

Herra Siili ja Tammenterhot

- Pienryhmätoiminnan edistäminen alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmässä
-

Mäntylä, Maiju & Pekkanen, Stina

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Herra Siili ja Tammenterhot - Pienryhmätoiminnan edistäminen alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmässä

Mäntylä Maiju
Pekkanen Stina
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2013

Maiju Mäntylä ja Stina Pekkanen

Herra Siili ja Tammenterhot - Pienryhmätoiminnan edistäminen alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmässä

Vuosi 2013 Sivumäärä 90

Toteutimme opinnäytetyömme toiminnallisena vantaalaisessa päiväkodissa Tammenterhot-nimisessä ryhmässä. Tarkoituksena oli päiväkodin toiveiden mukaisesti järjestää alle 3-vuotiaiden ryhmän lapsille pienryhmätuokioita ja sen myötä edistää pienryhmätoiminnan jatkuvuutta lapsiryhmässä. Tuokiot toteutettiin päiväkodissa syksyn 2013 aikana neljänä erillisenä kertana kahdelle ryhmälle peräkkäin. Pienryhmät koostuivat pääosin noin 4-5 lapsesta, jotka olivat iältään 2-3-vuotiaita ja 1-2-vuotiaita.

Tuokioiden sisältö rakentui erilaisista toimintamuodoista, joissa korostimme luovia työskentelytapoja. Toimintamme perustana käytimme siilikäsinukkea, Herra Siiliä, ja sen ympärille luotua tarinaa, joka vei toimintatuokioita eteenpäin. Pyrimme suunnittelemaan pienryhmätuokiosta sellaisen kokonaisuuden, että se palvelisi päiväkodin tarvetta pienryhmätoiminnan jatkuvuudelle mahdollisimman hyvin. Sen takia halusimme myös tarjota erilaisia ideoita pienryhmätoimintaan. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on ollut edistää omia ryhmänohjaustaitojamme.

Opinnäytetyömme teoreettisessa osuudessa käsittelemme alle 3-vuotiaan lapsen kehitystä, päiväkodin aloitukseen, ryhmän ohjaukseen ja käsinuken käyttöön liittyviä seikkoja sekä käyttämiämme luovia toimintatapoja. Opinnäytetyömme arviointi pohjautui pääasiassa päiväkodin työntekijöiltä saatuun palautteeseen sekä omaan havainnointiimme. Palautteista kävi monelta osin ilmi, että toimintamme on innostanut ja antanut työntekijöille motivaatiota sekä uusia ideoita pienryhmätoiminnan järjestämiseen. Saimme myös hyvää rakentavaa palautetta, joka koski omia ryhmänohjaustaitojamme.

Asiasanat: lapset, pienryhmä, pienryhmätoiminta, luova toiminta, luovuus, käsinukke, toiminnallisuus

Maiju Mäntylä and Stina Pekkanen

Mr. Hedgehog and The Acorns - Promoting of a small group activity in a kindergarten class of under 3-year-olds

Year	2013	Pages	90
------	------	-------	----

We accomplished our functional thesis in kindergarten in Vantaa. The kindergarten group was called The Acorns. The aims of the thesis were to organize small group activity in the group of under 3-year-old children according to the kindergartens wishes and promote the continuity of the small group activity. The small group sessions of the thesis were accomplished during the fall 2013 in four separate occasions for two different groups one after the other. The small groups consisted mainly of four to five children, ages between 2 to 3-year-olds and 1 to 2-year-olds.

The content of the sessions were built from different kinds of activities, in which we emphasized creative ways of working. As the basis of our activity we used a hedgehog hand puppet called Mr. Hedgehog, and the story behind it, which carried through the sessions. We intended to plan the entirety of the small group sessions so that it would serve the needs of the kindergarten and the continuity of the small group activity as well as possible. This is the reason why we wanted to offer different kinds of ideas to the small group activity. The goal of the thesis has also been to improve our own group leading skills.

In the theoretical part of our thesis, we talk about the development of under 3-year-old child, starting daycare life, group leading skills and how to use a hand puppet as well as the creative procedures we used. The evaluations of our thesis are primarily based on the feedback we got from the employees of the kindergarten as well as our own observation. The feedback showed in several ways that our activities has inspired and motivated the employees and given new ideas for organizing small group activity. We also got some feedback about our own group leading skills.

Keywords: children, small group, small group activity, creative activity, creativity, hand puppet, functionality

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Opinnäytetyön lähtökohdat ja prosessin eteneminen.....	9
3	Toimipaikan esittely	12
4	Opinnäytetyön tavoitteet	12
5	Arviointikysymykset ja -menetelmät.....	13
6	Teoria opinnäytetyön taustalla	14
6.1	Alle 3-vuotiaan lapsen kehitys	15
6.1.1	Fyysinen ja motorinen kehitys	15
6.1.2	Psyykkinen kehitys	16
6.1.3	Sosiaalinen kehitys	17
6.2	Lapsen leikin merkitys ja kehitys.....	18
6.3	Alle 3-vuotias päiväkodissa	19
6.4	Ohjaajana lapsiryhmälle	21
6.4.1	Lapsiryhmä ja ryhmädynamiikka	21
6.4.2	Pienryhmätoiminta	23
6.5	Käsinuken käyttö pedagogisena välineenä.....	23
6.6	Mitä luovuus on?	25
6.7	Taidekasvatus ja luovat menetelmät varhaiskasvatuksessa	26
6.7.1	Lasten lorut ja runot.....	28
6.7.2	Kuvataide	28
6.7.3	Värikylpy -metodi	29
6.7.4	Musiikki ja laululeikit	30
6.7.5	Luova liikunta ja tanssi.....	31
7	Toimintatuokiot.....	32
7.1	Kuvaus toimintatuokioiden suunnitelmasta ja rakenteesta	33
7.2	Lukijalle tiedoksi	35
7.3	1. Kerta: <i>Kuka on Herra Siili?</i> - Tutustuminen ja loruhetki.....	35
7.3.1	1. Kerta: isojen ryhmä	36
7.3.2	1. Kerta: pienten ryhmä	37
7.3.3	Pohdintaa ensimmäisestä toimintakerrasta	39
7.4	2. Kerta: <i>Nyt saa sotkea!</i> - maalausta syötävillä sormiväreillä	40
7.4.1	2. Kerta: Isojen ryhmä	41
7.4.2	2. Kerta: pienten ryhmä	44
7.4.3	Pohdintaa toisesta toimintakerrasta.....	45
7.5	3. Kerta: <i>Herra Siilin ja ystävien lauluja</i> - musisointia ja laululeikkejä	47
7.5.1	3. Kerta: isojen ryhmä	47
7.5.2	3. Kerta: pienten ryhmä	49

7.5.3	Pohdintaa kolmannesta toimintakerrasta.....	51
7.6	4. Kerta: <i>Hei, hei Herra Siili!</i> - tempurata ja läksiäistanssit	52
7.6.1	4. Kerta: isojen ryhmä	56
7.6.2	4. Kerta: pienten ryhmä	58
7.6.3	Pohdintaa neljännessä toimintakerrasta	60
8	Arviointi ja johtopäätökset	61
8.1	Palautteen purku	62
8.1.1	Palaute ensimmäisestä toimintakerrasta	62
8.1.2	Palaute toisesta toimintakerrasta	63
8.1.3	Palaute kolmannesta toimintakerrasta.....	64
8.1.4	Palaute neljännessä toimintakerrasta	64
8.1.5	Numeroarviointi	65
8.1.6	Loppupalautte kokonaisuudesta	66
8.2	Havainnointi.....	69
8.3	Johtopäätökset	70
8.4	Stinan itsearviointi.....	73
8.5	Maijun itsearviointi	74
9	Pohdinta.....	76
	Kuvat	82
	Taulukot	83
	Liitteet.....	84

1 Johdanto

Toteutimme opinnäytetyömme vantaalaisessa päiväkodissa, alle 3-vuotiaiden, Tammenterhojen ryhmässä syksyn 2013 aikana. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja sisälsi kaikkiaan kahdeksan ohjaustuokiota neljänä erillisenä kertana kahdelle pienryhmälle peräkkäin. Tammenterhojen ryhmässä on noin 13 alle 3-vuotiasta lasta, jotka osallistuivat toimintaamme noin 4-5 lapsen ryhmissä. Pienryhmätuokit rakentuivat erilaisista toimintakokonaisuuksista lasten luovuutta korostaen.

Päiväkoti tarjosi aihetta opinnäytetyölle hankeinfossa koulullamme keväällä 2013. Aiheen tarpeellisuus, toiminnallisuus ja kohderyhmä kiinnostivat meitä erityisesti. Aihe tuki myös syventäviä opintojamme lastentarhanopettajan pätevyyden saamiseksi. Kyseiselle päiväkodille ja erityisesti alle 3-vuotiaiden ryhmälle aihe oli ajankohtainen ja tärkeä, sillä ryhmässä pienryhmätoiminnan toteuttaminen oli koettu haastavaksi. Ryhmän haasteina olivat aiemmin olleet lasten epäsäännölliset hoitoajat ja sen myötä pienryhmätoiminnan suunnitelmallinen ja jatkuva toteuttaminen oli vähäisempää.

Opinnäytetyön tavoitteena oli järjestää sellaista pienryhmätoimintaa, mikä edistää alle 3-vuotiaiden ryhmän pienryhmätoiminnan jatkuvuutta ja sujuvuutta arjessa. Tavoitteenamme oli myös kehittää omia ryhmänohjaustaitojamme etenkin luovaa työskentelytapaa korostaen. Arviointimenetelminä käytimme työntekijöiltä kerättyä kirjallista ja suullista palautetta sekä omaa havainnointiamme.

Luovuuden lisäksi toimintaamme johtavana punaisena lankana toimi siilikäsinukke, Herra Siili. Käsinuken tarkoituksena oli saada toimintatuokioille yhdistävä tekijä ja tarina, joka vie toimintaa eteenpäin. Pidimme tärkeänä tuoda eri toimintakertoihin toistoa ja tuttuutta, kun kohderyhmänä on pieniä lapsia. Suuri merkitys oli myös sillä, että saimme käsinuken avulla luotua helposti lähestyttävän tunnelman lapsille ollessamme ryhmässä vieraita aikuisia.

Toimintatuokioita suunnitellessa ja järjestäessä meidän tuli ottaa huomioon erilaisia eettisiä seikkoja. Ennen toimintakertojen aloitusta lähetimme lasten vanhemmille lupakyselyt toimintaan osallistumiseen liittyen. Lisäksi olemme huomioineet lasten ja päiväkodin työntekijöiden anonymiteetin suojaamisen jättämällä työstämme pois päiväkodin nimen ja käyttämällä raportoinnissa muutettuja nimiä, sekä valokuvia, joista ei tunnista henkilöitä. Tuokioita järjestäessä kiinnitimme huomiota myös lasten turvallisuuteen sekä tilan että toiminnan osalta.

Kirjallisen työmme ensimmäiset viisi kappaletta keskittyvät avaamaan opinnäytetyötä pääpiirteittäin kertomalla työmme lähtökohdista ja koko prosessista sekä esittelemällä lyhyesti toimipaikkanamme toimineen päiväkodin. Esittelemme myös opinnäytetyössämme vaikuttavat

tavoitteet sekä arviointikysymykset ja -menetelmät. Kuudes kappale paneutuu täysin opin-
näytetyömme taustalla toimivaan teoriaan, kun taas puolestaan seitsemäs kappale kertoo var-
sinaisesta toiminnallisesta osuudesta, sen suunnittelusta ja toteutuksesta. Kahdeksannessa
kappaleessa arvioimme toiminnan toteutusta, puramme saamamme palautteet sekä pohdim-
me sitä ja teemme johtopäätöksiä. Kappaleen lopusta löytyvät myös henkilökohtaiset itsear-
viointimme. Työmme päätämme koko opinnäytetyöprosessia käsittelevään pohdinnalliseen
osuuteen.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja prosessin eteneminen

Päädyimme aiheeseemme helmikuussa 2013 koulun hankeinfon kautta, jossa kyseisellä päiväkodilla oli useita meitä kiinnostavia aiheita tarjolla. Valitsimme muutamia meitä eniten kiinnostavia aiheita, joita lähdimme ehdottamaan päiväkodin yhteyshenkilölle. Päiväkodin yhteyshenkilö ehdotti ensimmäisellä tutustumiskäynnillämme, että tekisimme opinnäytetyömme pienten, alle 3-vuotiaiden ryhmässä, jossa toivottaisiin lisävinkkejä pienryhmätoimintaan ja sen järjestämiseen. Siten aiheemme tarkentui alle 3-vuotiaiden lasten pienryhmätoimintaan ja sen edistämiseen päiväkodissa. Olimme yhteyshenkilön kanssa yhtä mieltä siitä, että opinnäytetyömme olisi toiminnallinen ja tarkoitus olisi huomioida juuri ryhmän lasten kokemuksia ja kehitystä. Meille oli positiivista se, että opinnäytetyö on tarpeellinen ja ajankohtainen, sillä kyseisen päiväkodin alle 3-vuotiaiden ryhmän henkilökunta toivoi opinnäytetyön pohjalta ideoita ja apua pienryhmätoiminnan jatkuvaan toimintaan.

Aihe oli meille mieluinen, sillä olemme molemmat suorittaneet lasten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamisen syventävät kurssit ja opinnoistamme saamme myös lastentarhanopettajan pätevyyden. Tulevaisuudessa haluammekin työskennellä juuri varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun parissa. Meillä molemmilla on jo ennalta hieman kokemusta työstä päivähoidossa eri-ikäisten lasten kanssa.

Helmi- ja maaliskuussa kävimme tutustumiskäynneillä yhteistyöpäiväkodissa. Kävimme keskustelua päiväkodin yhteyshenkilön, sekä ryhmän työntekijöiden kanssa siitä, miten saisimme opinnäytetyöstä sopivan tiiviin paketin, joka palvelisi sekä heidän tarpeitaan, että meidän oppimistamme. Koska meillä molemmilla on jo jonkin verran kokemusta tämän ikäisistä lapsista sekä ryhmänohjaamisesta, lähdimme kehittämään opinnäytetyötä sellaiseen suuntaan, mikä asettaisi myös meille ammatillisia haasteita ja kehityskohteita. Melko nopeasti pienryhmätuokioiden keskeiseksi ajatukseksi muotoutuikin luovuus, taiteellisuus sekä luovuuden tukeminen alle 3-vuotiaiden päivähoidossa. Lisäksi halusimme kehittää toimintatuokioita yhdistäväksi tekijäksi jonkinlaisen tarinan tai idean, joka toisi toistuvuutta ja tuttuutta muuten erillisiin tuokioihin.

Kevät eteni vauhdilla, kun muut opinnot ja työt pitivät meitä kiireisinä, ja opinnäytetyön aihe jäi hetkeksi hautomaan. Vähitellen työstimme kuitenkin aihetta ja olimme yhtä mieltä siitä, että olisi hauskaa, jos toimintatuokioita veisi eteenpäin jonkinlainen maskotti tai muu hahmo ja siihen kytkeytyvä tarina. Se auttaisi meitä lapsia lähestyttäessä ja samalla virittäisi mielikuvitusta ja luovuutta. Kun Stina löysi sattumalta kirpputorilta valloittavan siilikäsinuken, oli tarinamme hahmo syntynyt. Tuo käsinukke lähti mukaamme ja se nimettiin Herra Siiliksi. Pian Herra Siilin löytymisen jälkeen tuokioiden rakenne ja kokonaisuus alkoi hahmottua. Teemana olisi Herra Siilin vierailu päiväkodissa ja sen ympärille rakentuisi kullakin kerralla eläin- ja

luontoaiheen ympärille erilaista luovaa toimintaa. Pohdimme kahden eri ryhmän toteuttamista, jotta voisimme vertailla suoritustamme kahden eri ryhmän välillä ja silloin myös mahdollisimman moni lapsi pääsisi toimintaan mukaan. Opinnäytetyömme suunnitelmaseminaari pidettiin 2. huhtikuuta 2013 ja tämän jälkeen laitoimme tutkimuslupahakemuksen vireille Vantaan kaupungin sivistystoimelle.

Kuva 1: Kirpputorilta löytynyt siilikäsinukke sai nimen Herra Siili

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikataulusuunnitelmaa jouduimme muuttamaan muutamaankin otteeseen erilaisista syistä johtuen. Alun perin tavoitteena oli järjestää pienryhmätuokiota vielä kevään aikana, toukokuun tienoilla. Tämä kuitenkin siirtyi tutkimusluvan odottelun vuoksi, mihin emme aluksi osanneet varautua. Tällöin suunnittelimme vielä, että ehtisimme järjestää tuokiota kesäkuussa, mutta tutkimuslupa saapui vasta touko-kesäkuun vaihteessa. Tässä vaiheessa tilanne oli se, että juhannus ja lasten kesälomat alkoivat olla jo niin lähellä, että lasten osallistujamäärä olisi ollut hyvin hajanainen ja meilläkin aikataulu oli tiukka. Yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa tulimme siihen tulokseen, että toiminnallinen osuus olisi järkevintä siirtää suoraan syyskuulle, sillä päiväkotit olisivat heinäkuun suljettuna ja elokuussa aloittaisi aivan uusi ryhmäkokoontaminen alle 3-vuotiaiden ryhmässä.

Teoriaosuutta ryhdyimme laajentamaan jo kesän aikana ja samalla toki toiminnallinen sisältökin sai uusia ideoita. Tarkempi kokonaisuus opinnäytetyöstä ja sen aikataulusta hahmottui

vähitellen kesän kallistuessa syksyä kohti. Elokuussa 2013 olimme jälleen päiväkotiiin yhteydessä ja pääsimme vihdoinkin sopimaan toimintatuokioiden ajankohdasta. Tällöin tilanne oli kuitenkin se, että Tammenterhojen ryhmän lastentarhanopettaja oli vaihtunut ja myös lapsiryhmä kokenut suuren muutoksen vanhimpien lasten siirtyessä isompiin ryhmään ja monien uusien lasten aloittaessa päiväkotitapaileensa. Jouduimme siis tavallaan ottamaan askeleen taaksepäin. Tilanteeseen oli kuitenkin vain sopeuduttava ja vastattava haasteisiin.

Toimintatuokioiden ajankohdaksi varmentui syyskuu ja lokakuun alku 2013. Aikataulullisesti päädyimme siihen, että toimintakertoja olisi neljänä erillisenä kertana. Kullakin kerralla oli tarkoituksena saada kaksi peräkkäin pidettävää pienryhmää, joiden kokoonpano koostuisi samoista noin neljästä tai viidestä lapsesta läsnäolotilanteen mukaan. Toimintatuokioiden toteutettiin neljänä peräkkäisenä tiistaina: 10.9., 17.9., 24.9. ja 1.10.

Vaikka toimintatuokioiden järjestäminen aikataulunsa puolesta meille hyvin toimiviksi, ei työskentelymme opinnäytetyön parissa muutoin ollut prosessin missään vaiheessa kovinkaan helppoa, hyvästä yhteishengestä ja vahvistuvasta ystävyydestä huolimatta. Välitarkat ja töidemme takia jouduimme työskentelemään paljon etäällä toisistamme. Tämä vaati tarkkaa suunnitelmallisuutta, aikataulutusta sekä joustoa molemmiin puoliin, jotta saimme aikataulumme yksiin. Koska meillä ei ollut liiaksi mahdollisuutta tuosta vain työskennellä kasvotusten, käytimme työskentelyvälineinä paljon Internetistä löytyvää Google Drive -ohjelmaa, jonka avulla saatoimme kirjoittaa tekstikokonaisuuksia yhdessä ja yhdistää eri osioita sujuvasti. Toinen oleellinen yhteydenpidon apukeino oli tietokoneen Skype -ohjelma, jonka kautta pidimme lukuisia palavereita opinnäytetyömme eri vaiheissa. Myös tekstiviestit ja puhelimitse ajatuksia vaihdettiin tiheästi toisen ollessa milloin missäkin.

Toimintatuokioiden etenivät pääasiassa suunnitelmiemme mukaan, vaikka tietysti yllätyksiäkin tuli. Jonkin verran teimme kuitenkin suunnitelmiimme muutoksia pidettyjen toimintakertojen perusteella seuraavaa kertaa varten. Varsinaista toimintatuokioiden prosessikuvausta ja siihen liittyviä vaiheita lähestymme tarkemmin työmme seitsemännessä kappaleessa.

Toiminnallisen osuuden käynnistyttyä ja sen jälkeen työskentelymme opinnäytetyön parissa oli erittäin tiivistä. Onnistuimme myös yhdistämään aikataulumme niin, että pääsimme muutamien päivien ajaksi koulumme kirjaston ryhmätyötilaan työskentelemään opinnäytetyön parissa fyysisesti saman tietokoneen äärelle. Vaikka tekniikka olikin ystävämme opinnäytetyötä tehdessä ja on mahdollistanut paljon, emme varmastikaan olisi pärjänneet ilman keskinäistä henkilökemialla, yhteistä huumoria ja hetkittäistä spontaania työskentelyn keskeyttämistä puhumalla jostain täysin muusta. Sitten on kuitenkin jaksuttu pakertaa taas oikean aiheen parissa. Työmme arvioiva seminaari ajoittui marraskuulle 2013 ja valmistuminen puolestaan joulukuulle 2013.

3 Toimipaikan esittely

Yhteistyöpäiväkotimme sijaitsee rauhallisella alueella, luonnon helmassa Vantaalla. Opinnäytetyössämme esiintyvien henkilöiden anonymiteetin säilyttämiseksi emme mainitse työssämme päiväkodin nimeä. Päiväkodissa on noin 85 hoitopaikkaa 1-6-vuotiaille lapsille. Päiväkodissa on kolme ryhmää 1-5-vuotiaille lapsille sekä esikouluryhmä.

Toteutimme opinnäytetyön alle 3-vuotiaiden, Tammenterhojen ryhmässä, jossa on noin 13 lasta. Pienten ryhmässä työntekijöinä on lastentarhanopettaja, sekä kaksi lastenhoitajaa. Tammenterhojen ryhmässä on tapahtunut muutoksia kesän jälkeen. Ryhmään on tullut sekä uusi lastentarhanopettaja että uusia lapsia. Ryhmän lapsilla on ollut melko paljon epäsäännöllisiä hoitoaikoja, mikä on hankaloittanut pienryhmätoiminnan jatkuvaa toimintaa.

4 Opinnäytetyön tavoitteet

1. Järjestää pienryhmätoimintaa, joka palvelee yhteistyöpäiväkodin alle 3-vuotiaiden ryhmän tarpeita.
2. Edistää pienryhmätoiminnan toteutumista kyseisen alle 3-vuotiaiden lapsiryhmän päivittäisessä arjessa.
3. Kehittää omia ryhmänohjaustaitojamme ja ammatillista otettamme kyseen ollessa pikkulapsista ja luovasta toiminnasta.

Pyrimme luomaan opinnäytetyöllemme tavoitteita, jotka olisivat tarpeeksi konkreettisia ja toteutettavissa olevia. Ensimmäinen tavoite kohdistui pääasiassa järjestämämme toiminnan sisältöön. Ennen suunnitelmamme aloittamista olimme keskustelleet sekä päiväkodin johtajan, että alle kolmevuotiaiden ryhmän työntekijöiden kanssa heidän toiminnastaan. Näiden keskustelujen pohjalta pyrimme luomaan toimintaa, joka vastaisi heidän tarpeitaan, mutta myös oman opinnäytetyömme ja oppimisemme tarpeita. Pyrimme järjestämään pienryhmätoimintaa, jossa olisi jotain uutta, mutta myös jotain tuttua ja turvallista lapsille, mitä he ovat ehkä joskus jo kokeilleet. Olimme lapsille entuudestaan tuntemattomia aikuisia ja vierailimme ryhmässä vain lyhyen ajan kerrallaan, joten oli erittäin tärkeää, että pystyimme luomaan lapsille mahdollisimman turvallisen ilmapiirin toteuttaa itseään.

Toisen tavoitteen sisältöön kiteytyi pitkälti se, mitä yhteistyöpäiväkotimme oli meiltä opinnäytetyön muodossa tilannut. Alle 3-vuotiaiden ryhmässä pienryhmätoiminnan järjestäminen oli ollut lasten vaihtuvuuden vuoksi haasteellista ja tavoitteenamme oli luoda pohja sujuvammalle pienryhmätoiminnalle. Koska olimme päiväkodin ulkopuolisia henkilöitä, toivoimme, että voisimme antaa opinnäytetyöllämme työntekijöillekin uusia näkökulmia pienryhmä-

toiminnan järjestämiseen ja ylläpitämiseen. Tavoitteen toteuttamisen avuksi rakensimme pienryhmätuokioista monipuolisia, jolloin työntekijöillä oli mahdollisuus nähdä ja arvioida erilaisten tuokioiden toimivuutta heidän ryhmälleen. Tavoitteen toteutumiseen pyrimme vaikuttamaan myös omien havaintojemme ja kokemuksiemme kautta, joita saimme toimintatuokioiden edetessä ja niiden aikana päiväkodissa.

Kolmas tavoite koski erityisesti omaa ammatillista kehittymistämme ryhmänohjaajina. Pienryhmätuokioiden sisältö painottui luovaan toimintaan erilaisin keinoin. Tavoitteenamme oli luoda sellaista luovaa toimintaa, mikä palvelisi juuri tämän ikäisiä lapsia ja heidän kehitystään mahdollisimman hyvin, mutta mikä vahvistaisi myös omaa ammatillista kehittymistämme. Omassa ammatillisessa kehittymisessämme halusimme painottaa erityisesti lapsen aitoa kohtaamista sekä erilaisten persoonien ja temperamenttien tasapuolista huomioimista. Meillä molemmilla oli jo jonkin verran kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta, joten tässä opinnäytetyössä meillä oli mielestämme erittäin hyvä tilaisuus syventää osaamistamme ja muuttaa sitä ammattimaisempaan, suunnitelmallisempaan sekä tiedostetumpaan suuntaan.

5 Arviointikysymykset ja -menetelmät

1. Onko järjestämämme pienryhmätoiminta vastannut alle 3-vuotiaiden ryhmän tarpeita?
2. Olemmeko edistäneet pienryhmätoiminnan toteutumista päiväkodin alle 3-vuotiaiden ryhmän päivittäisessä arjessa?
3. Olemmeko kehittyneet ammatillisesti alle 3-vuotiaiden luovan toiminnan ryhmänohjaajina?

Tärkeimpinä arviointimenetelminä käytimme työntekijöiltä saatua, pääasiassa kirjallista palautetta. Kirjallinen palaute kerättiin palautelomakkeen avulla (liite 1). Suullista palautetta saimme toimintaamme havainnoineelta työntekijältä välittömästi kunkin toimintakerran päätyttyä tilanteen niin salliessa. Palautelomakkeesta pyrimme luomaan mahdollisimman selkeän ja helposti täytettävän, mutta kuitenkin monipuolisen ja kattavan, joka antaisi meille palautteen saajina mahdollisimman paljon. Palautelomakkeessa pyrimme kartoittamaan sekä työntekijän että lapsen näkökulmaa, vaikka työntekijä lomakkeen täyttikin. Tämä siksi, että toiminnan kohteena olevat lapset olivat hyvin nuoria, joten palautteen saaminen heiltä lomakkeen avulla oli mahdotonta. Työntekijä kuitenkin tunsivat lapset ja pystyimme pitämään jokseenkin luotettavana työntekijän havainnointia lasten viihtyvyydestä. Annoimme jokaisella toimintakerralla mukana oleville työntekijöille kullekin omat palautelaput, jotta saisimme mahdollisimman monipuolista palautetta.

Toimintakertojen päätyttyä pyysimme toimintaamme seuranneilta työntekijöiltä vielä erikseen erityisesti arviointikysymyksiimme pohjautuvan loppupalautekyselyn (liite 2). Loppupalautekysely kartoitti opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden kokonaisuutta, jossa pyysimme toimintaamme seuranneilta työntekijöiltä palautetta koskien sekä toimintamme sisältöä että ryhmänohjaustaitojamme.

Arviointimenetelmänä käytimme myös omaa havainnointiamme sekä omaa toimintaamme että lasten käyttäytymisestä arvioidessamme. Joitakin toimintaosuuksia suunnittelimme toteuttavamme myös niin, että toinen meistä ohjaisi toimintaa ja toinen avustaisi lapsia. Tällöin avustavassa roolissa oleva voisi havainnoida ja arvioida ohjaavassa roolissa olevan toimintaa ja toisinpäin. Pyrimme jokaisen toimintakerran jälkeen keskustelemaan yhdessä sekä kirjaamaan ylös havainnoinnista esiin nousevia seikkoja. Tärkeänä arviointimenetelmänä pidimme myös omaa kriittistä reflektointiamme omaa toimintaamme kohtaan. Erityisesti ryhmänohjaustaitojamme ja toiminnan sisältöä ajatellen oma reflektointimme oli tärkeä työkalu arviointia tehdessä.

Pohdimme myös palautteen keräämistä suoraan pienryhmien lapsilta. Suhtauduimme siihen kuitenkin melko kriittisesti, sillä kyse oli niin pienistä lapsista, että heiltä ohjatusti pyydettyä palautetta ei välttämättä voisi pitää luotettavana. Pohdimme, osaisiko esimerkiksi noin 2-vuotias lapsi pyydettyä ilmaista oman mielipiteensä luotettavasti? Lapsi saattaisi juuri palautteenantohetkellä olla muista syistä esimerkiksi kiukkuinen, väsynyt tai levoton, jolloin mahdolliseen mielipiteen ilmaisuun voisi vaikuttaa lapsen muu sen hetkinen mieliala. Lapsilta saatu palaute jäi siis omien havaintojemme sekä paikalla olleiden työntekijöiden havaintojen varaan. Pyrimme kuitenkin herkästi ottamaan vastaan kaiken mahdollisen lapsilta päin tulevan spontaanin palautteen, kun sellaista satuimme saamaan.

6 Teoria opinnäytetyön taustalla

Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat alle 3-vuotiaat lapset päiväkodissa. Tämän ikäisen lapsen kehitysvaiheiden ja elämäntilanteiden tarkastelu ovat tärkeässä osassa opinnäytetyömme teoreettista osuutta. Alle 3-vuotiaan päiväkotitaiival on vasta alussa, joten halusimme nostaa esille myös päiväkodin aloittamiseen liittyviä teoreettisia linjauksia. Käsittelemme myös ryhmänohjaamiseen, ryhmädynamiikkaan sekä pienryhmätoimintaan liittyviä asioita. Käsinnäköiden käyttö tulee olemaan toimintatuokioitamme eteenpäin vievä niin sanottu punainen lanka, joten perehdymme teoriassa jonkin verran myös siihen, miten käsinnäköä voi hyödyntää pedagogisena välineenä lapsiryhmässä. Teoriaosuuden viimeisessä osassa esittelemme teoreettista taustaa toimintatuokioille valitsemiimme teemoihin liittyen.

6.1 Alle 3-vuotiaan lapsen kehitys

Ihmisen kehityksen osa-alueisiin kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kehitys. Kaikki kehityksen osa-alueet ovat liitoksissa toisiinsa. Aina jonkun osa-alueen kehittyessä, myös muut osat kehittyvät. Esimerkiksi lapsen oppiessa kävelemään, ei motorinen kehitys ole pelkästään kehittyvä osa-alue, vaan myös hänen sosiaalinen ja psyykinen puoli kehittyy. (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 30.)

6.1.1 Fyysinen ja motorinen kehitys

Lapsen fyysisellä kehityksellä tarkoitetaan fyysistä kasvua, sekä motorista kehitystä. Fyysiseen kehitykseen kuuluu muun muassa pituuden kasvu ja hampaiden puhkeaminen. Näitä muutoksia tukee lapsen oma perimä, sekä ympäristötekijät. (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 31.) Motorinen kehitys jaetaan kahteen eri osa-alueeseen; karkeamotoriseen ja hienomotoriseen kehitykseen. Karkeamotoriikkaa on suurten lihasten kehitys, kuten kävelemään oppiminen, kiipeily ja pallon potkiminen. Hienomotoriikka on taas pienten lihasten kehittyminen, joita ovat muun muassa pinsettioitteen oppiminen, lapsen itsenäinen ruokailu sekä saksilla leikkaaminen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 31.)

Lapsen fyysinen kehitys on ensimmäisten kahden vuoden aikana nopeaa (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 78). Keskushermoston, luuston ja lihaksiston kasvunopeus vaikuttavat myös lapsen motoristen taitojen kehitykseen (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 79). Ensimmäisen elinvuoden täytyttyä kävelytaito kehittyy ja kehonhallinta ottaa ison askeleen eteenpäin (Arajärvi 2001: 27). Lapsen ollessa leikki-ikässä, eli alkaen kaksivuotiaasta, hän omaksuu paljon uusia taitoja. Lapsi opettelee arjen toimintoja yhdessä aikuisten kanssa, joista hän myös ottaa mallia oppiessaan uusia asioita (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 84).

Kaksivuotias osaa jo potkia palloa, kävellä portaissa tasa-askelin, sekä pukea osan vaatteistaan itse päälle. Lapsi myös harjoittelee kynäotetta ja ympyrän piirtämistä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 85.) Tuolille kiipeäminen ja lelun nostaminen maasta kaatumatta itse onnistuvat (Einon 1998: 28). Kolmevuotiaana lapsi hyppii jo tasajaloilla, opettelee kolmipyörällä ajamista sekä osaa jopa avata ja sulkea vaatteiden nappeja. (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 90). Harjoitellessaan näitä taitoja lapsi vielä kaatuilee ja kolhii itseään, mutta yleensä vakavammilta vammoilta vältytään (Einon 1998: 26).

”Pienet kuhmut ja naarmut ovat pikkulapsilla yleisiä, mutta vakavammilta kaatumisilta yleensä vältytään lapsen ensimmäisinä elinvuosina. Alhaisen painopisteensä ja joustavien luidensa vuoksi lapset eivät yleensä putoa kovinkaan korkealta eikä luuta murru.” (Einon 1998: 26.)

Kävelemään opittuaan lapsista tulee usein hyvin aktiivisia liikkumisen suhteen. Liikkumisen lisäksi lapset kantelevat ympäriinsä tavaroita, heittelevät, työntelevät ja vetävät kaikkea mahdollista. Tällöin myös erilaiset paikankäsitteet saavat merkityksen, kuten yläpuolella, vieressä ja takana. Karkeamotoriikan lisäksi myös hienomotoriikka kehittyy samalla. Silloin lapsen mielenkiinto keskittyy kaiken tutkimiseen, hypistelyyn ja kokeilemiseen. Lapsen oikea- tai vasenkätisyys, eli kätisyyden preferenssi, tulee myös selkeämmäksi. (Rödström 1993: 54-55.)

Motorisessa kehityksessä lasten väliset erot ovat niin ikään suuria ja myös synnynnäiset erot alkavat korostua (Mannerheimin Lastensuojeluliitto). Noin vuoden iässä lapsen kävelytaito alkaa vahvistua. Kävelyasento muuttuu vähitellen rennommaksi, kun keho ei enää jännity niin voimakkaasti. (Hakala 2006.) Noin kaksivuotiaan silmän ja käden yhteistyö alkaa kehittyä (Mannerheimin Lastensuojeluliitto). Lapsi kykenee kävelemään kantaen samalla esinettä mukanaan. Myös sivuaskleet, takaperin askleet, konttaus portaita ylös ja tuolille kiipeäminen alkavat onnistua. Pallon heitto, riisuutumisyriytykset, itsenäinen syöminen ja juominen ovat päivittäisiä opetteluhetkiä. Reilun kahden vuoden iässä lapsen kävely alkaa olla jo hyvin varmaa, rytmikästä ja suunniteltua. Juoksu ja hyppelykin onnistuvat ja portaita kuljetaan ylös ja alas. Pallon heitto sujuu sekä pään päältä että rinnalta, mutta pallon potkimisessa saattaa olla vielä harjoittelua. Vaatteiden pukeminen ja riisuminen kehittyvät. (Hakala 2006.)

6.1.2 Psyykinen kehitys

Psyykkisellä kehityksellä tarkoitetaan lähinnä mielensisäisiä toimintoja, kuten tietoisuutta, havaitsemista, aistimista, tunteita ja ajattelua. Myös oppiminen ja muistin kehitys ovat oleellinen osa psyykkistä kehitystä (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 31). Myös psyykinen kehitys jaetaan eri osa-alueisiin; kognitiiviseen kehitykseen, persoonallisuuden kehitykseen ja motivaationaaliin toimintoihin. Vaikka osa-alueet luetellaan erikseen toisistaan, tukevat ne toisiaan kuitenkin yhtä lailla, kuten fyysisessäkin kehityksessä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 32.)

Reilun vuoden iässä lapsi alkaa oivaltaa, että on oma erillinen yksilö ja että vanhemmat eivät ole olemassa ainoastaan häntä varten (Rödström 1993: 72-73). Arajärven (2001: 27) mukaan se on ikään kuin eräänlainen kriisivaihe lapsen elämässä. Erja Rusasen (2011: 130) mukaan kyse on *”tarvitsevuuden ja autonomian välisestä ristiriidasta”*. Lapsi tarvitsee aikuista vielä hyvin paljon, mutta toisaalta pyrkii irtautumaan aikuisesta, josta on riippuvainen, ja haluaa tehdä asioita itse. (Rusanen 2011: 130.) Tämän vuoksi lapsi saattaa olla hyvin takertuvainen ja mustasukkainen omia vanhempiaan kohtaan ja vierastaa muita aikuisia. Vähitellen lapsi kuitenkin pääsee tästä yli ja haluaa pyrkiä entistä itsenäisemmäksi pienissä arjen askareissa. (Rödström 1993: 72-73.) Aikaisemmista kokemuksistaan riippuen lapsi voi olla nauravainen, uskalias ja uusiin asioihin reagoiva, tai vastaavasti alakuloinen, kiukutteleva ja vakava. Jälkimmäisessä

tapauksessa lapsi tarvitsee paljon positiivista ja kannustavaa palautetta vahvistamaan itsetuntoa. (Arajärvi 2001: 27.)

Harjoitteluvaiheen aikana, noin 10 kuukauden iästä puolentoista vuoden ikään asti, lapsen itsetunto kehittyy ja sitä tulisi tukea huomattavasti. Lapset odottavat aikuisilta vahvistusta itsetuntoonsa sekä suosionosoituksia. Ne ovatkin hyvä lähtökohta kestävän ja positiivisen identiteetin muodostumiselle jatkossa. Myös lasten positiivinen kohtaaminen on erittäin tärkeää, jottei lapsen itsetunto tukahtuisi. Siksi positiivisia kokemuksia tulisi olla enemmän kuin negatiivisia kehoituksia. (Rödström 1993: 60.)

Aikuisen vastuulla on lapsen kokonaisvaltainen ja aito kohtaaminen päivittäin. Kohtaamisessa tärkeintä on, ettei lapsi menetä persoonansa kunnioittamista, turvallisuuden tunnetta tai aikuisen arvostavaa katsetta, vaikka kohtaamisen perusteena olisi esimerkiksi lapsen huono käytös tai välienselvittely. Lapsen kehitykselle ja itsetunnolle jokainen hyvä kohtaaminen on vahvistava ja merkityksellinen kokemus. (Mattila 2011: 18.)

Kolmannella ikävuodella lapsen oma tahto ja uhma alkavat nousta esiin. Lapsen oppiessa huijaa vauhtia uusia taitoja, hän haluaa myös oppia selviytymään niistä itse, jolloin kehujen ja rohkaisujen merkitys korostuu, määrätietoista rajojen asettamista unohtamatta. Oma tahto ja uhma voi aikaansaada suurtakin kiukkua lapsessa epäonnistuessaan tai aikuisen asettaessa rajoja. Lapsen on vielä vaikea hallita voimakkaita tunteitaan ja kiukkukohtaukset ovat usein voimakkaita, jolloin turvallisen aikuisen läheisyys ja lohtu on tärkeää. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

6.1.3 Sosiaalinen kehitys

Sosiaalinen kehitys tarkastelee yksilön kehittymistä erilaisten yhteisöjen ja sosiaalisten ryhmien jäseneksi. Lapsi tulee jo varhain osaksi omaa ympäristöään ja perhettään, jolloin hän omaksuu tiedon, että hän elää maailmassa yhdessä muiden kanssa. Sosiaalinen kehitys on perustana lapsen minäkäsityksen muodostumiselle (Kronqvist & Pulkkinen 2007: 36.)

Toisella ikävuodella lapsen kehityksessä tapahtuu monia käännteentekeviä kehitysaskelaita. Sosiaalisten taitojen osalta 1-2-vuotias lapsi opettelee ymmärtämään erilaisia sääntöjä. Lapsi muun muassa ympäristöönsä tutustuessa kokeilee, mikä on sallittua ja mikä ei, mutta ei kuitenkaan yleensä tahallaan ole tottelematon. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.) Lapsi ei esimerkiksi vielä ymmärrä, että toisen lyöminen ja pureminen sattuvat; lapsi ei osaa asettua toisen asemaan (Einon 1998: 96). Tämä vaatiikin aikuiselta tarkkuutta ja selkeitä rajoja. Rajojen ohella lapsi tarvitsee kuitenkin paljon myös positiivista palautetta toiminnastaan sekä hellyyttä ja kiitosta, ei pelkkää kieltämistä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

6.2 Lapsen leikin merkitys ja kehitys

”Leikki on lapsen työtä”, sanotaan usein. Kirjassaan Hyvä Päivähoito Pirjo-Leena Koivunen kuitenkin painottaa, että työn sijaan leikki on lapselle tärkeä kehitystehtävä, jonka avulla lapsi kehittyy niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. (Koivunen 2009: 40.)

Alle kolmevuotias lapsi leikkii vielä paljolti yksin tai rinnakkain toisten lasten kanssa ja tutustuu leikin kautta häntä ympäröivään tilaan, tavaroihin ja omaan kehoonsa. Lapsi seuraa muiden toimintaa ja matkimisella on leikissä suuri merkitys. Keskittyminen yhteen leikkiin on yleensä melko lyhytaikaista kerrallaan. Ensimmäisinä leikkivuosina lapselle on tärkeää pitää lelut ominaan, mutta leikin kehittyessä rinnakkaisleikiksi ja vähitellen yhteiseksi leikiksi, lapsi kykenee jo lainaamaan tavaroita toiselle ja toiselta. Kielen kehittyessä lapsi alkaa leikkiä myös mielikuvitusleikkejä. Lapsi alkaa käyttää leluja monipuolisemmin ja luovemmin ja erilaiset roolileikit tuovat lisäväriä leikkiin. Mielikuvitus on tärkeä ominaisuus, jota aikuisen tulisi tukea ja vahvistaa. Todellisuuden ja leikin raja on kuitenkin hyvä pyrkiä pitämään lapselle selkeänä, etenkin silloin, jos lapsen mielikuvitus on erityisen vilkasta. Lapsiryhmässä leikki-aidot voivat vaihdella rajustikin ja joskus lasta on opetettava leikkimään. Muun muassa temperamenttieroit sekä keskittymis- ja kielelliset vaikeudet synnyttävät eroavaisuuksia lasten leikissä ja aikuisen ohjausta tarvitaan. (Koivunen 2009: 40-41; Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Lasten leikeissä heijastuvat usein heidän kokemuksensa, muistikuvat ja kuvitelmat. Leikin avulla lapset pystyvät myös ilmaisemaan itseään luonnollisella tavalla (Sinkkonen 2003: 163). Psykomotoriikan käsikirjassa Renate Zimmer (2011) kertoo, että arjen toiminnot saavat merkityksen kun lapsi pääsee työstämään aikaisempia kokemuksiaan leikin kautta. Symboli- ja roolileikit tukevat lapsen mielikuvituksen käyttöä ja mahdollistavat lapsen kokea erilaisia käyttäytymisvaihtoehtoja. Lapset eivät siis pelkästään matki näkemiään rooleja, esimerkiksi, eläinhahmoja, televisiosta tuttuja hahmoja tai aikuisten rooleja, vaan he myös samaistuvat rooleihin. Lapset tuovat leikkeihin dramatiikkaa eläytymällä rooleihin, ilmaisemalla sen liikkeiden, eleiden ja ilmeiden avulla. (Zimmer 2011: 77.)

Rooleihin samaistuminen antaa lapselle mahdollisuuden valita joko voimakkaamman tai heikomman roolin itselleen (Zimmer 2011: 77). Esimerkiksi lasten leikkiessä eläimiä, hiljainen lapsi voikin haluta olla suuri ja pelottava leijona, kun taas rajumpi lapsi voi haluta olla rauhallinen ja tarkkaileva kissa. Zimmerin (2011) mukaan roolileikeissä lapsi usein samaistuu rooleihin, joita hän normaalisti karttaa. Lapsen eläytyessä uusiin ja ehkä hieman pelottaviinkin rooleihin, mahdollistuu lapsen aggressioiden purkautuminen sekä jännitystilojen laukaisu. Nämä tilanteet ja ”purkaukset” vakauttavat lapsen psyykkistä tasapainoa. (Zimmer 2011: 77.)

Leikin merkitys muuttuu lapsen kasvaessa, eri ikävaiheiden aikana. Pienten, 0-2-vuotiaiden leikkiä kutsutaan harjoitus- ja liikkumisleikeiksi. Tuolloin pieni lapsi hahmottaa maailmaa lähinnä ruumiinsa ja liikkeidensä avulla. Pienet lapset leikkivät vielä paljon yksin, eikä leikkimistä voikaan kutsua vielä yhteisleikiksi. (Sinkkonen 2003: 169.) Kahden ikävuoden kohdalla lapsilla alkaa usein mielikuvitus- ja symbolileikit. Tällöin myös roolileikit korostuvat. Leikin aikana lapsi on aivan uppoutunut tekemäänsä asiaan, mutta ymmärtää kuitenkin, että se on kuvitelmaa. Mielikuvitusta lapsi tarvitsee esimerkiksi leikkiruuan ”syömiseen” tai kauppareikin leikkimiseen. Tässä ikävaiheessa lapsen kielellinen kehitys alkaa, jolloin myös leikit monipuolistuvat ja kehittyvät. (Sinkkonen 2003: 170).

Lasten mielikuvitusleikit ja niiden aiheet vaihtelevat aina lasten kiinnostusten kohteiden mukaan. Siksi on selvää, että myös poikien ja tyttöjen leikit eroavat usein toisistaan. Tyttöjen leikit ovat usein mielikuvituksellisia ja tunteellisempia. Myös ihmissuhteiden käsittely sekä roolileikit ovat tytöille tyypillisempiä. Pienten, alle 3-vuotiaiden tyttöjen roolileikit sijoittuvat usein erilaisiin kotileikkeihin. Kotileikeissä on aina kerronnallinen rakenne, jonka mukaan leikki etenee ja roolit toimivat. Rooleihin eläytyminen on tyypillistä tytöille. (Sinkkonen 2003: 197-198.) Poikien leikit ovat usein toiminnallisempia, vaikka myös arkielämän tapahtumiin perustuvia. Poikien leikeissä roolit ovat myös selkeitä, mutta niitä ei ole yhtä tarkasti määriteltä, kuin tyttöjen leikeissä. Poikien leikit osaavat kuitenkin olla yhtäläillä mielikuvituksellisilla, kuin tytöillä. Leikkeihin saatetaan hakea esikuvia ja ideoita myös esimerkiksi televisiosta tai muusta mediasta. (Sinkkonen 2003: 200.)

Kolmesta ikävuodesta eteenpäin, lapsen kehitys harppaa ison askeleen. Silloin varsinkin sosiaalustumisen ja kilpailuvietti kehittyvät. Aikuisen on tuolloin tuettava, kuunneltava ja keuhuttava leikkivää lasta mahdollisimman paljon. Päivähoidossa pienten ryhmässä aikuisen tulisi enemmän osallistua lasten leikkeihin, kuin isompien 3-5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Yli kolmevuotiaiden lasten kanssa, aikuinen voi olla enemmän tukena ja apuna tarvittaessa. 3-5-vuotiaiden lasten leikkiminen muuttuu yhä enemmän yhteiseksi leikiksi jolloin myös mielikuvitusleikit rikastuvat. Usein lapset kykenevät jo itse jakamaan leikkien, kuten kotileikin tai muun mielikuvitusleikin roolit toisilleen, ilman aikuisen apua tai ohjeistusta. (Sinkkonen 2003: 171.)

6.3 Alle 3-vuotias päiväkodissa

Päivähoidon aloitus on askel uuteen maailmaan sekä lapselle, että vanhemmille. Siihen, miten pienellä alle 3-vuotiaalla päivähoidon aloitus lähtee sujumaan, vaikuttaa moni asia. Jokainen lapsi on yksilö ja näin ollen myös lasten tunteet, asenteet, reaktiot ja toiminnot vaihtelevat. Hilkka Munter (2002) täsmentää, että lapsi ei itse pysty ennakoimaan tulevaa elämänmuutos-

ta koskevia asioita, joten hän tarvitsee siihen vanhempiaan, tuttuja rutiineja sekä turvallisuuden tunteen säilymistä. Munter (2002) nostaa tärkeäksi asiaksi ennen päivähoiton aloittamista sen, että vanhemmat tutustuisivat rauhassa itse sekä lapsen kanssa, hyvissä ajoin päiväkodin henkilökuntaan, sekä itse päiväkotiin. Tämä mahdollistaisi ennen kaikkea myös päivähoiton henkilökunnan tutuksi tekemisen vanhemmille. Tällöin luottamus-suhde pääsisi kasvamaan, sekä tekemään päivähoiton aloituksesta helpomman sekä lapselle, että vanhemmille. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2002: 35-38.)

Päivähoidon tärkein seikka on huolehtia lapsen perustarpeista. Tärkeimmillä perustarpeilla ajatellaan muun muassa lapsen turvallisuutta ja selviytymistä, huolenpitoa, sekä itsenäisyyden ja autonomian perustarpeita. Varsinkin alle 3-vuotiailla, hoidollinen osuus on melko suuri osa päiväkulusta. Lisäksi sosiaalisen statuksen merkitys ja arvostus on tärkeässä osassa lapsen kehityksessä. Myös turvalliset ja selkeät rajat, sekä oikeudenmukaisuus ovat oleellisia seikkoja, huomioitaessa lapsen perustarpeita. (Kanninen & Sigfrids 2012: 21-22.)

Lapsen aloittaessa päivähoiton, hänen mukanaan siirtyvät myös siihenastiset kokemukset lähimmäistä ihmissuhteistaan. Lapsen turvallisuudentunteen kannalta olisi hyvä luoda päivähoiton aloitukseen sekä koko päivähoiton ajalle pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Tätä voidaan mahdollistaa muun muassa lapsen omahoitajuudella. Vaikka päivähoitossa saattaa tapahtua usein henkilöstömuutoksia, olisi hyvä että lapsella olisi edes muutama pysyvä ja tuttu aikuinen arjessa mukana. Tutun aikuisen kanssa lapsen on helpompi ja turvallisempi harjoitella päiväkodin arjen toimintoja, kuten syömistä, pukemista sekä päiväunille menoa. Näitä tilanteita on myös hyvä ennakoita, jolloin turvallisuuden tunne, sekä tunne hallinnasta vähentää lapsen kaoottisia kokemuksia. (Keskinen & Virjonen 2004: 132-133.)

Päivähoidon aloitusta ja siirtymistä sujuvampaan arkeen helpottaisi, jos kodin ja päivähoiton välille syntyisi yhteinen rytmi sekä toistuvuus arjessa. Lapsi kokee turvallisuuden tunnetta kokiessaan, että arjessa asiat tapahtuvat suunnilleen samalla tavalla. Lapsi oppii, että lounaan jälkeen mennään päivälevolle, sekä välipalan jälkeen ulkoillaan ja sitten vanhemmat tulevatkin jo hakemaan kotiin. Jos päivään tulee muutoksia, kuten retkiä tai tapahtumia, niistä keskustellaan ja suunnitellaan yhdessä, positiiviseen sävyyn. Vaikka kotona arki onkin välillä muuttuvaa ja hektisempää, rytmin ja toistuvuuden avulla päivähoiton henkilökunnan olisi helpompi tulla tutuksi lapsen luonteeseen, käyttäytymiseen sekä temperamenttiin. Tällöin lapsi saisi rauhassa tutustua hoitajiin ja kavereihin, jolloin päivähoitosta tulisi mahdollisimman miellyttävää sekä turvallista. (Keskinen & Virjonen 2004: 134-135.)

Päivähoidon aloitus voi usein olla lapselle stressaavaa aikaa. Päivähoitoon sopeutumiseen vaikuttavat monet asiat, muun muassa lapsen ikä, aikaisemmat hoitokokemukset, hoitopäivän pituus sekä lapsen temperamentti. Myös sisarusten hoitokäytännöt, vanhempien luottamus

hoitohenkilökuntaan, sekä hoidon aloituksen järjestelyt vaikuttavat lapsen reaktioon. Lapset voivat reagoida päivähoiton aloitukseen voimakkaasti ulospäin, esimerkiksi itkemällä, kiukuttelulla tai ikävöimällä vanhempiaan. Toiset reagoivat vetäytyen tai jopa innostuneesti osallistuen (Kanninen & Sigfrids 2012: 67). Usein sekä päivähoiton henkilökunta, että vanhemmat pitävät tavoitteena sitä, että lapsi sopeutuisi hyvin ja ilman itkuja tai vanhempiin ripustautumista mahdollisimman nopeasti. Lapsen kannalta olisikin paras, että päivähoitoon tutustumiselle annettaisiin tarpeeksi aikaa, ja osa siitä tehtäisiin yhdessä vanhempien kanssa (Keskinen & Virjonen 2004: 132).

6.4 Ohjaajana lapsiryhmälle

Lapsiryhmän hallinta vaatii taitoa, itsevarmuutta ja suunnitelmallisuutta. Ennen toiminnan aloittamista on hyvä pyrkiä luomaan toiminnalle sopiva ympäristö poistamalla lasten keskittymiseen vaikuttavat häiriötekijät. Rauhallisuus, itsevarmuus ja johdonmukaisuus ovat avainsanoja hyvään ryhmänhallintaan. Aikuisen hyvät vuorovaikutustaidot, herkkyys ja kyky aistia lasten tarpeet sekä motivoida heitä auttavat pitkälle lapsiryhmän hallinnassa. Kasvattajan roolissa oleva aikuinen johtaa ja ohjaa ryhmän toimintaa. (Koivunen 2009: 71-72.) Vaikka toimintaa johtaakin aikuinen, voidaan se tehdä kuitenkin lapsilähtöisesti. Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan lapsen tarpeiden laittamista etusijalle. Lapsilähtöisyyttä ei pidä terminä sekoittaa lapsijohtoisuuteen, sillä toiminnan johtaminen on aikuisen tehtävä. (Kalliala 2008: 19-20.)

6.4.1 Lapsiryhmä ja ryhmädynamiikka

Lasten yksilöllisen huomioimisen ohella kasvattajien tulisi kyetä hallitsemaan lapsia ryhmänä. Joskus toimintaa on hyvä jakaa pienryhmiin, jotta lapsilla on mahdollisuus saada yksilöllisempää vuorovaikutusta ja tukea, mutta myös suuremmalla lapsiryhmällä on myönteisiä vaikutuksia lasten kehitykseen. Tällaisia myönteisiä vaikutuksia ovat muun muassa toisilta oppiminen, kommunikoinnin, ajattelun ja puheen kehittyminen muiden lasten kanssa, erilaisten lasten kohtaaminen keskenään, myönteiset riippuvuussuhteet toisiin lapsiin sekä yhdessä tekemisen ilo. Koivusen (2009: 52-53) mukaan ryhmässä lapsen on mahdollista luoda kaverisuhteita, joilla on tärkeä vaikutus lapsen identiteettikehitykselle ja tunne-elämälle. Ryhmässä lapsi saa kehitystään tukevia sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia kaverisuhteista. Päiväkodissa luoduilla kaverisuhteilla voi olla vaikutusta koulumenestykseen tai jopa työmenestykseen asti. (Koivunen 2009: 52-53.)

Liisa Keltikangas-Järvinen on teoksessaan *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot* (2010: 211, 215) vahvasti sitä mieltä, että pienten lasten suuret ryhmäkoot aiheuttavat ongelmakäytöstä ja aggressiivisuutta myöhemmällä iällä. Hänen mielestään on virheellistä uskoa, että varhain aloitettu suuressa ryhmässä oleminen opettaisi sosiaalisiksi. Keltikangas-Järvinen painottaa,

että 1-2-vuotias lapsi pystyy kapasiteettinsa puolesta olemaan vuorovaikutuksessa toisen lapsen kanssa vain muutaman tunnin kerrallaan. (Keltikangas-Järvinen 2010: 211.) Lapsiryhmän ei tarvitse edes olla suuri, kun sosiaalisia vuorovaikutussuhteita syntyy suurempi määrä, kuin mitä lapsi kykenee käsittelemään. Kahden lapsen leikkiin liittyvä kolmas lapsi sekoittaa pakan, joka voi aiheuttaa myös ensimmäisten kahden lapsen välille riidan. Vuorovaikutussuhteiden määrä tällöin moninkertaistuu. Toverisuhteet ovat tärkeitä, mutta niiden tulisi antaa kehittyä vähitellen ja antaa lapsen kasvaa kehityksensä niin sallien sosiaalisen ryhmän jäseneksi. (Keltikangas-Järvinen 2010: 211.)

Koivula (2010: 30-31) puolestaan näkee lapsiryhmässä ja vertaissuhteissa myös positiivisia asioita ja pitää päiväkotia niiden tärkeänä rakentumisympäristönä. Lapset oppivat sosiaalisia taitoja, kuten johtamista tai toisen seuraamista, omien tunteiden säätelyä sekä joutuvat opettelemaan ryhmätyötä erilaisissa ongelmanratkaisutilanteissa, joita usein leikissä syntyy. Lasten opetellessa vuorovaikutuksen jaloja taitoja, syntyy kuitenkin väkisin konfliktilanteita ja kiukkukohtauksia. Ne liittyvät kuitenkin omalla tavallaan sosiaaliseen kasvamiseen ja sosiaalisen identiteetin muodostumiseen. Alle 3-vuotiaat harjoittelevat vuorovaikutuksen muodostamista aluksi kahden kesken ja taitojen kehittyessä myös muutaman lapsen ryhmät alkavat toimia. (Koivula 2010: 30-31.) Kuitenkin Koivulan viittaaman Brownellin ja Carrigerin tutkimuksen mukaan jopa alle 3-vuotiaat kykenevät yhteistyössä tekemään yksinkertaista ongelmanratkaisua. (Koivula 2010: 43).

Jokaiseen päiväkotiryhmään muotoutuu vähitellen omanlaisensa vuorovaikutuskulttuuri. Lapset omaksuvat erilaisia rooleja ja ne voivat myös vaihdella. Jotkut lapset voivat yllä aktiivisempia kuin toiset ja toiset taas haluavat pysytellä ryhmätilanteissa hiljaisina. (Koivula, M. 2010: 26.) Pientenkin lasten välille voi kehittyä hierarkioita ja erilaisia rooleja ryhmäläisten välillä ja kullakin rooleista on omat erityispiirteensä (Koivunen 2009: 52-54).

”Rooleja voivat olla esimerkiksi johtaja, vallankäyttävä, alistuja, syrjäänvetäytyjä, syntipukki, uhmaaja, idoli, pelle, kiusaaja, kiusattu ja tyranni”
(Koivunen 2009: 52-54.)

Esimerkiksi johtajalle on ominaista muiden lasten suosio sekä leikin eteenpäin vieminen ja omien tavoitteiden toteuttaminen. Vallankäyttävä alistaa muita lapsia, on usein aggressiivinen ja esimerkiksi pakottaa toisen luovuttamaan lelun itselleen. Syrjäänvetäytyjä jää usein omiin oloihinsa ja tämän kohdalla aikuisen onkin hyvä kiinnittää huomiota siihen, onko lapsi syrjässä omasta tahdostaan vai esiintyykö ryhmässä muiden lasten toimesta syrjintää. Pellen roolissa olevalla lapsella on usein heikko itseluottamus, jota pyrkii peittämään olemalla naurettava. Lapsi haluaa valita leikkiverinsa itse, siksi samantyyppiset roolit omaavat lapset hakeutuvat usein toistensa seuraan. Joskus tietyt yhteen hakeutuvat kaverukset saattavat lietsoa toisis-

saan ei-toivottua käyttäytymistä tai joskus lasten välillä voi vallita viha-rakkaussuhde, jolloin he sekä pitävät että ärsyyntyvät toisistaan. Aikuinen voi pyrkiä erottamaan lapsia toisistaan houkuttelemalla heitä eri lasten seuraan, mutta se harvoin onnistuu. (Koivunen 2009: 52-54.)

6.4.2 Pienryhmätoiminta

Pysyvä ja jatkuva pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsen ryhmäytymisen päivähoitossa. Tällöin lapsi pystyy myös tutustumaan kunnolla pienryhmänsä muihin lapsiin sekä oppia luottamaan heihin. Pienryhmätoiminnan ansiosta lapsen on myös helpompi siirtyä isomman ryhmän toimintaan. (Mikkola & Nivalainen 2009: 34.) Oman ryhmän tuttuus ja turva myös kannustaa ja rohkaisee lasta ottamaan kontaktia muidenkin pienryhmien lapsiin, jolloin kaverisuhteita syntyy myös pienryhmärajojen yli. Lasten identiteetille on tärkeää kuulua johonkin nimettyyn ryhmään, sen takia myös päivähoitoryhmän sisällä toimivia pienryhmiä voi nimetä yhdessä lasten kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2009: 34.)

Pienryhmät voivat olla kooltaan erilaisia, riippuen muun muassa lasten iästä, sukupuolesta ja erityistuen tarpeesta. Aikuisen tehtävänä onkin suunnitella omalle pienryhmälleen ominaisin ja toimivin kokoonpano. Pienryhmien muodostamiseen ja jaotteluun voidaan käyttää erilaisia tapoja. Pienryhmiä jaetaan esimerkiksi lasten iän, taitojen ja kehityksen tai sukupuolen mukaan. Päiväkodin henkilökunnan on hyvä keskustella yhdessä ryhmäjaosta, ja siitä miten ryhmistä tulisi toimivia niin lasten edun, kuin aikuisten osaamisen ja jaksamisen takia. Pedagoginen kokonaisvastuu on kuitenkin lastentarhanopettajalla, mutta pienryhmätoimintaa pohties- sa on hyvä ottaa huomioon muun tiimin näkemykset sekä erityisosaamiset, joita voi mahdollisesti hyödyntää. (Mikkola & Nivalainen 2009: 34-36.)

Pysyvällä pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan sitä, että lapset jaetaan kauden alussa kiinteään ryhmään, jonka kokoonpano pysyy samana parhaimmillaan koko toimintavuoden ajan. Pysyvässä pienryhmässä ehdoton vahvuus on se, että lasten oppimista ja kehittymistä on helpompaa seurata ja ohjata haluttuun suuntaan, kuin mahdollisesti pienryhmässä, jossa lapset vaihtuvat usein. Kiinteässä pienryhmässä lapset oppivat tuntemaan paremmin sekä toiset lapset, että pienryhmät omat aikuiset. Tällöin luottamussuhde oman ryhmän aikuisiin syntyy vanhemmalle pohjalle, kuin välttämättä päiväkodin muihin aikuisiin. Varsinkin alle 3-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen kannalta on tärkeää, että aikuisista tulisi pysyviä ja näin myös nopeasti tuttuja. (Mikkola & Nivalainen 2009: 34.)

6.5 Käsinuken käyttö pedagogisena välineenä

Käsinukke tarkoittaa käteen puettavaa nukkea. Se ei ole sama kuin nukketeatteri, kuten usein virheellisesti ajatellaan. Nukketeatterista onkin olemassa paljon lähdekirjallisuutta, toisin

kuin käsinuken pedagogisesta hyödyntämisestä. Bellita Torénin (2000: 15-16) mukaan monet ovat tietoisia käsinuken pedagogisista hyödyistä, mutta harvat kuitenkaan käyttävät sitä opetuksessa. Torén (2000: 16) kuitenkin korostaa, että lasten opetuksen tulisi olla heitä kiinnostavaa ja opettajien aktiivisia löytämään sellaisia keinoja.

”Käsinuken mahdollisuudet pedagogisena apuvälineenä ovat loputtomat, ja haluan korostaa, että erityisesti esi- ja alkuopetuksessa käsinuken tulisi kuulua luontevana osana pedagogiikkaan.” (Torén 2000: 16.)

Käsinuken käyttö lapsiryhmässä auttaa lapsia sopeutumaan ja vähentämään jännitystä uudessa tilanteessa. Se tuo lapsille turvaa ja sille ujonkin lapsen voi olla helpompi jutella. Käsinuken kautta voidaan lasten omia ideoita ja ajatuksia saada enemmän esille ja aikuisen on myös helpompi samaistua leikkisyyteen sekä lasten kokemiin tunteisiin, niin iloiseen kuin surullisiin. (Torén 2000: 16, 29-30.) Lasten ujoutta voi myös vähentää käsinuken vallattomalla käytöksellä, kuten vaikkapa nappaamalla lapselta sukan. Käsinuken avulla lapsille voidaan myös saada uutta eloa päiväkodin arkeen ja ottaa se mukaan päivittäisiin tuokioihin, jolloin se luo niihin jatkuvuutta. (Torén 2000: 29-30.)

Lapsille on tärkeää havainnollistaa konkreettisesti käsiteltävät asiat ja siinä käsinukke voi olla avuksi. Esimerkiksi lauluhetken aikana käsinukke voi esitellä uudet laulut. Samalla käsinukke toimii mielikuvituksen ja luovuuden herättäjänä sekä tukee muun muassa kielellistä kehitystä sekä itsetuntoa. (Torén 2000: 31-32, 39.) Torénin (2000: 32) mukaan päiväkodissa toimivaa käsinukkea ei kuitenkaan pitäisi antaa lasten leluksi. Hän pitää tärkeänä, että käsinukkea käsitellään kunnioittavasti ja että se ei esimerkiksi koskaan jää lattialle lojumaan. (Torén 2000: 32, 36.)

Torén opastaa teoksessaan (2000: 33) käsinuken käyttöä fyysisesti. Käyttäjän on kyettävä hallitsemaan kättään, jolla käsinukkea käyttää, koska käden avulla nukke herää eloon (Torén 2000: 33). Etukäteen voi olla hyvä miettiä, miten käsinukkea pidellään ja liikutellaan ja millaisia liikkeellisiä ominaisuuksia sillä on (Torén 2000: 32). Käsi ohjaa nukan kehoa ja kaikki käden liikkeet näkyvät myös nukan liikkeenä. Käsinuken ei kuitenkaan tarvitse välttämättä liikkua jatkuvasti ja muutenkin sormien ja käden liikkeistä on hyvä harjoitella notkeita. Etu- ja keskisormi kannattaa sijoittaa nukan päähän, ja peukalo toiseen ja nimetön ja pikkusormi toiseen käpälään. Torén (2000: 34) ohjeistaa myös käyttämään toista kättä käsinuken alla ikään kuin alustana, ettei näyttäisi että nukke leijuu ilmassa. Käsinukkea käyttäessään on myös käyttäjän tärkeää katsoa käsinukkea, eikä lasta tai lapsiryhmää, jolle puhutaan. Tässä auttaa ajatus, että kyse on lapsen ja käsinuken välisestä vuorovaikutuksesta. (Torén 2000: 33-34.)

”Nuken käyttäjän liikkeiden ja äänensävyjen avulla nukke välittää tunteita, tietoa ja uskottavia tapahtumia” (Torén 2000: 15.)

Käsinuken käyttö vaatii käyttäjältään heittäytymistä ja spontaania improvisointia. Torén (2000: 35) korostaa, että on erittäin tärkeää asennoitua käsinuken käyttöön innostuneesti ja aidosti, sillä lapset huomaavat helposti, jos aikuinen ei ole tosissaan, se voi olla jopa loukkaavaa. Rauhallinen, selkeä ja varma ääni auttavat käsinuken käytössä. Käyttäjän ei välttämättä tarvitse muuntaa omaa ääntään, mutta nuken luonteenpiirteitä voi kuitenkin opetella korostamaan ääntä käyttämällä. (Torén 2000: 36.)

Torén (2000: 87) esittelee teoksessaan lyhyesti nukketeatteripedagogi Mirella Forsberg Ahlronan tekemää tutkimusta, jossa tutkittiin käsinuken edellytyksiä kehittää esiopetuksen yhteishetkiä. Tutkimuksen mukaan käsinukkien käyttö voi edistää ja kannustaa vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä sekä stimuloi oppimista leikin kautta. Sen tulokset puhuvat myös myönteisemmän tunneilmapiirin sekä sosiaalisten suhteiden edistymisen puolesta käsinukkeja käytettäessä. (Torén 2000: 87-88.)

6.6 Mitä luovuus on?

Luovuudella tarkoitetaan erilaisten keinojen käyttämistä tai vaihtoehtojen etsimistä tietyn asian ratkaisemiseksi, uusien näkökulmien ymmärtämistä. Luovuus on ikään kuin vastakohta tiedon hallinnalle tai analyyttiselle ajattelulle. Luova ajattelija ei tyydy ensimmäiseen toimivaan vaihtoehtoon ongelmanratkaisussa, vaan jatkaa entistä paremman, laadukkaamman, kauniimman, helpomman tai tehokkaamman vaihtoehdon etsintää. Luodaan useita eri ratkaisuvaihtoehtoja ja lopuksi valitaan niistä paras, se on suurin ero tavallisen ja luovan ongelmanratkaisun välillä. Luovuudessa on tärkeää olla rohkea ja vertaamatta omaa tekemistään jatkuvasti muiden tekemiseen, sillä luovuudessa ei ole olemassa oikeaa tai väärää. (Solatie 2009: 20-21.) Luovuudessa ongelmia ei koskaan nähdä negatiivisina, vaan myönteisinä haasteina tai mahdollisuuksia (Solatie 2009: 32). Suurempi merkitys on tekemisen tuottamalla ilolla ja hyvällä kokemuksella. (Solatie 2009: 20-21.)

Solatie (2009: 21) mukaan lasten kanssa työskennellessä aikuisen on oltava tarkkana siitä, ettei ohjeista lasta olemaan luova ja siitä huolimatta kertoa tälle, että on ratkaissut jonkin asian oikein tai väärin. Innostaminen ja motivoiminen ovat tärkeitä seikkoja kannustaessa lasta luovuuteen. Solatie painottaa myös, että luovuus ei tarkoita samaa kuin älykkyys, taiteellisuus tai korkeat kouluarvosanat, vaan luovuus näkyy ja kuuluu kaikilla elämän osa-alueilla ja pienissä arjen tilanteissa. (Solatie 2009: 43.)

Luovuus ei välttämättä ole ihmisellä syntymästään, eikä se kehity itsestään. Sen sijaan luovuutta voi oppia ja sitä kehittääkseen on harjoiteltava kärsivällisesti. (Solatie 2009:35.) Solatie (2009: 36) painottaa, että luovuuden harjaantuminen vaatii aikaa. Aikuisen on huolehdittava siitä, että lapsella on aikaa, eikä aina ole kiire ja ettei päivät täyty ohjatusta toiminnasta tai harrastuksista, joista lapsi ei pidä. Pakkoharrastaminen tai harrastusten tai muun ohjatun toiminnan liiallinen määrä voi tukahduttaa ja turhauttaa lasta. (Solatie 2009: 136.) Luovuus vaatii aikaa sekä jäsentää ja oivaltaa asioita rauhassa, että mahdollisuuden niin onnistumiseen kuin epäonnistumiseenkin. (Solatie 2009: 36.) Aikuisen tulisi liiallisen kontrolloimisen ja ohjeistamisen sijaan antaa lapselle tilaa tehdä asioita omalla tavallaan. On hyvä myös kannustaa lasta olemaan pelkäämättä virheitä, koska monesti niistä voi oppia eniten, ja epäonnistumisia tapahtuu aina uutta opittaessa. Jos lasta ruvetaan heti korjaamaan ja tekemään asiat ”oikein”, hänen oma oivalluksensa saattaa jäädä tapahtumatta kokonaan. (Solatie 2009: 136-137.) Luovuus tarvitsee myös halua ja motivaatiota oppimiseen ja kehittymiseen. Siksi on tärkeää, että aikuinen kannustaa ja motivoi lasta tekemään ja yrittämään sen sijaan, että keskittyisi esimerkiksi saavutettaviin tuloksiin. Motivaatio ja halu voivat mahdollistaa huikeita suorituksia. (Solatie 2009: 38-39.)

Kun halutaan aktivoida ja kehittää lapsessa luovuutta, on myönteisen kannustamisen rooli tärkeässä osassa. Kannustus rohkaisee tekemään ja kokeilemaan lisää. Oli kyseessä sitten lapsi tai aikuinen, jos esitettyyn ideaan suhtaudutaan vähätellen tai negatiivisesti, sammutetaan yleensä myös motivaatio luovuuteen ja haluun tuottaa enempää uusia ideoita. (Solatie 2009: 45-46.) Esimerkiksi sanat kuten ”hyvä idea, mutta...” tai ”sinä et ymmärrä ollenkaan mistä tässä on kysymys”, ovat kommentteja, jotka varmasti saavat ideat tyssäämään äkkiä. Niiden sijaan Solatie ehdottaa käyttämään esimerkiksi seuraavanlaisia kommentteja: ”Kuulostaa hauskalta!”, ”Vau!” tai ”Tuo me voitaisiin tehdä!”, jotka rohkaisevat ja vahvistavat lasta luovaan ajatteluun. (Solatie 2009: 46-47.) Lisäksi lapsen itsetuntoa voi vahvistaa kertomalla lapselle niitä asioita, joita hän osaa, koska liian usein keskitytään asioihin, jotka eivät vielä ole hallinnassa. (Solatie 2009: 136.)

6.7 Taidekasvatus ja luovat menetelmät varhaiskasvatuksessa

Lapsilla on oikeus omaan kulttuuriinsa, lastenkulttuuriin, ja sen toteutumisesta on suurelta osin vastuussa varhaiskasvatus. Myös kotiympäristöllä on kuitenkin suuri merkitys lapsen kulttuurisen sosiaalistumisen ja kulttuuristen perinteen muodostumiselle. Lapsen ympärillä olevilla aikuisilla on kaiken kaikkiaan tärkeä asema lastenkulttuurissa; sen tuottajana, organisoijana ja kontrolloijana. Lastenkulttuuri ei synny ilman aktiivista aikuisten apua, sillä se on monilta osin kaupallista toimintaa, kuten lapsille suunnatut elokuvat, näytelmät, nukketeatteri, taidenäyttelyt, tv-ohjelmat tai lapsille sävelletty musiikki. On myös olemassa aikuisten ja

lasten yhteistä kulttuuria, jonka perustana toimii vuorovaikutus. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009: 11.)

”Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta.” Laki lasten päivähoidosta § 2a (Finlex 2013).

Varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluu siis huolehtia lasten kulttuurisesta, taiteellisesta ja esteettisestä kasvatuksesta. Se näkyy ja kuuluu monissa päivähoiton arkisissa toiminnoissa, kuten pukemis- tai siirtymistilanteita siivittävässä laulu- ja loruleikeissä sekä lasten omissa leikeissä. Kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa ja tukea lapsen herkkyyttä, avoimuutta sekä kykyä aistia, hämmästellä ja olla läsnä. Asettumalla lapsen saappaisiin ja katsomalla maailmaa lapsen silmin kasvattaja voi edistää lasten oman kulttuuri kehittymistä. Lapsen ja aikuisen välisellä tasa-arvoisella vuorovaikutuksella ja lapsen ikä- ja kehitystason mukaisen osallisuuden tunnistamisella on tärkeä osa. (Ruokonen, ym. 2009: 11.)

Hyvä lähtökohta kaikelle luovalle toiminnalle on luoda lapselle turvallinen oppimisympäristö, jossa lapsen kehitystaso ja tapa nähdä maailmaa tulevat huomioituiksi (Ruokonen, ym. 2009: 12). Inkeri Ruokonen ja Sinikka Rusanen (2009: 12) kiteyttävät asian näin:

”oppimisympäristössä on oltava tilaa ja aikaa lapsen kiinnostuksen kohteille, spontaaneille leikeille ja taiteelliselle ilmaisulle, jolloin lapsen on mahdollista peilata kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan eri taiteenalojen antamin keinoin. Kasvattaja voi monipuolisen taidekasvatuksen kautta vahvistaa myös elämyksellisyyttä lapsen toimintaympäristössä ja antaa mahdollisuuksia esteettisten peruskokemusten syntymiselle.”

Esteettisellä peruskokemuksella käsitteenä tarkoitetaan pääosin lapsuudessa saatuja moniaistisia kokemuksia, jotka luovat pohjan lapsen taidemielityyksille, -harrastuksille sekä kulttuuriselle arvostukselle. Luova toiminta niin ikään virittää lapsen ajattelusta esteettistä. Lapsen ajattelu ei silloin ole sidottu siihen hetkeen, vaan lapsen on mahdollista liikkua kuvittelun, sisäisten mielikuvien ja todellisuuden eri tasoilla sekä työstää asioita menneessä tai suunnitella tulevaa. Lapsen eettisen kehityksen kannalta on tärkeää oppia kuvittelemaan, luomaan sisäisiä mielikuvia ja eläytyä omiin ja muiden rooleihin. Se luo lapselle hyvät mahdollisuudet kehittää muun muassa kykyä asettua toisen ihmisen asemaan sekä puida erilaisia vaihtoehtoja esimerkiksi ristiriitatilanteissa. Kasvattajan tehtävänä on kuitenkin pitää huoli siitä, että lapsi oppii erottamaan todellisuuden ja kuvittelun eron, mutta pystyy siitä huolimatta heittäytymään leikkiin ja mielikuvituksen vietäväksi. (Ruokonen, ym. 2009: 12.)

6.7.1 Lasten lorut ja runot

Lasten kirjallisuudella, tarinoilla, loruilla ja runoilla on tärkeä osa lapsen verbaalisen kielen kehityksen vaiheissa sekä jo esikielellisellä kaudella (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2000: 64, 69). Lapsen ja aikuisen välisillä lukutilanteilla ja lorutteluilla on keskeinen vaikutus lapsen sanavaraston laajenemiseen ja sanojen merkityksen ymmärtämiseen sekä puheen rytmin ja sävyn hahmottamiseen. (Karppinen ym. 2000: 64-65, 69.) Myös lapsen kyky ymmärtää kertomusta kokonaisuutena kehittyy vähitellen kognitiivisen ja kielellisen kehityksen myötä. Kuitenkin vasta kolmannelta ikävuodelta alkaen lapsi kykenee itse kertomaan tarinaa tai omia kokemuksiaan. (Karppinen, ym. 2000: 67.)

Runojen ja lorujen maailmalla on oma erityinen osuutensa lapsen verbaalisessa kehityksessä, vaikka ne ovat alun perin syntyneet tarkoituksenaan viihdyttää lasta. Niissä tulevat esille erityisesti kielen erilaiset ulottuvuudet, kuten rytmi, sävy, äänneyhdistelmät ja toistorakenteet. Ne ovatkin pienelle lapselle monesti varsinaista sanoman sisältöä tärkeämpiä. Vaikka lapsi ei vielä ymmärtäisi kokonaisuutta luettavasta runosta, voivat runoa ääneen luettaessa lukijan eläytyminen, toistuvat lauserakenteet, riimit ja puheen rytmi olla mieleenpainuvia seikkoja lapselle ja tukevat kielen oppimista. (Karppinen, ym. 2000: 69.)

On lapsen oikeus saada nauttia kielestä ja aikuisen tehtävänä on tukea sitä niin arjen askareissa kuin yhteisissä lukuhetkissäkin. (Karppinen, ym. 2000: 71.)

”Pysähtyminen kuuntelemaan ja kokeilemaan kielen mahdollisuuksia lapsen kanssa voi avata aikuisellekin taas uuden väylän omanäidinkielen loputtomiin ilmaisumahdollisuuksiin.” (Karppinen, ym. 2000: 71.)

6.7.2 Kuvataide

Varhaiskasvatuksessa kuvataiteen avulla voidaan kehittää lapsen esteettistä asennoitumista ja luovuutta, mutta taustalla elää tavoite vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun. Kuvataidekasvatus herkistää lapsen aisteja ja havaintotoimintoja ja vaatii lapselta intensiivistä läsnäoloa, ihmettelyä ja hämmästyä. (Ruokonen ym. 2009: 48.) Alle kolmevuotiaalle lapselle on ominaista erityisesti näkö- ja tuntoaistien intensiivinen käyttö tehdessään havaintoja ympäristöstään. Kuvallinen työskentely ja kuvien katsominen ovat lapselle myös keino kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. (Karppinen ym. 2000: 43.)

Pienen lapsen kuvallinen työskentely on hyvin konkreettista ja toiminnallisuus ja koko kehon käyttö ovat oleellisissa osassa. Kuvallisessa työskentelyssä lapsen kehosta tai kädestä jää jäl-

ki ja hän oppii tunnistamaan sen. Pienen lapsen käden taidot ja hienomotoriikka ovat vielä rajalliset, joten mukana elää aluksi koko keho. Vähitellen hienomotoriikan kehittyessä liike tarkentuu käsivarteen, josta se hioutuu ranteen ja sormien liikkeeksi. Pienten lasten kuvallinen työskentely on tutkivaa, kokeilevaa sekä aistimuksia herättävää ja valmiista töistä on havaittavissa tuoreus, hetkellisyys ja intensiivisyys. Käden, kynän tai siveltimen liikkeen rytmi ja suunta taikka käytettävä materiaali ovat lapselle tutkimuskohteita. (Karppinen, ym. 2000: 45.)

Lasten kuvallista työskentelyä ohjaavan aikuisen on hyvä omata jonkin verran tietoa erilaisista materiaaleista ja välineistä. Kun kohderyhmänä ovat pienet lapset ja hienomotoriikka ei ole vielä täysin kehittynyt, on järkevää valita suuri alusta ja työskentelyväline, josta jää helposti jälki, mutta eri vaihtoehtoja kannattaa myös vaihdella ja haastaa lapsia. On hyvä huomioida myös työskentelytilassa riittävä valo ja ennen kaikkea se, ettei sotkeentumista tarvitsisi varoa. Taiteelliselle työskentelylle ei myöskään saa asettaa liian tiukkoja rajoja, vaan hyväksyä avoimesti erilaiset ilmaisutavat. Työskennellessä lasten kanssa tulisi pyrkiä luomaan suhteesta vuorovaikutteinen. On tärkeää osoittaa kiinnostustaan lapsen työskentelyä kohtaan, havainnoida sitä ja eläytyä tilanteeseen. Jo pelkästään aikuisen läsnäolo on lapselle tärkeä tukea ja turvaa luova seikka, joka motivoi lasta. Lapsi kaipaa aikuisen huomiota, kiinnostusta ja tukea työskentelyynsä. Ohjaajan on hyvä pohtia kriittisesti sitä, milloin lapsi tarvitsee ohjausta, tukea ja uutta suuntaa tai apua, ja milloin taas lapsen voi antaa yrittää itse selvittää haasteesta. (Karppinen, ym. 2000: 50-52.)

6.7.3 Värikylpy -metodi

Vauvoille ja heidän vanhemmilleen Porissa kehitetty värikylpy on kuvataidetoimintaa, jossa tarkoituksena on antaa vauvoille heidän vanhempien tuella uusia visuaalisia kokemuksia. Metodissa käytetään erilaisia väri- ja maalausaineita, niitä tunnustellen ja maalaten, sekä erilaisiin materiaaleihin tutustuen. (Setälä 2011: 14.) Värikylvyn tarkoituksena on myös tarjota moninaista vuorovaikutusta vanhemman ja vauvan välillä. Toiminnan aikana vauvat pääsevät olemaan toiminnan keskipisteenä. Toiminnan tarkoitus ei ole päämäärässä tai suorituksessa, vaan vauvojen saamista kokemuksista ja aistimisesta. (Setälä 2011: 15).

Värikylvyn toiminta-ajatus perustuu myös siihen, että väreillä ja materiaaleilla on oma merkityksensä. Ohjaajan tulee miettiä omia motiivejaan suunnitellessaan toimintaa tietyille lapsiryhmälle, sekä miksi juuri kyseiset materiaalit ja värit on valittu toimintakerralle. (Setälä 2011: 16.) Tarkoituksena on, että valitut materiaalit ovat turvallisia ja syötäviä, sillä vauvat mielellään maistelevat uusia asioita. Perimmäisin tavoite ei kuitenkaan ole kannustaa vauvaa syömään materiaaleja. (Setälä 2011: 19.) Turvallisuuden takaamista varten ohjaajan on hyvä huomioida osallistujien mahdolliset allergiat kyseisiä materiaaleja kohtaan. Ohjaaja voikin

ennakoida tilanteita ja esimerkiksi tiedottaa vanhempia hyvissä ajoin ennen toimintakertaa, mitä materiaaleja kulloinkin ollaan käyttämässä (Setälä 2011: 34-35.)

Ohjaajan tehtävänä on myös vaikuttaa valittuun tilaan, missä toiminta järjestetään. Lasten määrä ja ikä tulee ottaa tilaa valittaessa huomioon. Toiminnan aikana ohjaaja vaikuttaa toiminnallaan työn etenemiseen ja siihen, millaista jälkeä vauva voi synnyttää. (Setälä 2011: 19.) Oikeanlaisen tilan valitsemisessa tulee ottaa huomioon myös se, että se olisi mahdollisimman rauhallinen, eikä vauvoille tulisi toiminnan aikana muita häiriötekijöitä (Setälä 2011: 20). Rauhallinen ympäristö antaa mahdollisuuden sekä vauvoille, että vanhemmille toimia juuri siinä hetkessä, ilman muiden asioiden ajattelua. Tällöin sekä vauvan, että vanhemman keskittyminen on parhaimmillaan (Setälä 2011: 20-21).

Värikytymetodissa ohjaajan, vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus on tärkeää. Ohjaajan tulee ottaa huomioon vauvojen erilaiset temperamentit ja luonteenpiirteet. Toiset vauvat etenevät nopeasti, kun toiset tutustuvat hitaammalla tahdilla. Ohjaajan on tärkeä muistaa, että vauva ei ole kasvatustoiminnallinen kohde, vaan kanssatoimija. Värikytymetodin aikana vauvan ei ole pakko osallistua toimintaan, vaan hän voi myös seurata sivummalta. Toiminnassa edetään aina vauvan ehdoilla, joten myös toiminnan lopetus voi olla joustava, vauvojen vireystilasta riippuen. (Setälä 2011: 25.)

6.7.4 Musiikki ja laululeikit

Musiikilla on monivaikutteinen merkitys ihmiseen niin kehityksen kuin persoonallisuudenkin kannalta. Siksi myös varhaiskasvatuksessa musiikilla on iso rooli. (Ruokonen ym. 2009: 22; Karppinen, ym. 2000: 73) Jo 20.-24. raskausviikon ikäinen sikiö kykenee vibraatioastinsa avulla reagoimaan ääniin ja 5.-6. raskauskuukaudella sikiölle kehittyy kuuloaisti. Pienen ihmisennä elämä on alusta asti erilaisilla äänillä sävytettyä, kuten äidin sydämen sykettä, veren kohinaa, äidin ja isän puhetta ja laulua tai musiikkia. Tällaiset toistuvat äänet tuovat lapselle rauhaa syntymän jälkeenkin. (Karppinen, ym. 2000: 73-74.)

”Musiikin kuuntelun, laulamisen, soittamisen ja musiikin mukaan liikkumisen yhteydessä koetut ilon ja mielihyvän kokemukset ovat merkittäviä arvoja lapsen kasvulle ja kehitykselle” (Karppinen, ym. 2000: 73).

Varhaiskasvatuksessa musiikin avulla voidaan edistää lapsen kokonaisvaltaisia oppimisedellytyksiä ja antaa pohjaa lapsen kehitykselle monesta eri näkökulmasta. Musiikkikasvatus on oppimisympäristönä sellainen, missä lapsi voi erilaisten elämysten lisäksi kokea oppimisen ja onnistumisen hetkiä. (Ruokonen, ym. 2009: 22-23, 28.)

Musiikkiin tutustuminen voi lähteä liikkeelle ääniä kuuntelemalla ja tutkimalla sekä yksinkertaisesti musisoimalla. Lastenlaulut, riimit, lorut ja runot sekä musiikkisadut vahvistavat musiikin rytmiä ja siten auttavat hahmottamaan musiikin sykettä. Sykkeestä muodostuvat musiikin perusrhythmi ja tempo sekä sen pohjalta myös laulujen sanarytmitys ja melodiarytmi. Musiikin tempo (hidas-nopea tai hidastuva-nopeutuva) ja siihen liittyvät harjoitukset kehittävät lapsen musiikillista ajattelukykyä ja luovat myös lisäriemua erilaisiin musiikkileikkeihin. Tempoa nopeuttamalla tai hidastamalla voidaan saada aikaan hulttomia hetkiä erilaisten leikkien parissa. Musiikin muodon hahmottaminen kehittyy kuuntelemalla musiikkia. Vähitellen lapsi oppii erottamaan siitä säkeet; keskenään samanlaiset tai erilaiset sekä kertautuvat osiot. Esimerkiksi tanssikoreografian käyttö liitettynä lauluun tai musiikkiin auttaa hahmottamaan musiikin muotoa. Tällaisten äänen perusominaisuuksien tunnistaminen ja erottaminen luovat musiikilliselle oppimiselle pohjan. (Ruokonen, ym. 2009: 23-24.)

Pienten lasten laulu on aina sidoksissa tilanteeseen ja toimintaan. Lapset käsittelevät laulua ja musiikin eri ominaisuuksia, kuten rytmiä tai tempoa kukin omalla tavallaan. Rungas toiston määrä sekä säännölliset laulutuokiot aikuisen tai toisten lasten kanssa muovaavat lapsen käsitystä musiikin melodiasta lopulta niin, että lapsi kykenee itse jäsentämään ja toistamaan laulua ja melodiaa. (Ruokonen, ym. 2009: 24.) Lapsen laulu kehittyy ainoastaan ottamalla mallia tai prosessoimalla aikuisen laulua. Lapselle laulaminen ja lapsen kanssa laulaminen ovat tärkeitä seikkoja varhaiskasvatuksessa, sillä laulaminen tukee puheen ja kielen kehitystä. Lapsi, jonka kanssa on laulettu, tuottaa itse spontaaneja lauluja esimerkiksi yksin leikkiesään. (Ruokonen, ym. 2009: 24-25.)

Kolmannella ikävuodella lapset muistavat laulettuja lauluja jo jonkin verran ja jokin lyhyt tuttu laulu saattaa sujua lapselta vaivattomastikin oikein. Lauluja opeteltaessa ns. kaiku-menetelmä on hyväksi koettu tapa. Siinä lyhyt laulun säe toistetaan heti perään uudelleen, jolloin lapsen on mahdollista tulla helpommin mukaan lauluun. Vaikka lapsi osaisi laulun, hän ei kuitenkaan automaattisesti osaa laulaa ryhmässä. Muista riippumattomat sanat ja laulun tempo ovat yleisiä piirteitä pienellä laulajalla. Aikuinen voi edistää ryhmälaulun kehitystä selkeillä ohjeilla esimerkiksi aloituksesta ja yhtäaikaaisuuteen pyrkimisestä. Erillisten musiikkikasvatustilanteiden lisäksi laulaminen arjen pienissä tilanteissa tai vaikkapa koko päiväkodin kanssa yhteisesti rikastuttavat musiikillisia kokemuksia ja luovat yhteisöllisyyttä ja positiivista ilmapiiiriä. (Ruokonen, ym. 2009: 25.)

6.7.5 Luova liikunta ja tanssi

Haluttaessa lähestyä liikuntaa luovasta näkökulmasta, on toiminnan perusteena se, että lapsi nähdään aktiivisena ja taitavana toiminnan luojana yhtäläillä kuin ohjaava aikuinen (Ruokonen, ym. 2009: 18). Ohjattujen liikuntatuokioiden ainoa tavoite ei ole opettaa lapsia liikku-

maan eri tavoin tai kehittää heitä erityisen taitaviksi liikkujiksi. Suurempi merkitys on liikuntatuokioiden vaikutuksella lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen. Siihen, mitä lapsi voi liikunnan kautta oppia itsestään tai elämästä yleensä. (Hakala 1999: 92.)

”Lapsi ei ole pelkästään pedagogisen tai sosiaalistavan toiminnan kohde, objekti, vaan kulttuurisen toiminnan subjekti” - Eeva Anttila (Ruokonen, ym. 2009: 18).

Ohjaajan tehtävä ei ole ”opettaa” tai näyttää lapselle mallia, vaan luovaa liikuntaa toteutetaan yhdessä. Valmiiden liikkeiden sijaan voidaan liikettä ja tanssia lähteä tutkimaan erilaisien elementtien ja niiden muuntelun ja yhdistelyn kautta. Tällaisia elementtejä ovat esimerkiksi aika, voima, tila ja virtaus. Toiminta voi toki sisältää myös jäljittelyä, mutta luovassa liikunnassa opettajan ja oppijan roolit voivat sekoittua; aikuinen voi jäljitellä lasta ja lapsi aikuista. Näin aikuinen ja lapsi luovat yhdessä yhteistä kulttuurista toimintaa. (Ruokonen, ym. 2009: 18.)

Vaikka luovassa liikunnassa rikotaankin perinteisen pedagogiikan asetelmaa, lapsi tarvitsee paljon aikuisen apua kyetäkseen liikkumaan luovasti. Aikuisen tehtävänä on mahdollistaa liikumiseen sopiva tila ja aika sekä luoda turvallinen ja joustava struktuuri. Tilanne tulee rauhoittaa ja ylimääräiset ja häiritsevät tekijät tulee sulkea pois, jotta luovuudelle voidaan antaa tilaa. (Ruokonen, ym. 2009: 18.) Aikuiselta vaaditaan yhtäläillä heittäytymistä ja improvisointitaitoja. Aikuinen on lapsen kanssa samassa veneessä luomassa luovaa liikettä, eikä sitä voi ennalta suunnitella kovin tarkasti. (Ruokonen, ym. 2009: 19.)

Pienelle lapselle kehon kieli on välitön ja ennen puheen kehitystä ainut tapa ilmaista omia tunteita ja kokemuksia. Anttila korostaa, että lapsuusiässä kehollisella ja liikkeellisellä ilmaisulla on suuri merkitys ja kasvattajan herkkyyden tulkinta kehollista ilmaisua on etenkin alan ammattilaiselle keskeinen taito. Aikuinen voi oppia lapsen moniulotteista ilmaisua seuraamalla tämän kokemusmaailmasta, päästä lähemmäksi lasta sekä oppia uutta myös itsestään. (Ruokonen, ym. 2009: 17-18.)

7 Toimintatuokiot

Tässä osiossa paneudumme tarkemmin itse opinnäytetyömme toiminnalliseen osuuteen, sen suunnitteluun ja toteutukseen. Päiväkoti kaipasi keinoja pienryhmätoiminnan järjestämiseen ja sen jatkuvuuteen, joten halusimme lähteä liikkeelle siitä, että toimintaa veisi eteenpäin jokin tarina, satu tai hahmo. Tämä toisi toiminnalle jatkumoa ja sitä olisi myös työntekijöiden helppo viedä eteenpäin. Se olisi myös lapsia ajatellen mielekäs ja lapsille luonteva tapa lähestyä toimintaa. Herra Siili kolahti meihin heti löytyessään ja tarina toimintatuokioiden taust-

talle alkoi hahmottua. Toimintatuokioiden sisällöksi halusimme omaksi haasteeksemme valita luovia toimintatapoja, koska ne eivät entuudestaan olleet meille niin tuttuja. Olimme molemmat sitä mieltä, että olisi mukavaa kokeilla lasten kanssa erilaisia tuokioita, vertailla niiden toimivuutta sekä antaa samalla erilaisia ideoita työntekijöille siihen, mitä pienryhmän kanssa voisi tehdä.

Tässä kappaleessa avaamme ensin tarkemmin toimintatuokioihin liittyvää suunnitteluvaihetta sekä omia perusteluitamme valitsemillemme toimintamenetelmille ja -teemoille. Seuraavaksi kuvaamme lyhyesti toimintatuokioiden keskinäisen rakenteen ja niitä yhdistävät tekijät toiminnassa. Kappaleen viimeinen osio keskittyy raportoimaan toimintatuokiot mahdollisimman tarkasti sellaisina kuin ne toteutuivat. Kunkin toimintatuokion raportoinnin jälkeen on vielä lyhyenkö pohdintaosuus kyseisestä tuokiosta sekä sen välittömistä tunnelmista ja kehittämismahdollisuuksista seuraavaa kertaa ajatellen.

7.1 Kuvaus toimintatuokioiden suunnitelmasta ja rakenteesta

Kaikkien pienryhmätuokioiden rakenne tulee olemaan suurin piirtein sama. Toiminnan pohjustuksena toimii käsinukkemme Herra Siili ja hänelle luotu tarina. Tällä on tarkoitus pitää yllä lasten mielenkiinto, herättää mielikuvitusta ja luovuutta sekä pohjustaa jokainen toimintakerta ja siten luoda ennakoitavuutta. Aloitamme jokaisen toimintakerran aloituslaulun (liite 3) avulla. Siili-maskottimme on myös mukana jokaisella toimintakerralla ja aloituslaulun jälkeen sama toistuva loru Herra Siilistä (liite 4) auttaa lapsia muistamaan toimintamme taustalla olevaa tarinaa. Näiden toistuvien toimintojen avulla lapset pystyvät hahmottamaan toiminnan runkoa ja kestoja. Tämän jälkeen alkaa kulloinkin vuorossa oleva toiminta, jolle on varattu aikaa noin 20 minuuttia. Toiminnan päätteeksi kokoontumme jälleen piiriin ja on loppulaulun (liite 3) aika. Lopetus tulee aloituksen tavoin olemaan jokaisella kerralla sama, jotta se loisi lapsille ennakoitavuutta sekä tuttuuden ja turvallisuuden tunnetta. Näin myös toiminnan lopetus on selkeää ja lapset tietävät, kun toiminta on päättynyt.

Ensimmäiselle toimintakerralle suunnittelimme pienryhmätuokioiden hahmon ja tarinankertajan, Herra Siilin esittelyn, sekä lapsiin tutustumisen. Varsinaisen toiminnan sisältönä toimisi lorutuokio. Koimme lorutuokion parhaaksi vaihtoehdoksi ensimmäiselle kerralle, jotta tilanne olisi mahdollisimman rauhallinen ja palvelisi siten mahdollisimman hyvin tutustumista molemmiin puolin. Tärkeässä osassa tulee olemaan oma esittelymme sekä lapsiin kohdistuva havainnointimme tulevia tuokioita varten. Herra Siili ja tarinan avaaminen olisivat myös avainasemassa ja tätä kautta olisi tarkoitus luoda turvallisuuden tunnetta sekä pitää lasten kynnys osallistumiseen matalana. Lorupussin ja lorukortit saamme lainaan Stinan työpaikalta ja tuokioilla käytettäväksi loruiksi aiomme valita eläin- ja metsäaiheisia loruja teemamme mukaisesti.

Toisella toimintakerralla lapset pääsisivät maalaamaan syötävillä väreillä. Tulemme soveltamaan Värikylpy-metodia ja väreinä käytämme pakastemarjoja ja lasten hedelmäsoseita. Aiomme pohjustaa tuokiota pienellä tarinalla Herra Siilistä, jonka jälkeen siirtyisimme sujuvasti maalaukseen. Jo ennen tuokion alkua lapsille vaihdetaan maalaukseen soveltuvat vaatteet ylle, jotta sotkeentumista tai tahroja ei tarvitsisi varoa. Maalauksessa emme aio käyttää välineitä, vaan maalaus tapahtuisi lattialla käsin tai mitä tahansa kehon osaa käyttäen. Maalatessaan lapset saisivat halutessaan myös haistella ja maistella väreinä toimivia marjoja ja soseita. Itse pyrimme toimimaan pääasiassa sanallisena tukena lapsille ja tarvittaessa avustaa ja rohkaista lapsia kokeilemaan eri tapoja maalauksessa. Lasten vanhempia tiedotamme jo etukäteen maalausvaatteista ja sekä tiedustelemme mahdolliset allergiat (liitteet 5 ja 6).

Kolmannen toimintakerran teemaksi valitsimme musiikin. Tässä vaiheessa olemme todennäköisesti jo hieman tutumpia lapsille ja toivomme sen edistävän lasten rohkeutta osallistua musisointiin ja laulamiseen. Tuokio rakentuu Herra Siilin teemaan sopivista perinteisistä lastenlauluista, joissa esiintyy teeman mukaisesti eri eläimiä. Pyrkimyksenä on valita lauluja, jotka toimisivat alle 3-vuotiaille ja mahdollisesti olisivat jo ennestään lapsille tuttuja, jotta niitä olisi mukavampi yhdessä laulaa. Lauluja pohjustamme ja konkretisoimme lapsille erilaisilla eläinhahmoilla, joita otamme tuokiolle mukaan. Aiomme lisätä lasten osallisuutta ja monipuolisuutta tuokiolla muun muassa lauluihin kuuluvien leikkien, rytmikapuloiden sekä cd:ltä tulevan valmiin musiikin avulla.

Viimeiseksi toimintakerraksi valitsimme liikunta- ja tanssiteeman. Tuokion aloitetaan Herra Siilin tarinaan kytkeytyvällä metsäaiheisella temppuradalla. Emme odota, että lapset osaavat tai malttavat suorittaa temppurataa oikeassa järjestyksessä, vaan tärkeimpänä ideana olisi antaa lapsille elämyksiä ja herättää mielikuvitusta ja luovuutta. Temppuradasta toiminta siirtyisi sopivassa kohdassa tanssiuokioon, jolloin tanssimme lasten kanssa erilaisia huiveja käyttäen ja luovuuteen kannustaen cd:ltä tulevan musiikin tahtiin. Tanssia seuraisi välittömästi rauhallinen musiikki, joka johdattaa tuokion päätteeksi pieneen rentoutumishetkeen. Tällä tuokiolla aiomme käyttää myös hieman enemmän aikaa Herra Siilin hyvästelemiseen ja silitämiseen kertoen samalla lapsille, että emme tapaisi enää seuraavalla viikolla.

Kullakin kerralla pidämme pienryhmätuokion kahdelle eri ryhmälle; 2-3-vuotiaille ja 1-2-vuotiaille. Molemmille ryhmille on varattu aikaa noin 30 minuuttia niin, että sitä on mahdollista myös lyhentää tai vastaavasti pidentää tilanteen mukaan. Ajallisesti toimintatuokiot on ajoitettu aamuun heti aamiaisen jälkeen ja ennen uloslähtöä. Aluksi olimme suunnitelleet tarkasti aikataulun, jonka mukaan ensimmäinen ryhmä alkaisi klo 8.45, jonka jälkeen pitäisimme 30min tauon ja jälkimmäinen ryhmä pääsisi alkamaan klo 9.45. Käytännössä huo-

masimme, ettei aikatauluttaminen kuitenkaan ollut olennaista, vaan aloitimme ensimmäisen ryhmän kanssa, kun puurot oli syöty ja vessassa käyty, yleensä hieman ennen yhdeksää. Toiminnasta riippuen jälkimmäinen ryhmä pääsi aloittamaan pienen tauon jälkeen puoli kymmenen tienoilla.

7.2 Lukijalle tiedoksi

Toimintatuokioita raportoidessamme olemme nimenneet kaksi erillistä ryhmää isojen ja pienten ryhmiksi. *Isojen ryhmästä* puhuessamme kyseessä on alle 3-vuotiaiden lapsiryhmän vanhimmista lapsista koostuva, 2-3-vuotiaiden, ryhmä. *Pienten ryhmä* - nimitystä puolestaan käytämme toisesta ryhmästä, joka koostui 1-2-vuotiaista lapsista. Kaikista päiväkodin henkilökuntaan kuuluvista henkilöistä, oikeasta ammattinimekkeestä huolimatta, puhumme anonymiteetin säilyttämiseksi yhteisesti nimellä *työntekijä*. Lisäksi kaikkien raportissa mainittujen henkilöiden nimet on muutettu anonymiteetin suojaamiseksi.

7.3 1. Kerta: *Kuka on Herra Siili?* - Tutustuminen ja loruhetki

Ensimmäisellä toimintakerralla ohjelmassa oli suurimpana tavoitteena saada toimintatuokiot käyntiin, päästä tutustumaan lapsiin ja antaa lasten tutustua meihin sekä ennen kaikkea toimintaa eteenpäin vievään Herra Siili - hahmoon. Tarkoitus oli järjestää pieni rauhallinen loruhetki lasten kanssa, luoda siitä turvallinen ja miellyttävä sekä herättää lasten mielenkiinto tutustuttamalla heidät Herra Siiliin ja siileistä sekä muista metsän eläimistä kertoviin loruihin.

Saavuimme päiväkodille aamu kahdeksan jälkeen hieman jännittyneinä, sillä emme olleet kertaakaan tavanneet näitä uuden ryhmäkokoontamisen lapsia ja myös ryhmän henkilökuntaa oli vaihtunut kesän aikana. Vastassa oli siis liuta meille tuntemattomia ihmisiä, olimme olleet henkilökuntaan yhteydessä vain sähköpostitse tai päiväkodin johtajan välityksellä. Kerrankin olimme kiitollisia pitkästä bussimatkasta päiväkodille: ehdimme matkalla vielä käydä koko tuokion läpi ja kerrata työnjakoa sekä eri vaiheita ja varasuunnitelmia. Astuessamme sisään päiväkotiin, osa jännityksestämme kuitenkin karisi heti, sillä meidät otettiin lämpimästi vastaan ja lapset tulivat heti ihmettelemään meitä. Ryhmällä oli vielä aamupuurot kesken, joten meillä oli rauhassa aikaa tehdä tarvittavat valmistelut.

Tällä kerralla työnjako oli tehty niin, että Maiju toimi toimintaa eteenpäin vievänä ohjaajana ja Stina puolestaan piti Herra Siiliä ja luki lorut Siilin roolissa. Alkuvalmisteluina jokaiselle lapselle teipattiin ryhmän aikuisen avustuksella nimilappu helpottamaan ohjaamistamme vieraiden lasten kanssa. Lisäksi valmistelimme pienryhmätuokion paikan ryhmän nukkariin kahden patjan päälle. Lorukortit ja lorupussin saimme Stinan työpaikalta lainaan ja Stina valikoi

mukaan teemaamme sopivia eläin- ja metsäaiheisia loruja. Herra Siili - käsinukke odotti esiintymisvuoroaan kangaskassissa piilossa. Tuokioiden päätyttyä annoimme mukana olleille ryhmän aikuisille palautelomakkeet täytettäväksi, jotka he palauttavat meille seuraavalla viikolla.

7.3.1 1. Kerta: isojen ryhmä

Ensimmäinen ryhmä koostui ryhmän vanhimmista, iältään 2-3-vuotiaista lapsista, joita oli viisi: Aapo, Liisa, Niko, Lauri ja Maisa, joka tuli vasta loppuvaiheessa mukaan saapuessaan päiväkotiin. Työntekijä Tiia tuli mukaan tuokiolle lasten kanssa sekä arvioimaan meitä. Aapoa hieman jännittikin, ja hän istui tiukasti Tiian sylissä. Nikolla oli mukanaan pieni leikkijuna, jonka hän oli tuonut kotoa oman lelun päivään. Lapset olivat odottavan innokkaita.

Maiju aloitti tuokion esittelemällä meidät ja kertomalla lyhyesti, miksi olemme tulleet lasten luo päiväkotiin. Tämän jälkeen lauloimme aloituslauluna *Tervehdyksiä* - laulun (liite 3). Neuvoimme lapsille lyhyesti käyttämään ensin oikeaa ja sitten vasenta kättä, mutta kyseessä näin pienistä lapsista emme nähneet tarpeelliseksi käydä laulun sanoja tai leikkiä sen tarkemmin läpi etukäteen. Luotimme siihen, että lapset tulevat mukaan siten kun osaavat ja uskaltavat. Yllätykseksemme suurin osa lapsista leikkikin reippaasti mukana käsiä heilutellen ja taputtaen. Osa vielä hieman arasteli, mutta ei ihmekään, olimmehan vasta tavanneet.

Seuraavaksi kerroimme lapsille, että emme suinkaan saapuneet heidän luokseen yksin, vaan että takanamme olevassa kassissa vielä piilottelee yksi pieni ystävämmme, jota hieman ujostuttaa tavata lapset. Lapsista oli selvästi aistittavissa odottava innokkuus ja mielenkiinto ja he yrittivät kurkotella katsettaan kassin sisään, kun Stina houkutteli esiin Herra Siilin. Sitä hämmästeltiin ja hihkuttiin ja jokainen lapsi sai halutessaan hieman silitellä Siiliä tai vaikka sanoa käsipäivää. Kysyimme myös lapsilta, olivatko he joskus nähneet siilejä pihamaalla tai metsässä ja kerroimme, että tällä Siilillä ei ole teräviä piikkejä, vaan hän on pehmeä ja tykkää silitämisestä. Herra Siili herätti sekä innostusta ja kiinnostusta, että hieman arastelua ja perään-tymistä, kuten olimme odottaneetkin. Siksi annoimmekin lasten itse lähestyä Siiliä, mikäli niin halusivat. Tutustumisen jälkeen Maiju luki Herra Siilistä ja tämänkertaisesta toiminnasta ker-tovan lorun (liite 4), jolla aloitimme itse lorutuokion.

Kerroimme lapsille Herra Siilin tuomasta lorupussista, jossa olisi erilaisia Siilin ystävästä kerto-via loruja. Jokainen lapsista saisi vuorollaan nostaa yhden lorukortin, jonka Herra Siili lukisi kaikille ääneen. Maiju pyöritti lorupussia ja lauloimme lorupussilaulun ”*kuka saa kuka saa lo-rupussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis*” ja Maiju ohjasi lorupussin vuorollaan kunkin lapsen syliin. Jokainen lapsista vuoron saadessaan alkoi innokkaasti kaivaa pussista lorukorttia ja hämmästellen katseli saamaansa kuvaa. Moni lapsi olisi halunnut pitää kortin itsellään, mutta

pyysimme heitä näyttämään korttia myös muille lapsille sekä ojentamaan sen sitten Herra Siilille luettavaksi. Katselimme myös yhdessä korteissa olevia kuvia ja kyselimme lapsilta, tietävätkö he mitä kuvat esittävät.

Lorujen lukeminen sujui hyvin ja lapset maltoivat kuunnella melko rauhallisesti. Aaponkin jännitys hieman karisi ja hän uskaltautui myös iloisena valitsemaan vuorollaan lorua lorupusista. Liisa ja Lauri olivat keskittyneesti ja aktiivisesti loruhetkessä mukana. Nikon keskittyminen hieman herpaantui välillä junalla leikkimiseen, mikä vaikutti myös muihin lapsiin. Nikolle jouduttiin huomauttamaan useita kertoja junan kanssa leikkimisestä. Nikokin oli kuitenkin innoissaan loruista ja kuvista, joten hän oli melko helposti hallittavissa, vaikka vauhtia olisi riittänyt enemmän junalla leikkimiseen. Nikon kohdalla haasteena oli myös erikielisyys; hän nimesi asioita omalla äidinkielellään, mutta ymmärsi kuitenkin hienosti suomenkielisiä ohjeita. Loppuvaiheessa myös muissa lapsissa oli havaittavissa pientä levottomuutta, joten koimme parhaaksi lopetella tuokion, ennen kuin keskittyminen herpaantuu täysin. Kerroimme, että Herra Siilin on aika kömpiä takaisin omaan pussukkaansa ja että me laulaisimme yhdessä seisten vielä lopetuslaulun. Siilille vilkuteltiin kovasti ja lopuksi lauloimme ja leikimme *Loppulaulun* (liite 3).

Isojen ryhmän kanssa suunnitelmamme toteutui hyvin niin aikataulun kuin toiminnan sisällönkin suhteen. Ryhmän kanssa kului aikaa noin 25 minuuttia ja sisällön toteutimme täysin suunnitelmien mukaan. Tämän ryhmän kanssa suunniteltu 30 minuutin tuokio esittäytyi juuri sopivan kestoisena lorutuokiona ja kaikin puolin olimme erittäin tyytyväisiä tähän ohjaukseen. Ryhmä oli koko opinnäytetyömme ensimmäinen ohjaus, ja siksi tietysti jännitti meitä kovasti, kun lapset olivat meille täysin uusia. Oli kuitenkin suuri helpotus meille, että tuokio sujui onnistuneesti ja saimme siitä itseluottamusta seuraavan ryhmän ohjaukseen.

7.3.2 1. Kerta: pienten ryhmä

Toisen ryhmän kanssa ohjaaminen oli hieman erilaista kahdestakin eri syystä. Ensimmäkin kyseessä oli nuorempien lasten, 1-2-vuotiaiden ryhmä. Toisekseen, heitä oli paikalla ainoastaan kolme: Leevi, Tuomas ja Mikael, sekä työntekijä Merja. Mikaelia ujostutti niin kovasti, että hän halusi jäädä ryhmän ulkopuolelle huoneen ovelle. Merja kertoi, että Mikael usein vaatii oman aikansa tarkkaillen, ennen kuin uskaltautuu toimintaan mukaan. Stina kävi Mikaelin kanssa hakemassa lokerosta tämän oman pehmoelun, mutta siitäkin huolimatta jännitys vei voiton ja Mikael halusi seurata toimintaa turvallisen etäisyyden päästä. Sallimme tämän hänelle. Leevi ja Tuomas sen sijaan vaikuttivat sitäkin vauhdikkaammilta kavereilta ja Merja kertoikin, että kyseessä oli ryhmän vilkkaimmat kaverukset. Merjan läsnäolo kuitenkin rauhoitti poikia hyvin, etenkin kun Tuomas istui hänen sylissään.

Vaikka mukana olikin käytännössä vain kaksi lasta, lähdimme viemään tuokiota eteenpäin samalla kaavalla. Maiju esitteli meidät, lauloimme yhdessä aloituslaulun (liite 3), jonka jälkeen kerroimme Herra Siilistä ja Stina houkutteli sen esiin kangaspussistaan. Myös Leevi ja Tuomas olivat tohkeissaan siilistä ja hieman varovaisesti halusivat sitä silitellä. Maiju luki runon Herra Siilistä (liite 4) ja pääsimme aloittamaan itse loruilun. Nyt kun lapsia oli käytännössä vain kaksi, he saivat nostaa lorupussista loruja moneen kertaan, sillä Mikael ei rohjennut nostaa lorua. Sekä Leevi että Tuomas oli innoissaan omasta vuorostaan ja he olisivat myös kovasti halunneet pitää kortit itsellään. Herra Siilille he kuitenkin suostuivat ojentamaan kortit hyvin. Keran Leevi nosti vahingossa useamman kortin kerralla ja lattialle putosi lorukortti, jossa oli auton kuva. Tuomas innostui tästä autokuvasta niin kovin, että olisi välttämättä halunnut kortin itselleen ja rimpuili Merjan sylissä hakemaan korttia.

Ehdimme lukea loruja suhteellisen monta, mutta jo reilun 10 minuutin kuluttua lapset alkoivat olla melko levottomia. Tuomas alkoi pyöriä Merjan sylissä ja Leevi hakeutui patjalta läheisen kaapin taakse kurkkimaan virnuillen. Pienellä rauhoittelulla he jaksoivat vielä hetken, mutta sitten näimme parhaaksi lopetella tuokion. Herra Siilille vilkuteltiin ja se kömpi takaisin kangaspussiinsa, jossa kerroimme sen matkustavan takaisin kotikoloonsa. Lopuksi lauloimme *Loppulaulun* (liite 3) ja päätimme toiminnan.

Mikaelkin seurasi tuokiota koko sen keston ajan ujusti, mutta kiinnostuneena kauempaa. Kannustaessamme häntä mukaan tai nostamaan lorua lorupussista, hän yhä perääntyi ja kääntyi pois. Annoimme Mikaelin olla rauhassa omassa etäisyydessään, mutta huomioimme häntä kuitenkin katsekontaktilla laulaessamme. Stina osoitti aika ajoin myös hänelle huomiota Herra Siilin roolissa loruja lukiessaan. Kyseessä oli selvästi hyvin ujo lapsi, joten väkisin ei häntä olisi kannattanut istuttaa piiriin. Pyrimme kuitenkin mahdollisimman hyvin huomioimaan hänet osana ryhmää etäisyydestä huolimatta, jotta myös hänelle jäisi kokemus siitä, että oli yksi tuokioon osallistuneista. Emme halua pakottaa ketään lasta osallistumaan tuokioihin, sillä haluamme pyrkiä jättämään jokaiselle lapselle mielekkään kokemuksen tuokioista, olivat he niissä mukana millä tasolla hyvänsä. Tällä keinolla pyrimme myös rohkaistua osallistumaan tuokioihin jatkossa. Halusimme kuitenkin myös osoittaa, että pienryhmätoiminta voi toteutua tällaisesta ryhmäkokoontalon epämääräisyydestä huolimatta: toiminta toteutetaan niin kuin siinä tilanteessa on mahdollista ja nähdään parhaaksi. Ajan kuluessa ja toimintatuokioiden toistuminen samoilla rutiineilla tuo lapsille turvallisuutta ja pysyvyyttä, jolloin ujommatkin saattavat uskaltautua mukaan.

Pienten ryhmän kanssa lorutuokion toteutuksella oli hieman enemmän haasteita. Yksi ulkopuolelle jättäytyvä ja kaksi hyvin vilkasta lasta toivat levottomuutta pienryhmään ja pitivät sen melko hajanaisena. Huomasimme myös, että lorut eivät samalla tavoin vanginneet pienempien lasten huomiota, isompien ryhmään verrattuna. Näistä syistä tuokio jäi lyhyemmäksi,

noin 15 minuutin mittaiseksi, mutta mielestämme pelasimme tilanteen siitä huolimatta hyvin. Ei olisi ollut järkevää väkisin jatkaa tuokiota, jotta tuokiosta jäisi lapsille mukava tunne. Lisäksi lasten pieni lukumäärä nopeutti tuokion etenemistä.

7.3.3 Pohdintaa ensimmäisestä toimintakerrasta

Päällimmäisenä tuntemuksena ensimmäisten tuokioiden jälkeen oli helpottunut: tuokiot sujuivat hyvin ja sekä lapset että työntekijät ottivat meidät sekä Herra Siilin hyvin vastaan. Jatkokssa tuokiot olisivat myös meille paljon mielekkäämpiä, kun meillä oli jo hyvä käsitys lapsista, heidän kehitystasostaan sekä persoonallisuuksistaan. Olomme oli rentoutunut ja hyvä. Jäimme kuitenkin miettimään muutamia seikkoja, joihin voisimme jatkossa kiinnittää huomiota.

Ensimmäisellä kerralla toteutimme tuokion ryhmän nukkarissa, kuten olimme etukäteen suunnitelleet. Emme kuitenkaan olleet osanneet ottaa huomioon, että nukkarit toimii läpikulkutilana eteisen ja toisen huoneen välillä. Tästä aiheutui se, että kesken tuokiomme eteisestä saapui lisää lapsia päiväkotiin, jolloin ohjaustamme arvioimassa aikuinen joutui laskemaan lapsen sylistään ja menemään saapunutta lasta vastaan sekä saattamaan hänet toiseen huoneeseen. Näin tapahtui tuokioidemme aikana kahdesti, ja molemmilla kerroilla se väkisinkin keskeytti toimintaamme. Niin oma kuin lasten keskittyminen herpaantui hieman. Jatkossa aiomme siis mahdollisuuksien mukaan järjestää tuokion jossakin toisessa, suljetussa tilassa, jotta välttyisimme kaikelta mahdolliselta häiriöltä.

Toinen asia jota jäimme pohtimaan ja josta saimme myös palautetta työntekijöiltä, oli toimintatuokion kesto. Työntekijöiden mielestä tuokion sisältö huomioon ottaen olisi sen kesto voinut olla hieman lyhyempi, etenkin pienten ryhmän kanssa. Työntekijät ehdottivat myös, että pienempien kanssa vieläkin yksinkertaisemmat ja lyhyemmät lorut olisivat voineet toimia paremmin. Olisimme siis voineet valmistautua paremmin varaamalla pienten ryhmälle kokonaan omat lorut, jotka olisivat olleet vain hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia, jolloin he olisivat ehkä jaksaneet keskittyä paremmin. Pienten ryhmän kanssa lyhensimmekin tietoisesti tuokion kestoa siinä vaiheessa, kun lasten kärsivällisyys alkoi loppua. Tuokion kesto ei ollut kuin 15 minuuttia, joten jäimme pohtimaan, olisiko monipuolisempi sisältö vaikuttanut lasten jaksamiseen positiivisesti. Varmasti myös sillä on vaikutusta, että tapasimme lasten kanssa vasta ensimmäistä kertaa ja sekä meidän ryhmänohjaajuutemme että lasten keskittyminen eivät olleet parasta mahdollista juurikin tästä syystä. Vieraita lapsia on vaikeampi arvioida ja tulkitta ja siten arvioida oikeaa hetkeä lopettaa tai jatkaa tuokiota. Tästä kuitenkin opimme ja jatkossa tuokioiden ohjaaminen ja suunnitelman muuttaminen lennossa tulee varmasti olemaan helpompaa - kun meillä on jo tietty käsitys lapsista.

Kuva 2: Herra Siili ja lorukortteja ensimmäisellä tuokiolla

7.4 2. Kerta: *Nyt saa sotkea!* - maalausta syötävillä sormiväreillä

Toinen ohjauksetamme oli toiminnallisempi ja osallistavampi kuin ensimmäinen. Halusimme ottaa maalauksen heti toiselle kerralle, jotta pääsisimme paremmin tutustumaan lapsiin, kuitenkin toiminnan ohella, etteivät lapset jännittäisi liikaa. Valitsimme ”maaleiksi” syötävät sormivärit, eli marjoja ja hedelmäsoseita, soveltaen tässä Värikyly-menetelmää. Koska lapset ovat melko pieniä, tarkoituksemme on tällaisella menetelmällä saada maalaamisesta kokonaisvaltaisempia kokemuksia ja elämyksiä eri aisteja aktivoiden. Toiminnan tarkoitus oli myös se, että lapset pääsisivät toteuttamaan itseään ja kokeilemaan uutta, eikä niinkään toiminnan tuottavuus tai onnistuminen, kuten Setäläkin (2011: 15) painottaa. Stinalla oli myös aikaisempia, positiivisia kokemuksia Värikylystä, jonka pohjalta idean keksimme.

Olimme päiväkodilla suunnitellusti 8.15, jolloin menimme valmistelemaan jo ennalta sovittua pienryhmätilaa, mikä sijaitsi päiväkodin alakerrassa. Olimme varustautuneet maalaukseen pakastemarjoilla (puolukka ja mustikka) sekä hedelmä- ja marjasoseilla (mango, mustikka ja kuningatar). Otimme mukaan myös jätösäkkejä, joilla suojasimme lattia-alueen jossa maalasimme, sekä kertakäyttöastioita näiden ”maalien” esillepanoa varten. Lapsille oli jo etukäteen vaihdettu maalausvaatteet päälle, jotka pyysimme vanhemmilta jo aikaisemmin lähetyksessä tiedotteessa. Tuokioita varten vaihdoimme myös itsellemme maalausvaatteet, ettei niiden mahdollista sotkeentumista tarvitsisi varoa. Ryhmän työntekijät olivat myös ystävällisesti laittaneet lapsille valmiiksi nimilaput maalauspaitoihin kiinni.

Ensimmäistä ryhmää kootessamme yllätyimme siitä, että ryhmän työntekijöillä ei ollut käsitystä siitä, keitä lapsia ottaisimme ensimmäiselle tuokiolle. Ennen toimintatuokioiden alkua olimme kuitenkin sähköpostitse alustavasti sopineet, ketkä lapset olisivat missäkin ryhmässä. Toimimme tässä kohtaa siis itsenäisesti ja valitsimme maalaustuokion molempiin ryhmiin samat lapset, kuin ensimmäisellä kerralla, jotta toiminnassamme tulisi esille toistuvuus ja tutuus (varsinkin kun lapset ovat meille vielä vieraita). Työnjako toisella ohjauksella oli seuraava; Maiju toimi Herra Siilinä, sekä oli auttajan roolissa toiminnan aikana ja Stina oli toiminnan ohjaajana.

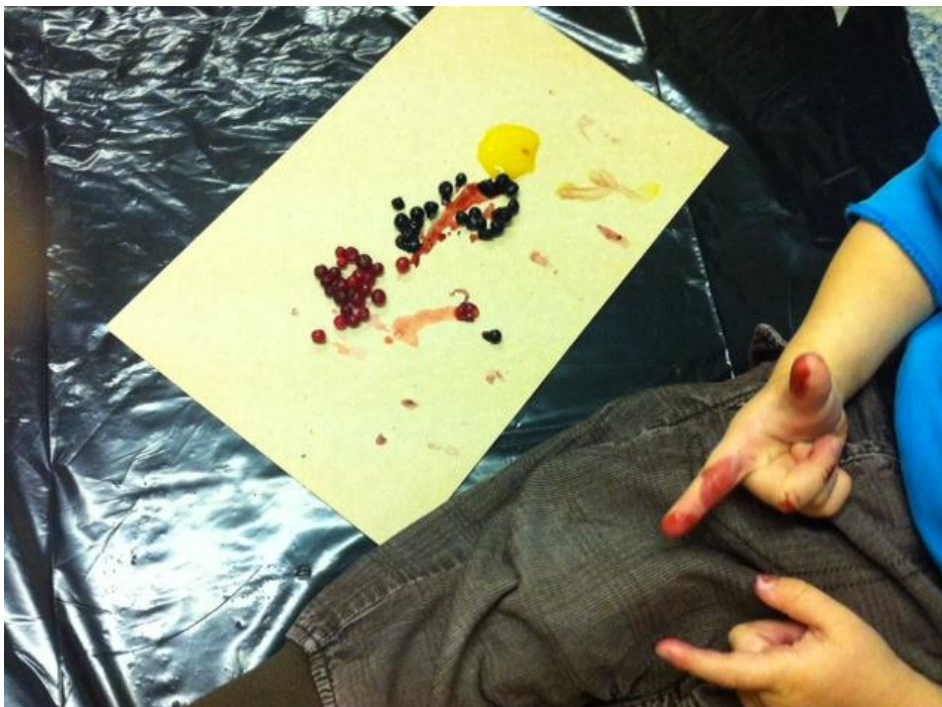
7.4.1 2. Kerta: Isojen ryhmä

Ensimmäiseen, isojen ryhmään osallistui neljä lasta, Lauri, Juho, Aapo ja Liisa. Heistä Juho oli uusi lapsi meidän toiminnassamme. Lisäksi työntekijöistä Tiia ja Tuula olivat mukana seuraamassa toimintaamme. Aloitimme tuokion esittelemällä itseämme ja laulamalla jo ensimmäisellä toimintakerralla tutuksi tulleen *Tervehdyksiä* - laulun (liite 3). Lapset leikkivät hienosti mukana, käsiään heiluttaen sekä taputtaen. Joku lapsista jo hieman laulelikin mukana tutuimpia kohtia. Laulun jälkeen kyselimme lapsilta, muistavatko he kuka meidän mukana oli viimeksi. Pienen mietinnän jälkeen lapset muistivat siilin, ja niin Herra Siili kömpikin Maijun avustuksella tutusta kangaskassista. Herra Siili luki meille taas lorun (liite 4) lorukortista, ja näin pohjustimme toimintaamme lorun muodossa. Pyrimme ohjeistuksessamme ja kerronassamme isompien lasten ryhmässä olemaan kuvailevia ja kysyimme paljon lasten omia kokemuksia muun muassa marjoihin ja maalaukseen liittyen. Ohjeistuksen jälkeen Maiju siirsi Herra Siilin viereisen hyllyn päälle katselemaan lasten maalausta, jotta pääsisimme aloittamaan toiminnan. Aapolla oli oma pehmonalle kainalossa turvana, joten houkuttelimme sen myös Herra Siilin viereen hyllylle katselemaan lasten maalausta. Ujoudestaan huolimatta Aapo luovutti nallensa hyvillä mielin Herra Siilin viereen kunniapaikalle.

Lapset istuivat jo valmiiksi jätösäkkien päällä, joten siirsimme heitä vähän erilleen ja asetimme jokaisen eteen maalauspaperin. Maiju asetteli lapsia paikoilleen ja Stina haki viereiseltä pöydältä kulhoissa olevat marjat lasten nähtäväksi. Kerroimme lapsille, että tämän kerran maalauksessa emme käytä ollenkaan tavallisia maaleja tai pensseleitä, vaan pelkästään sormiamme. Juttelimme lasten kanssa, missä puolukat ja mustikat oikein kasvavat, ennen kuin Stina antoi jokaisen paperialustan päälle pienen kasan molempia marjoja. Kannustimme ja kehotimme lapsia kokeilemaan rohkeasti miltä marjat sormissa ja käsien alla tuntuivat, mil-laista väriä niistä lähtee ja miltä ne mahtaisivat maistua suussa. Työnjakomme toimi hyvin, kun Stina toimi varsinaisena toiminnan vetäjänä ja ”maalien” annostelijana ja Maiju avusti ja tuki lapsia tarpeen mukaan. Tarpeellista lisäapua saimme myös ryhmän aikuiselta Tiialta, joka oli ujomman Aapon tukena ja turvana maalauksessa.

Lasten reaktiot marjoihin ja soseisiin oli hyvin erilaisia. Aapo totesi heti, että ”haittaa, haittaa”, kun sormet menivät mustikkaan, ja hän suhtautui maalaamiseen hyvin varovaisesti. Liisa puolestaan kiljahteli iloissaan koskiessaan sormillaan marjoihin ja soseisiin. Juhokin pääsi nopeasti maalauksen makuun ja innoissaan katseli vuoroin maalaustaan sekä värjäytyneitä käsiään ja kuinka marjaiset kädet jättivät kädenjälkiä paperiin. Ilonkiljahduksilta ei voitu välttyä! Juhon ja Liisan maalaus oli hyvin vapautunutta ja paperit täyttyivät nopeasti erilaisista marjojen jäljistä: paperilla oli niin kädenkuvia, murskaantuneita marjoja, kuin keskenään sekoittuneita värejäkin. Liisa ja Juho pärjäsivät hyvin ilman aikuisen henkilökohtaista tukea, ja heille riitti, kun Stina ohjeisti ja kannusti heitä yhteisesti.

Aapon tavoin myös Lauri aloitti maalaamisen melko varovaisesti ja hieman arastellen. Toimintatuokion alkaessa Lauri oli hieman itkuinen, joten hänellä oli varmasti suurempi kynnys rohkaistua maalaamaan. Aapo istui Tiian sylissä ja sai häneltä paljon tukea ja rohkaisua maalaamiseen ja marjojen ja soseiden kokeilemiseen sekä maistamiseen. Maiju puolestaan istui Laurin vieressä tukien ja rohkaisten häntä kokeilemaan, miltä marjat tuntuivat. Riemua ja iloa oli havaittavissa myös Laurin kasvoilta, kun hän uskaltautui poksauttelemaan marjoja rikki paperia vasten. Aluksi hän epäröi myös sormien likaantumista, mutta kun Maiju rohkaisi, ettei sotku haittaa mitään, Lauri esitteli ylpeänä mustikkaisia sormiaan. Kannustus selvästi antoi hänelle itsevarmuutta. Pienen rohkaisun jälkeen Lauri uskaltautui myös maistamaan marjoja, eikä itkuisuudesta ollut enää tietoaakaan. Etenkin loppuvaiheessa lapset lähtivät maistelemaan marjoja ja soseita rohkeasti, ja mangosose nousi odotetusti maistuvammaksi, kuin puolukat. Isommat lapset tarvitsivat melko paljon kannustusta ja houkuttelua maalaamisen suhteen, varsinkin aivan alkuun.

Kuva 3: Tutustumista paperilla oleviin väreihin

Kuva 4: Maalaustouhua parhaimmillaan

Aikaa kului huomaamatta puolisen tuntia, ja kun lasten paperit alkoivat olla täynnä väriä, siirryimme vähitellen käsienpesulle. Pestyään kädet lapset saivat silittelä Herra Siiliä sillä aikaa, kun odottelivat muita. Lopuksi lauloimme maalausalueen sivussa loppulaulun (liite 3) ja vilkuttelimme ”heipat” Herra Siilille, joka kömpi tutusti omaan pussukkaansa. Isojen ryhmän

toimintatuokio oli kokonaisuudessaan erittäin onnistunut ja myös meille ohjaajille mielekäs. Lasten reaktio oli odotetunlainen ja he myös positiivisesti yllättivät meidät suhtautumalla maalaamiseen ja sormien sotkeutumiseen osa jopa odotettua rohkeammin.

7.4.2 2. Kerta: pienten ryhmä

Pienempien ryhmään osallistui myös neljä lasta, Leevi, Tuomas, Mikael, sekä ensimmäistä kertaa mukana oleva Kalle. Aloitimme toiminnan pienten kanssa samalla tavalla, kuin isojen kanssa. Haimme lapset yläkerrasta ja autoimme heidät istumaan alustan päälle. Pieniä selvästi jännitti hieman, mutta heidän ilmeensä kirkastui kun he astuivat paljain varpain jättesäkin päälle, jonka olimme laittaneet lattian suojaksi. Se selvästi tuntui jännittävältä. Asettelimme lapset istumaan omille paikoilleen ja lauloimme alkuun *Tervehdyksiä* - laulun. Maiju otti taas siilin esiin, ja lapsista Leevi muistikin jo viime kerrasta tutun Herra Siilin. Siilin kertoman päivän lorun (liite 4) jälkeen asettelimme lapset omille paikoilleen istumaan ja annoimme jokaiselle eteen oman maalauspaperin. Pojista kaksi, Leevi ja Tuomas kävivät reippaasti istumaan omille paikoilleen, Kalle istui työntekijä Tiian sylissä ja Mikael tarkkaili tilannetta hieman kauempaa pöydän äärestä. Pienempiä ohjeistimme toiminnassamme lyhyemmillä ja yksinkertaisemmilla ohjeilla ja lauseilla. Stina antoi jokaisen lapsen paperille ensin mustikoita ja puolukoita, jonka jälkeen houkuttelimme ja kannustimme lapsia kokeilemaan ja maistamaan marjoja. Hetken marjoja tutkittuaan, annoimme papereille myös soseita.

Tuomas lähti rohkeasti kokeilemaan mustikkaa sormellaan, jota hän myös kokeeksi nuolaisi. Huomattuaan, että se oli ihan syötävää, suurin osa ”maaleista” päätyikin parempiin suihin. Leevi oli hieman epäileväinen marjojen suhteen, mutta uskaltautui kokeilemaan marjojen painamista lytyksi sormillaan. Hän ei kuitenkaan oikein pitänyt siitä, että sormet likaantuivat. Kalle innostui marjoista ja myöhemmin lisätystä soseesta niinkin paljon, että saimme kuulla ihania ilonkiljahduksia useampaan otteeseen. Huomioimme ujompa Mikaelia, joka istui pöydän ääressä, useaan otteeseen toiminnan aikana. Aluksi pyysimme häntä tulemaan mukaan ja näyttämällä marjoja ja soseita hänelle lähempää. Koska tämä ei tuottanut tulosta, veimme hänelle pöydän ääreen oman paperin ja lisäsimme siihen valmiiksi marjat ja soseet, jos hän haluaisi mieluummin kokeilla puuhaa itsekseen ja pienen etäisyyden päästä. Lapset rohkaisuivat loppua kohden maalamaan lisää, varsinkin kun Tuomas niin innokkaasti näytti esimerkkiä sekä ”maalien” kokeilussa, että syömisessä. Tuomakselle marjat maistuivat enemmän, kuin mitä hän ehti niillä maalata. Puolukoiden happamuus pääsi kuitenkin yllättämään hänetkin, ja ne pulahtivat suusta pian takaisin paperille. Vaan ei haitannut, sillä nyt ei piitattu sotkusta! Tuomas olikin yltä päältä mustikassa ja puolukassa niin käsistään, vaatteistaan kuin kasvoistaan, mutta häntä ei tämä häirinnyt tippaakaan. Myös Kalle oli saanut väriä paperin lisäksi varpaitaan myöten ja oli sotkusta riemuissaan!

Kuva 5: Käsien tahriintuminen oli jännittävää

Kun huomasimme tuokion loppuvaiheessa, noin 20 minuutin jälkeen, että lapset alkoivat olla valmiita ja jo hieman levottomia, lähti Maiju viemään ensimmäisiä käsien pesulle ja Stina siirsi valmiita töitä sivuun, jottei kukaan astuisi niiden päälle. Herra Siiliäkin ehdittiin halailta ja ihmetellä ennen tuokion lopetusta. Lopuksi keräsimme lapset yhteen vielä loppulaulun ajaksi, jonka he jaksoivat hienosti leikkiä mukana.

Tällä kertaa myös pienten ryhmän kanssa tuokion kestoksi tuli kaikkiaan puolisen tuntia. Toiminta oli heille mielekäästä ja he jaksoivat hienosti keskittyä maalaamiseen. Myös tämä tuokio oli mielestämme hyvin onnistunut ja edelliseen lorutuokioon verrattuna paljon parempi.

7.4.3 Pohdintaa toisesta toimintakerrasta

Maalaustuokio sujui mielestämme aivan loistavasti, jopa yli odotusten. Koko asennoitumisemme ohjaamiseen oli aivan eri luokkaa kuin ensimmäisellä kerralla. Olimme molemmat rauhallisin mielin, eikä meitä jännittänyt. Olimme varautuneet siihen, että lapset vielä ujostelisivat meitä, koska tämä oli kuitenkin vasta toinen kerta kun heidät tapasimme. Lapset kuitenkin lähtivät pääsääntöisesti uskaliaasti ja innokkaasti kokeilemaan ja tunnustelemaan soseita ja marjoja sormillaan paperia vasten. Lasten riemun ja ilonkiljahdukset olivat parasta palautetta lapsilta. Työntekijät olivat myös sitoutuneesti mukana toiminnassa ja lapset innostuivat vain enemmän siitä, kun heitä keuhuttiin ja annettiin positiivista palautetta heidän onnistumisestaan. Myös oman mieleemme valtasi onnistumisen tunne ja riemu havainnoidessamme lapsia ja nähdessämme, kuinka he nauttivat toiminnasta. Valmiit tuokset olivat hienoja

ja aivan lasten näköisiä. Tästä toimintakerrasta jäi erityisen hyvä mieli ja tunnelma, sekä into seuraavia toimintakertoja kohtaan sai lisänostetta. Saimme toiminnasta hyvää palautetta myös päiväkodin työntekijöiltä. Saimme muun muassa kiitosta erityisesti hyvästä esivalmistelusta. He pitivät myös tuokiota valmiina pakettina, jota voisi suoraan hyödyntää päiväkodissa jatkossakin.

Tuokioiden suunnitelmavaiheessa alun perin ajatuksemme oli, että maalaus toteutettaisiin yhdelle suurelle yhteiselle paperille, johon kaikki lapset maalaisivat. Emme kuitenkaan löytäneet sopivaa materiaalia olevaa tarpeeksi suurta paperia, joten päädyimme siihen, että jokaisella lapsella olisi oma paperi. Tätä ajatusta tuki myös seikka, että tällöin lasten olisi mahdollista viedä oma tekeleensä kotiin muistoksi. Jälkeenpäin kuulimme päiväkodin työntekijöiltä, että vanhemmat ovat olleet pientoiminnasta erityisen innoissaan, joten olimme tyytyväisiä, että nyt he pääsevät myös konkreettisesti näkemään, mitä toimintatuokiolla on tehty.

Tuokioiden jälkeen meiltä jäi vielä ylimääräisiä marjoja ja soseita, joten jätimme ne työntekijöiden luvalla odottamaan mahdollista seuraavaa käyttäjää. Myöhemmin kuulimme, että päiväkodin toinen lapsiryhmä olikin käyttänyt loput maalaustarvikkeet omiin värikylypökykeiluihinsa. Ryhmän lapset olivat 3-5-vuotiaita ja he olivat myös innostuneet ja tykänneet maalauksesta syötävillä väreillä. Värikyly-metodin soveltaminen päiväkodissa oli nostanut esiin myös yleistä keskustelua työntekijöiden välillä. Osa työntekijöistä mietti, oliko lasten sovelias antaa ”leikkiä” ruualla ja heittää ruokatarvikkeita hukkaan. Muutamat työntekijät taas innostuivat toiminnasta niin, että voisivat kokeilla värikylyä vielä uudemman kerran.

Kuva 6: Molempien ryhmien valmiit tuotokset kuivumassa

7.5 3. Kerta: *Herra Siilin ja ystävien lauluja* - musisointia ja laululeikkejä

Kolmannelle toimintakerralle olimme suunnitelleet lauluhetken. Valitsimme eläinaiheiset laulut erikseen isojen ja pienten ryhmille. Isommille lapsille lauluja oli seitsemän, sekä lisäksi toistuvat alku- ja loppulaulut. Pienemmille valitsimme viisi laulua, sekä lisäksi myös alku- ja loppulaulut. Laulut olivat kaikki joko leikkilauluja tai muuten lapsia osallistavia. Otimme laulujen tueksi ja johdatteluksi mukaan erilaisia eläinhahmoja, joiden avulla pystyimme alustamaan ja konkretisoimaan lauluja niiden teemoja. Ajattelimme, että eläinhahmot voisivat helpottaa myös mahdollisia kielellisiä vaikeuksia, koska ryhmässä oli muutama muun kielinen lapsi mukana. Sekä kyseessä ollen alle kolmevuotiaat lapset, varmasti kaikki hyötyvät sanojen tukena käytetyistä eläinhahmoista. Toimintakerran ohjausvastuu jaettiin seuraavasti; Maiju toimi Herra Siilinä, sekä hoiti cd-soittimen ja oli muuten apuna tuokion aikana. Stina puolestaan oli ohjausvastuussa toiminnasta. Pidimme lauluhetken päiväkodin liikuntatilassa, johon asettelimme lattialle pehmeitä jumppapatjoja ja niiden päälle vielä värikkäät istuinalustat, joille lapset istuivat.

7.5.1 3. Kerta: isojen ryhmä

Isojen ryhmän laulut	Kuvaus
<i>Tervehdyksiä</i>	Joka kerralla toistuva aloituslaulu
<i>Hämä-hämä-häkki</i>	Leikkilaulu
<i>3 pientä ankkaa</i>	Lyhennetty versio laulusta <i>5 pientä ankkaa</i>
<i>Ihahaa</i>	Rytmikapulat soittimina
<i>Piippolan vaari</i>	Eläinhahmot hevonen, possu ja lehmä
<i>Pikkuiset kultakalat</i>	Leikkilaulu, josta myös versiot <i>Pikkuiset kirput</i> ja <i>Suuren suuret valaskalat</i>
<i>Tässä isä pupu on</i>	Leikkilaulu
<i>Pienet sammakot</i>	Leikkilaulu, soitettiin CD:ltä
<i>Loppulaulu</i>	Joka kerralla toistuva lopetuslaulu

Taulukko 1: Isojen ryhmän laulut

Isojen ryhmässä oli tällä kerralla mukana Liisa, Lauri, Aapo, Juho ja Niko. Saapuessamme jumppatilaan, lapset olivat hieman jännittyneitä ja odottavia. Lapset istuivat reippaasti omille paikoilleen, yhdessä ryhmän työntekijän Merjan kanssa. Aloitimme lauluhetken itsemme esittelyllä ja alkulaululla (liite 3), jonka lapset muistivat jo yllättävän hyvin ja leikkivät rohkeasti mukana. Seuraavaksi Stina kyseli lapsilta, muistavatko he mikä pieni metsän eläin meillä on ollut aina mukanamme päiväkodissa. Lapset huudahtivat ”*Siili!*”, ja kangaskassista esiin tuli Maijun avustuksella, kukapa muukaan, kuin Herra Siili, jonka lapset myös muistivat ja

ilahtuivat sen nähdessään. Herra Siili tervehti Maijun äänellä jokaista lasta vuorollaan ja saattoi hieman kutitella lapsia varpaista. Tämä aiheutti lapsissa kikattelua ja osa hieman perään-tyikin. Oli kuitenkin selkeästi havaittavissa, että lapset uskalsivat rohkeammin olla tilanteessa läsnä, kuin aiemmilla kerroilla. Maiju luki Herra Siilinä toimintakerran lorun (liite 4) ja pohjustimme lauluja kertomalla Herra Siilin metsässä asuvista eläinystävistä. Suurin osa valitsemistamme lauluista oli lapsille tuttuja, kuten tarkoituskin oli, joten he lähtivät rohkeasti mukaan laulamaan.

Hämä-hämähäkki ja *3 pientä ankkaa* - laulut lauloimme leikkien käsillä laulujen sanojen mukaan. *3 pientä ankkaa* - laulua varten meillä oli mukana pieni anka-sorminukke, jolla havainnollistimme laulua lapsille. Seuraavaksi vuorossa oli *Ihahaa* - laulu, jota havainnollisti pieni leluhevonen. Lisäksi jaoimme lapsille rytmikapulat soittimiksi, joilla se saivat naputtaa hevosen laukkaa laulun rytmittämiseksi. Tämä olikin lapsista erityisen hauskaa puuhaa ja he kalkuttivat kapuloita riemuissaan. Kapuloista lähti kova ääni ja ainakin Aapo jo hieman siristeli silmiään kovasta melusta. Kapuloita ei kuitenkaan voinut olla naputtamatta! Laulun päätyttyä jouduimme jopa hieman suostuttelemaan lapsia antamaan kapulat takaisin laatikkoon, kun he olisivat vielä halunneet jatkaa niillä naputtelua. Seuraavan laulun eläinhahmot veivät kuitenkin pian huomion, ja kapulat saatiin kerättyä pois. Vuorossa oli *Piippolan vaari* ja eläinhahmoina meillä oli lehmä, possu ja hevonen. Ensin nimettiin eläimet ja arvailtiin, mitä mikäkin eläin sanoo. Eläinhahmot kiinnostivat lapsia kovasti ja he katselivat niitä tarkasti laulun aikana. *Pikkuiset kultakalat* osoittautui suurta riemua herättäväksi leikkilauluksi. Koska lapset olivat niin hyvin laulussa mukana, lauloimme lennokkaasti samasta laulusta myös *pikkuiset kirput lätäkössä* sekä *suuren suuret valaskalat meressä* - versiot, jotka naurattivat lapsia kovasti ja silmät suurina ihmetellen he leikkivät mukana. Kuten teoriaosuudessakin toimimme esille, musiikin tempolla, sen muuttamisella ja siihen liittyvillä harjoituksilla voidaan musiikki-tuokioiden hauskuuden lisäksi kehittää lapsen ajattelukykyä (Ruokonen, ym. 2009: 23-24).

Koska lapset jaksoivat keskittyä suhteellisen hyvin, lauloimme vielä varalauluksi valitun leikkilaulun *Tässä isä-pupu on*. Viimeisenä vuorossa oli *Pienet sammakot* - laulu, joka soitettiin cd:ltä ja jossa päästiin hyppimään patjoilla laulun tahdissa. Tässä laulussa itse laulaminen mukana ei siten ollut niin suuressa osassa, vaan tärkeintä oli päästää lapset liikkeelle. Aluksi jouduimme hieman rohkaisemaan ja innostamaan lapsia sammakkomaiseen pomppimiseen omalla esimerkillämme, mutta vähitellen he lähtivät leikkiin mukaan. Pienet Sammakot toimi tuokion päätöslauluna, jonka jälkeen vuorossa oli enää Loppulaulu (liite 3), hyvästit Herra Siilille sekä tuokion päätös.

Lapset yllättivät meidät, ja osasivat todella hienosti leikkiä ja laulaa laulujen mukana. Heille oli selkeästi hyödyllistä, että laulut olivat ennalta tuttuja. Lapsista myös näki, että heidän kanssaan oli laulettu paljon ennenkin. Teoriaosuuteen viitaten, lapsen laulutaito kehittyy ai-

noastaan ottamalla mallia aikuisen laulusta ja vasta sen myötä lapsi kykenee toistamaan laulua ja melodiaa itse (Ruokonen ym. 2009: 24). Toiminta oli kestoaltaan noin 25 minuuttia ja lapset jaksoivat keskittyä ja istua koko lauluhetken hyvin. Toiminta oli selkeästi tarpeeksi mielenkiintoista ja monipuolista isompien ryhmälle.

7.5.2 3. Kerta: pienten ryhmä

Pienten ryhmän laulut	Kuvaus
<i>Tervehydyksiä</i>	Joka kerralla toistuva aloituslaulu
<i>3 pientä ankkaa</i>	Lyhennetty versio laulusta <i>5 pientä ankkaa</i>
<i>Ihahaa</i>	Rytmikapulat soittimina
<i>Pikkuiset kultakalat</i>	Leikkilaulu
<i>Jänis istui maassa</i>	Leikkilaulu
<i>Pienet sammakot</i>	Leikkilaulu, soitettiin CD:ltä
<i>Loppulaulu</i>	Joka kerralla toistuva lopetuslaulu

Taulukko 2: Pienten ryhmän laulut

Pienten ryhmän tuokio ei sujunut tällä kertaa suunnitelmien mukaisesti. Kuten jo ennakkoon olimme suunnitelleet ja keskustelleet aiheesta myös ryhmän työntekijöiden kanssa, olimme suunnitelleet tuokiot noin neljän tai enintään viiden lapsen ryhmälle. Tällä kerralla tuokiolle kuitenkin ilmaantui kuusi 1-2-vuotiasta lasta. Koko tuokion aloitus sujui hieman hätäisesti, sillä emme itse ehtineet lainkaan hakea lapsia yläkerrasta, kuten aikaisemmillä kerroilla, vaan työntekijät toivat lapset jumppatilaan, ennen kuin osasimme heitä odottaa. Tilanne tuli meille hieman yllättäen, mutta koska lapset olivat jo tilassa, emme halunneet enää ryhtyä keskeyttämään tuokion aloitusta tai rajaamaan osaa lapsista pois, sillä se olisi ollut lapsia kohtaan ikävää. Päätimme keskenämme sanattomasti kommunikoimalla, että vetäisimme tuokion kuuden lapsen kokoonpanolla siten kuin se olisi mahdollista.

Tuokiolle osallistuivat Tuomas, Leevi, Mikael, Maisa, Kalle ja Minna. Yksi lapsista ei osannut vielä kävellä, yksi oli erityisen ujo, yksi hieman ärtyisällä tuulella ja kaksi innokasta, mutta hyvin levotonta lasta, joten tuokio oli alusta asti haastava. Lasten kanssa tuli työntekijä Tiia, joka istui ryhmän pienimmän, Minnan kanssa. Muut lapset kävivät reippaasti istumaan omille paikoilleen, mutta Mikael parahti itkuun. Onneksemme toinen työntekijä Tuula ehti kuitenkin apuun ja nappasi Mikaelin syliinsä, johon tämä rauhoittui hyvin. Jo ennen alkulaulua Leevi ja Tuomas huomasivat jo jumppatilassa olevat ylimääräiset tavarat, joita olisi ollut kiva mennä katsomaan ja kokeilemaan. Koska huomasimme, että lapset olivat levottoman oloisia, pidimme pienten ryhmälle selkeästi tiivistetymmän version tuokiosta, kuin isojen ryhmälle.

Ensimmäisenä lauloimme alkulaulun, johon saimme kaikki lapset melko hyvin mukaan. Seuraavaksi Herra Siili kömpi tapansa mukaan pussukastaan ja keskitti hetkeksi lasten mielenkiinnon tervehtiessään ja kutitellessaan lapsia. Aikaisemmillä toimintatuokioilla Mikael on ollut melko ujo ja poisvetäytyvä. Laulutuokioon Mikael kuitenkin tuli mukaan istumaan ja selkeästi oli mielissään nähtyään Herra Siilin ja Maijun hieman kutiteltua Mikaelin jalkaa Siilin kädellä. Aloittaessamme itse laulut, emme pohjustaneet tulevia lauluja juurikaan sanallisesti, vaan näytimme aina ensin kyseisen laulun eläinhahmon ja kerroimme laulun nimen. Pyrimme keskittymään ryhmän kasassa pitämiseen sen sijaan, että olisimme jääneet tarinoimaan Herra Siilistä tai lauluista mitään ylimääräistä. Leevi ja Tuomas olivat koko toimintatuokion ajan levottomia, mikä vaikutti jonkun verran myös muihin lapsiin. Vauhdikkaammat laulut, joissa oli enemmän leikkimistä sopivatkin paremmin tälle kaksikolle.

3 pientä ankkaa laulettiin pientenkin kanssa ankka-sorminukan kerätessä huomiota. Myös puukapulat, joita käytimme soittimina *Ihahaa* -laulun ajan, olivat erittäin pidettyjä ja pienimmätkin lapset hakkasivat kapuloita innoissaan, siten kuin pystyivät. *Pikkuiset kultakalat* -laulun pidimme lyhyenä ja lauloimme sen pienten kanssa ainoastaan yhtenä versiona. *Jänis istui maassa* -laulun aikana lapset alkoivat olla jo todella levottomia ja Maiju sai ahkerasti hakea lapsia takaisin paikoilleen istumaan. Maijulla oli lähes koko tuokion ajan kaksi lasta sylissä, jotta saimme pidettyä ryhmää jotenkin kasassa. Lisäksi Tiialla oli aina joku lapsista sylissä. Välillä Maiju joutui laskemaan lapset sylistään, jotta sai haettua kolmannen lapsen esimerkiksi puolapuiden juuresta pois. Vuorossa oli enää *Pienet sammakot* -laulu, jonka pidimme lasten levottomuudesta huolimatta vielä soittaa cd:ltä. Tässä kohtaa ajattelimme, että hieman vauhdikkaampi leikki voisi olla lapsille miellyttävämpi lopetus tuokiolle, ja josta todennäköisemmin jäisi myös hyvä mieli lapsille. Leevi ja Tuomas osallistuivatkin viimeiseen leikkiin hyppien ja pomppien. Ryhmän pienimpien keskittyminen kohdistui enimmäkseen Herra Siiliin Maijun sylissä. Tuokion lopettamisessa pidimme lasten levottomuudesta huolimatta kiinni *Loppulaulun* (liite 3) laulamisesta. Tämän jälkeen päätimme tuokion kuitenkin hyvin sutjakkaasti ilman mitään ylimääräistä tarinointia.

Jänis istui maassa ja *Pienet sammakot* olivat enemmän toiminnallisia lauluja, niissä lapset saivat nousta seisomaan ja pomppimaan, mikä selvästi oli toimivinta pienten ryhmän lapsille. Kokonaisuudessaan laulut olivat pienten ryhmällekkin selkeästi tuttuja ja osa lapsista osallistui ikätasoonsa nähden hienosti laulujen leikkeihin. Lapset olivat kokonaisuudessaan tuokion alusta asti melko levottomia. Lasten mielenkiintoa varmasti häiritsi myös se, että olimme jumppatilassa, jossa oli paljon muitakin virikkeitä, kuten puolapuut, trampoliini sekä palloja ja muita jumppatavaroita koreissaan. Tätä seikkaa emme itse osanneet huomioida etukäteen. Olisimme voineet esimerkiksi siirtää kaikki ylimääräiset tavarat ja virikkeet etukäteen pois huoneesta, sillä tilana jumppahuone oli kuitenkin mielestämme toimintaan parhaiten soveltuva. On aikuisen vastuulla järjestää toiminnan ympäristöstä sellainen, että ylimääräiset ja häi-

ritsevät tekijät voidaan sulkea pois ja siten antaa luovuudelle tilaa (Ruokonen ym. 2009: 18). Tässä asiassa myönnämme, että epäonnistuimme tällä kertaa.

Haastetta riitti, että saimme lasten keskittymisen suunnattua laulujen eläinhahmoihin ja leikkeihin, vaikka lapset niistä näyttivätkin pitävän. Toimintatuokio pienten kanssa kesti noin 15 minuuttia, alku- ja loppulauluineen. Tuokion lyhydestä huolimatta se oli tämän ryhmäkoonpanon ja levottomuusasteen vuoksi pisin mahdollinen, eikä sitä olisi voinut enempää venyttää.

7.5.3 Pohdintaa kolmannesta toimintakerrasta

Olimme suunnitelleet isojen ja pienten ryhmille kestoiltaan ja lauluiltaan erilaiset tuokiot. Tähän olimme ottaneet huomioon aiemmat ryhmäkoonpanot ja huomioineet lasten keskittymistä ja jaksamista tuokioilla. Isojen ryhmän lapset jaksoivatkin keskittyä hienosti koko toiminnan ajan ja tämänkaltaisen pienryhmätuokio tuntui erittäin sopivalta 2-3-vuotiaille lapsille. Pienempien toiminta-aika olisi voinut olla ehkä vieläkin lyhyempi. Olimme kuitenkin varautuneet maksimissaan viiteen lapseen pienten ryhmässä, kuten edellisilläkin kerroilla oli ollut. Koimme, ettemme voineet lasten lukumäärään paljoa itse vaikuttaa, kun työntekijät toivat lapset suoraan tilaan, emmekä ehtineet itse noutaa heitä yläkerrasta.

Vaikka pienten ryhmän toimintatuokio oli suoraan sanottuna melko kaoottinen, pidimme positiivisena seikkana sitä, että tilanteesta pystyimme kuitenkin näkemään ja oppimaan paljon. 1-2-vuotiaille pienryhmän sopiva koko on mielestämme tämän perusteella 3-4 lasta, etenkin, jos ohjaajia on vain yksi. Meillä oli onneksi etuna se, että meitä oli kaksi, joista toinen ohjasi ja toinen piti ryhmää kasassa, jossa apuna oli vielä kolmantena aikuisena ryhmän työntekijä. Tällaisia tilanteita varmasti lasten kanssa aina silloin tällöin tapahtuu, ja tässä opimme myös sen, kuinka tärkeää on kaikesta huolimatta pysyä itse rauhallisena ja johdonmukaisena. Ilman suunniteltua työnjakoa toimintatuokio olisi myös voinut olla entistä sekavampi. Rauhallisuus, itsevarmuus ja johdonmukaisuus ovat avainsanoja hyvään ryhmänhallintaan, herkkyyttä ja kykyä aistia lasten tarpeita unohtamatta, kuten teoriassakin tuomme esille (Koivunen 2009: 71-72).

Myös työntekijät pääsivät pienten ryhmän tuokion myötä näkemään, että ryhmäkoko oli aivan liian suuri, ja se näkyi myös saamassamme palautteessa. Kaoottisuudesta ja levottomuudesta huolimatta lapset kuitenkin tuntuivat nauttivan tuokiosta, myös pienten ryhmässä. Tuokioiden jälkeen työntekijä Tiia tuli pienen Leevi-pojan kanssa kertomaan, että Leevi oli heidän mennessään yläkertaan todennut Tiialle ”oli kivaa!”. Lapsilta saamamme suora palaute tuokion jälkeen oli mahtavaa kuultavaa.

7.6 4. Kerta: *Hei, hei Herra Siili!* - temppurata ja läksiäistanssit

Viimeistä kertaa valmistelemaan saavuimme päiväkodille jo tuntia ennen ensimmäisen tuokion alkua. Teeman mukaisesti tarkoituksena oli rakentaa päiväkodin liikuntatilaan suunnittelemamme temppurata, jonka pohjustuksena toimi Herra Siilin metsäretki ja erilaiset esteet ja sattumukset kuvitteellisella metsäretkellä. Temppuradan jälkeen vuorossa oli läksiäistanssit Herra Siilille huivien kanssa musiikin rytmittämänä. Tuokio päätöksenä oli lyhyt loppurentoutus, jota varten huone hämärrettiin ja makuulla olevia lapsia siliteltiin kevyesti huiveilla. Toimintatuokiota suunnitellessa otimme heti alkuun huomioon lasten iän ja iänmukaiset taidot. Koska pienryhmissä oli lapsia iältään 1-3 vuotta, halusimme tehdä temppuradasta mahdollisimman monipuolisen, mikä tukisi lasten omia kehitystasojensa, varsinkin hieno- ja karkeamotoriikan osalta (Rödström 1993: 54-55). Vaikka ensivaikutelmana ohjelmaa on yhdelle kerralle paljon, pidettiin osiot kuitenkin melko lyhyinä lasten keskittymiskyvyn mukaan. Varausimme kuitenkin myös siihen, että tarvittaessa yhdistäisimme tanssin ja rentoutuksen tai jättäisimme toisen niistä kokonaan pois. Työnjakomme oli tällä kerralla niin, että Maiju toimi tuokion ohjausvastaavana ja Stina Herra Siilin roolissa sekä avustajana.

Päiväkodin liikuntatila on kooltaan hyvin pieni, vain tavallisen huoneen kokoinen, ja seinustat täynnä erilaisia liikuntavälineitä ja leluja, joten temppurataa varten jouduimme tyhjentämään koko tilan kaikista tarpeettomista välineistä. Tilan koko asetti muutenkin haasteita koko tuokion toteuttamiselle ja vaati meiltä tarkkaa suunnitelmaa etukäteen. Suunnittelimme radan niin, että se kulki huoneen seinustoja pitkin muodostaen ympyrän, jolloin meidän oli mahdollisuus ohjata ja avustaa huoneen keskiosasta. Huoneen keskelle levitimme valmiiksi patjoja, joiden päällä tanssiminen ja rentoutuminen tapahtuisivat. Näin eri toimintaosuuksien välissä meidän ei tarvitsisi siirtää mitään välineitä ja siirtyminen toiminnasta toiseen tapahtuisi mahdollisimman sujuvasti.

Temppurata alkoi hyppely-tehtävästä, jossa oli tarkoitus hypellä erivärisiä ”lätkiä” pitkin. Lätkit toimivat kivinä, joita pitkin hypeltiin joen yli (kuva 7). Seuraavana oli vuorossa vuoren ylitys, ja vuorena toimivat kaksi lasten pikkutuolia asetettuna vastakkain (kuva 7). Tuolien jälkeen oli lattialla patja, johon ”vuorelta” saattoi hypätä. Seuraavana vuorossa oli pitkulainen tunneli, jonka läpi pääsi ryömimään (kuva 8). Tunnelin toisella puolen odotti pienestä kiipeilytelineestä ja lakanasta rakennettu ”Herra Siilin pesäkolo”, jossa lapset saivat käydä kömpimässä (kuva 9). Viimeisenä vuorossa oli patjoille levitettyjä hernepusseja, joita piti heitellä lähellä olevaan koriin (kuva 10). Hernepussit olivat ”Herra Siilin metsäpolulle pudonneita tavaroita, joiden keräämisessä Herra Siili tarvitsi lasten apua”. Tämän jälkeen rata alkoi alusta. Emme kuitenkaan odottaneet, että lasten tulisi täysin systemaattisesti kulkea rataa alusta loppuun, vaan halusimme keskittyä siihen, että lapsilla olisi hauskaa ja he saisivat vapaasti

toteuttaa itseään ja kulkea rataa siinä järjestyksessä kuin haluavat sekä kokeilla erilaisia asioita.

Tuokion aloitukseen ja tempurataan olimme varanneet aikaa noin 10-15 minuuttia. Tämän jälkeen oli vuorossa ”Herra Siilin läksiäistanssit”, jossa ideana oli innostaa lapsia tanssimaan vapaasti valitsemamme musiikin tahtiin erilaiset huivit rekvisiittana. Tanssin musiikkina soitimme kappaleen *Kuulle ystäväksi* albumilta *Silkkipaperitaivas - rakastamislauluja vauvalle*. Tanssin jälkeen oli vuorossa lyhyt rentoutus, joka tapahtui vaihtamalla musiikki rauhallisempaan *Silkkipaperitaivaan takana* - kappaleeseen samalta cd:ltä. Samalla hämärsimme tilan sammuttamalla valot ja kehotimme lapsia käymään pitkälle patjoille. Rentoutuksen jälkeen laitoimme valot takaisin päälle, kehotimme lapsia nousemaan ylös ja päätimme tuokion *Loppulauluun* (liite 3).

Kuva 7: Joen ylitys kiviä hypellen (värikkäät lätkät) sekä vuoren ylitys (kaksi tuolia)

Kuva 8: Tunneli, joka oli jännittävä, mutta siitä huolimatta lasten suosikki

Kuva 9: Tunnelin toisessa päässä odotti Herra Siilin pesäkolo

Kuva 10: Herra Siilin metsään levinneitä tavaroita (hernepussit) heiteltiin vihreään koriin

Edellisellä kerralla keskustelimme päiväkodin työntekijöiden kanssa siitä, voisiko pienten ryhmän keskittymiskykyyn vaikuttaa se, että he ovat joka kerralla joutuneet odottamaan omaa vuoroaan, ennen kuin pääsevät tuokiolle isojen ryhmän ollessa ensin. Tästä syystä suunnittelimme, että tällä viimeisellä kerralla ottaisimme pienet ensin, vertailunkin vuoksi. Hakiessamme lapsia yläkerrasta tilanne oli kuitenkin se, että pienten ryhmään kuuluvia lapsia oli paikalla ainoastaan Minna ja Tuomas. Sen sijaan isojen ryhmästä paikalla oli kolme: Aapo, Niko ja Lauri. Pohdimme ensin, ottaisimmeko pienten ryhmään isojen ryhmän nuorimman lapsen mukaan, jotta saisimme kolme osallistujaa ensimmäiseen ryhmään. Samalla hetkellä päiväkotiin saapui kuitenkin pienten ryhmään kuuluvat Mikael ja Maisa, joten päätimme kuitenkin ottaa isojen ryhmän ensin. Siten pienille vasta päivänsä aloittaneille jäisi hetki aikaa asettua päiväkotiin, eikä heitä raahattaisi heti takin riisuttuaan ohjatun toiminnan pariin. Tässä kohtaa muutimme siis kuitenkin suunnitelmaamme lennossa, mutta koimme sen tilanteessa paremmaksi ratkaisuksi.

7.6.1 4. Kerta: isojen ryhmä

Aloitimme tuokion Aapon, Niko ja Laurin kanssa päiväkodin alakerrassa, kuitenkin jumppatilan ulkopuolella, johon olimme asettaneet värilliset istuinalustat valmiiksi aloituslaulua (liite 3) ja runoa (liite 4) varten. Näin saimme mahdollistettua, edellisestä kerrasta oppineena, että lasten huomio kohdistuisi aloitus lauluun sekä Herra Siilin ilmestymiseen, sen sijaan, että he lähtisivät jo säntäilemään liikuntatilassa ympäriinsä. Aloituslaulu sujui isojen kanssa hienosti ja he olivat rauhallisia. Etenkin Laurissa oli havaittavissa suuri mielialan muutos, kun aloitimme laulun. Tuokiolle lähtiessä Lauri oli hieman surumielinen ja itkuinen, mutta laulun aikana ilme kirkastui ja Lauri lauloi aktiivisimmin mukana osaten sanat hienosti. Herra Siili sai myös jälleen iloisen vastaanoton lapsilta.

Tuokion aloituksen jälkeen kerroimme lapsille Herra Siilin metsäretkestä, joka odottaisi meitä jumppatilassa. Lapset lähtivät perässämme kohti jumppatilaa kurkkien kiinnostuneena eteenpäin. Jumppatilan ovelta pysäytimme lapset vielä hetkeksi, kun Stina esitteli temppuradan, ”metsäretken”, lapsille Herra Siilin roolissa. Tämän jälkeen lapset saivat yksitellen lähteä kulkemaan radalla ja Niko aloittikin taidokkaasti hyppelemään ”kiveltä” toiselle ja muut lapset seurasivat perässä. Tasajalkahyppely oli isojen ryhmällä jo hyvin kehittynyt. ”Vuorelta” pojat hypähtivät varovaisesti, mutta innoissaan. Niko ja Lauri uskalsivat heti ryömiä myös tunnelin läpi ja tunnelin sisältä kuului riemukkaita kiljahduksia poikien rymytessä tunnelin toista päätä kohti. Aapo sen sijaan jäi vielä empimään tunnelin suuaukolle ja lopulta peräntyi sekä Tiian että Maijun kannustamisesta ja rohkaisusta huolimatta. Tässä kohtaa kehuimme Aapoa kuitenkin hienosta yrittämisestä ja kerroimme, että Herra Siilin pesäkoloon pääsee valtan hyvin myös kiertämällä tunnelin ulkopuolelta. Herra Siilin pesään Aapokin syöksyi innoissaan ja sinne oli mukava jäädä hetkeksi istuskelemaan.

Kaikista pojista hernepussien, eli ”Herra Siilin tavaroiden” kerääminen ja heittelemine koriin oli hauskaa puuhaa. Niko osoitti luovuutta yrittämällä kerätä kaikki hernepussit samalla kertaa syliinsä ja viemällä ne röykkiönä koriin. Siihen jouduimme puuttumaan sen verran, että hernepusseja jäisi kerättäväksi myös muille lapsille. Hernepussien loputtua Niko jopa haki pussit uudestaan korista, levitteli ne takaisin lattialle ja ryhtyi uudelleen keräämään niitä. Tähän oivallukseen emme halunneet puuttua rajaavasti, vaan rohkaisimme lapsia jatkamaan keräämistä. Kuten teoriaosuudessakin kerromme, Solatien (2009: 20-21) mukaan luova ajattelija ei tyydy ensimmäiseen toimivaan vaihtoehtoon, vaan etsii helpompaa ja tehokkaampaa ongelmanratkaisukeinoa. Tätä oli nähtävissä Nikon innokkaassa toiminnassa hänen kerätessä hernepusseja mahdollisimman paljon kerralla.

Pojat lähtivät reippaasti myös kiertämään rataa uudelleen, mutta eniten he viihtyivät silti tunnelissa. Aapokin mietti kovasti tunnelin suulla, uskaltaisiko mennä siitä läpi ja kun hän näki että toisessa päässä oli vastassa tuttu aikuinen Tiia, Aapo lopulta lähti ryömimään tunneliin. Innostus ja riemu oli Aapolla suunnaton, kun hän hetken päästä tupsahti tunnelin toisesta päästä ja oli voittanut pelkonsa. Samassa hetkessä tunnelista tuli Aapon suosikki ja vielä tuokion edetessä ”läksiäistanssiin” hänen olisi hirveästi tehnyt mieli ryömiä tunneliin uudelleen ja uudelleen, jolloin Maiju nappasikin Aapon syliinsä ja ojensi tälle huivin.

Lapset lähtivät hyvin ennakkoluulottomasti ja luovasti tanssimaan huivien kanssa. Tanssimme itse myös mukana ja pyrimme omalla heittäytymisellämme sekä sanallisesti rohkaisemaan ja kannustamaan lapsia luovaan tanssiin ja liikkumiseen huivin kanssa. Lapset käyttivätkin huiveja hienosti. Esimerkiksi Lauri innostui heittelemään huivia ilmaan ja seuraamalla sen leijailua alas.

Niko ja Lauri kävivätkin saman tien makuulle ja maltoivat rauhoittua hetkeksi. Sen sijaan Aapo ei halunnut käydä makuulle, tai edes istumaan. Koska Aapo oli kuitenkin rauhallisesti paikallaan, vaikka seisoskelikin, annoimme hänen olla niin. Kappaleen soidessa silittelimme lapsia huiveilla, jotka saattoivat pyyhkäistä lapsen kasvoja tai kehoa pehmeästi. Nikosta ja Laurista näkyi, että he nauttivat huivien hipaisuista. He seurasivat katseillaan huiveja, milloin ne taas tulisivat lähelle ja osuisivat. Huivien kosketus aiheutti pientä naurua ja kiherrystä, mutta pojat jaksoivat siitä huolimatta makoilla paikoillaan. Myös Aapo sai osansa huivien silittelystä, vaikka hän selvästi suhtautuikin tilanteeseen varautuneemmin. Huivin vain hipaistessa häntä hän hymyili ja pysyi paikoillaan, mutta jos huivi esimerkiksi hetkeksikin laskeutui hänen pänsä tai olkapäänsä päälle, hän nopeasti kädellään huitaisi huivia pois.

Isojen ryhmä oli tällä kerralla pieni, vain kolmen lapsen kokoinen, mutta se soveltui tähän toimintaan. Lapsilla oli tilaa liikkua ja touhuta pienessä liikuntatilassa ja kaiken tohinan kes-

kellä meillä oli ohjaajina mahdollisuus antaa paljon yksilöllistä huomiota kullekin lapselle. Myös keston puolesta tuokio soveltui mielestämme tämänikäisille hyvin. Lapset jaksoivat hyvin tuokion loppuun asti ja lopussa maltoivat vielä rauhoittua paikoilleen loppurentoutuksen ajaksi.

7.6.2 4. Kerta: pienten ryhmä

Ennen pienten tuokion alkua kerroimme työntekijöille, että tulemme hakemaan lapset yläkerrasta, kun olemme valmiita seuraan tuokion alkuun. Tällä saatoimme välttää edelliskerrasta oppineena sen, että lapset putkahtaisivat tilaan ennen kuin olisimme siihen valmiita. Kun saimme esivalmistelut tehtyä, haimme innokkaat lapset yläkerrasta ja ohjasimme heidät edellisen ryhmän tavoin aloittamaan tuokion jumppatilan ulkopuolelle, käytävälle, johon värikkäät istuinalustat oli asetettu. Pienten ryhmässä olivat mukana Minna, Tuomas, Mikael ja Maisa, sekä työntekijät Merja ja Niina. Myös työntekijä Tuula ehti olla seuraamassa toimintaa osan ajasta.

Etenimme pienten ryhmän kanssa samoin kuin isojenkin, eli lauloimme aloituslaulun (liite 3) ja luimme Herra Siilin runon (liite 4). Tässä vaiheessa lapset olivat vielä melko hyvin orientoituneita ja iloisina hämmästelivät Herra Siiliä. Erona isojen ryhmän tuokioon oli kuitenkin se, että pyrimme pitämään kaiken sanallisen tarinankerronnan ja ohjeistuksen selkeästi lyhyempänä ja yksinkertaisempänä, jottei se pitkittäisi odottamista. Siirryimme jumppatilaan mahdollisimman sujuvasti ja ennen tempuradan alkua Stina näytti siilin avulla tempuradan toiminnan vain hyvin yksinkertaistettuna. Tässä emme painottaneet paljoa sitä, että kyseessä olisi rata, koska emme olettaneet että näin pienet lapset ymmärtäisivät sen merkitystä. Pyrimme painottamaan vain erilaisia yksittäisiä ”toimintapisteitä”, missä saattoi tehdä erilaisia asioita.

Tuomas ja Maisa lähtivät kulkemaan ”kivien” päällä, mutta hyppely kiviltä toiselle tuotti tämänikäisillä vielä haastetta. Kronqvistin ja Pulkkisen (2007: 90) mukaan lapsen tasajalkahyppely kehittyikin vasta kolmannen ikävuoden tienoilla. Mikael ei halunnut vielä liikkua lainkaan ja Minna pääsi tempuradalle Niinan avustuksella. ”Vuoren ylitys” sujui lapsilta ja kukin kiipesi tuolien yli omalla tavallaan. Einonin (1998: 28) mukaan tuolille kiipeämisen tulisikin parivuotiaalta jo sujua. Tunnelin suuaukolla puolestaan syntyi ruuhka, kun kaikki lapset pakkautuivat ihmettelemään tunnelia. Tuomasta lukuun ottamatta kukaan ei kuitenkaan heti uskaltautunut ryömiä sisään. Stina yritti rohkaista tunnelin toisessa päässä lapsia tunnelin läpi ja Maiju oli lasten päädyssä kannustamassa sekä huolehtimassa, etteivät lapset satuttaisi itseään tai toisiaan ahtaassa tilassa. Ensimmäisellä kerralla Maisa ja Minna kiersivät tunnelin ulkokautta.

Herra Siilin pesäkolo oli kuitenkin myös pienten lasten mieleen ja sinnekin meinasi olla tun-
kua, kun kaikki halusivat pesään samaan aikaan. Viimeisellä pisteellä Tuomas ja Maisa keräsi-
vät reippaina ”Herra Siilin tavaroita”, mutta hernepusien heittäminen ei ollut vielä oikein
hallussa. Hakalan (2006) mukaan esimerkiksi pallonheittotaito onkin juuri kehittymässä tä-
mänikäisillä lapsilla. Lapset osasivat ohjeistuksen avulla kuitenkin hienosti viedä hernepusit
korin luo ja pudottaa sinne. Yritimme rohkaista myös Mikaelia osallistumaan hernepusien
keräämiseen, sillä hän kovin uteliaasti tarkkaili muiden lasten touhua ja kävi kurkistamassa
koriin, aina kun sinne putosi hernepusi. Hän ei kuitenkaan halunnut itse kerätä yhtään her-
nepussia, vaan perääntyi heti, kun häntä lähestyttiin. Pyrimme jälleen antamaan hänelle tilaa
osallistua omalla tavallaan ja tukea häntä siinä.

Pienten ryhmän kanssa tempurata oli hajanaisempi ja toiminta keskittyi pääasiassa Herra
Siilin pesäkoloon ja tunneliin. Myös Maisa uskaltautui ryömimään tunneli läpi, mutta Minna
otti tunneliin vain muutaman konttausaskeleen, kunnes peruutti takaisin suuaukolle. Pienelle
lapselle sekin oli varmasti hyvin jännittävää.

Etenimme tempuradasta läksiäistanssi-osioon nopeammin kuin isojen ryhmän kanssa, sillä
lapsista huomasii, ettei keskittyminen riittänyt tempurataan enää niin, että toimintaa olisi
ollut järkevää jatkaa sellaisenaan. Otimme esiin huivit, jotka jaoimme lapsille ja he olivat
niistä ensin hyvin hämmästyneitä. Lapset eivät heti ehkä olleet mukana siinä, että olimme
siirtymässä toiseen toimintaan. Osa lapsista ei halunnut ottaa huiveja käsiinsä, vaan pudotti-
vat ne heti lattialle. Laitoimme tästä huolimatta musiikin soimaan ja omalla esimerkillämme
ja sanallisella kannustuksella yritimme rohkaista lapsia kokeilemaan huivien liikuttamista ja
tanssimista niiden kanssa. Tuomas innostuikin heiluttelemaan huivia ja hyppimään, mutta
Maisa olisi vain halunnut ryömiä tunneliin tai kiivetä puolapuita. Minna pääsi osallistumaan
huivitanssiin Niinan avustuksella, tämän sylissä. Mikael ei halunnut ottaa huivia lainkaan ja
huitoi myös meidän huivimme pois herkästi, jos tulimme liian lähelle. Ajoittain pieni hymykin
kuitenkin häivähti Mikaelin kasvoilla, joten pyrimme kuitenkin hänetkin huomioimaan huivi-
tanssissa.

Pidimme tanssituokion hyvin lyhyenä ja hiljensimme kappaleen jo ennen sen loppua, sillä aja-
tus ei toiminut aivan niin hyvin pienten ryhmän kanssa, kuin olimme suunnitelleet. Lapset
alkoivat olla jo myös melko levottomia, joten oli senkin puolesta aika siirtyä rentoutusvaihee-
seen. Myös tämän osion pidimme hyvin lyhyenä ja enemmänkin pienenä rauhoitteluna ennen
tuokion varsinaista lopetusta. Varsinaiseksi rentoutukseksi emme sitä kuitenkaan kutsuisi, sillä
tilanne oli melko äänekäs ja lapset levottomia. Hämärsimme kuitenkin huoneen ja laitoimme
rauhallisen kappaleen soimaan sekä puhuimme itse rauhallisella äänensävyllä. Näillä keinoilla
pyrimme luomaan ympäristöstä lapsille mahdollisimman rauhallisen, jolloin heidänkin olisi
mahdollisesti helpompi rauhoittua, edes pieneksi hetkeksi. Silittelimme lapsia huiveilla, vaik-

ka he eivät juurikaan malttaneet pysyä paikoillaan. Myös rentoutusmusiikin hiljensimme pois ennen kappaleen loppua, sillä lapset eivät olisi jaksaneet enempää.

Tuokion lopetus oli nopea, mutta siitä huolimatta lauloimme Loppulaulun (liite 3), kuten joka kerralla. Tällä kerralla vilkuttelut ja heipattelut Herra Siilille jäivät kuitenkin melko lailla sivuun, sillä lapset pyrkivät edelleen ryömimään tunneliin tai kiipeämään puolapuille ja huomiomme meni lasten turvallisuudesta huolehtimiseen. Osa lapsista alkoi olla myös hieman itkuisia ja hermostua jatkuvasta rajaamisesta. Loppulaulun jälkeen lähdimme saattamaan lapsia työntekijöiden apuna takaisin yläkertaan.

Pienten ryhmän tuokio kesti kaikkiaan noin 15 minuuttia aloitusringistä loppulauluun. Tuokion levottomuudesta ja rauhattomuudesta huolimatta koimme siinä kuitenkin myös paljon hyviä asioita, etenkin oman oppimisemme kannalta. Temppuradasta lapset tuntuivat nauttivan, vaikka se olisi voinut olla pienille ehkäpä vieläkin yksinkertaistempä. ”Läksiäistanssi” huiveilla oli myös selkeästi hieman liian vaikea 1-2-vuotiaille hahmottaa. Kaiken kaikkiaan pienten ryhmä tuokio oli meille enemmän opettavainen kuin onnistunut, vaikka emme kokeneet sitä täysin epäonnistuneeksikaan.

7.6.3 Pohdintaa neljännessä toimintakerrasta

Viimeiset tuokiot sujuivat kokonaisuutenaan kohtuullisesti, isojen ryhmän kanssa kuitenkin paremmin kuin pienten. Oma olotilamme oli hieman haikea, sillä tuntui, että olimme juuri vasta pääsemässä tutustumaan lapsiin kunnolla ja todella tunnistamaan heistä omia persoonallisia piirteitään. Neljä viikkoa kului huiman nopeasti, nopeammin kuin osasimme missään vaiheessa kuvitella. Vasta jännitimme ensimmäistä kohtaamista lasten kanssa ensimmäisellä toimintakerralla, ja nyt olimme jo heitä hyvästelemässä.

Tällä kerralla pääsimme näkemään, millaisia fyysisiä tehtäviä tämänikäisiltä lapsilta voi vaatia ja missä tilanteissa lasta kannattaisi ohjata sen sijaan, että korostaisi luovuutta ja vapautta. Esimerkiksi turvallisuuden kannalta joitakin tilanteita oli pakko kontrolloida melko paljonkin, sillä muuten olisi voinut syntyä vaaratilanteita. Turvallisuus menee itsestäänselvyytenä luovuuden painottamisen edelle.

Selkeästi molempien ryhmien lapsille tunnelissa ryömiminen ja siilin pesäkolo olivat mieluisimmat asiat tuokiossa. Näin pienten lasten kanssa temppuradan tyyliset liikuntatuokiot voisivat siis ehkä painottua vielä enemmän konttausasennossa tapahtuviin tehtäviin sekä esimerkiksi erilaisten majojen rakentamiseen. Virikkeiden määrässä täytyy myös olla tarkka ja meilläkin niitä varmasti oli liikaa esimerkiksi tanssia ja rentoutusta ajatellen. Tällaisiin toimintoi-

hin olisi varmasti paras, että liikuntatila olisi aivan tyhjä kaikesta muusta, jolloin kaikki huomio voisi keskittyä juuri esimerkiksi tanssiin tai rentoutukseen.

Tällä viimeisellä kerralla pyrimme tuomaan tuokioilla esille sen, että tämä olisi viimeinen vierailumme päiväkodissa ja että Herra Siilin olisi nyt aika kömpiä talviunille. Emme oleta, että lapset, etenkin nuorimmat heistä, tätä täysin ymmärsivät, mutta pidimme siitä huolimatta tärkeänä selittää asiaa lapsille. Jäimme kuitenkin miettimään ja harmittelemaan sitä, että muutama muilla kerroilla mukana olleista lapsista ei ollut tällä viimeisellä kerralla mukana. Poissa olleilla lapsilla ei siis ollut mahdollisuutta ”päättää” toimintaa kanssamme. Päiväkodin elämään kuitenkin kuuluu se, että aina kaikki eivät ole paikalla, ja toiminta täytyy siitä huolimatta jatkua. Siihen on siis vain sopeuduttava.

8 Arviointi ja johtopäätökset

Arviointimenetelminä käytimme työntekijöiltä kahdessa eri muodossa kerättyä palautetta sekä omaa havainnointiamme. Lapsilta emme suoranaisesti pyytäneet palautetta heidän ikänsä vuoksi, mutta otimme vastaan ja huomioimme arvioinnissa heiltä spontaanisti tulleet kommentit ja eleet.

Jokaiselle toimintakerralle suunnittelimme alun perin työnjaon niin, että toinen meistä toimi tuokion ohjaajana ja toinen avustajana sekä siten myös pääasiallisena havainnoitsijana. Toimintatuokioita ohjatesamme huomasimme kuitenkin, ettei tällainen havainnoinnin vastuuttaminen vain toiselle meistä onnistunut kovinkaan hyvin. Ryhmän lapset olivat niin pieniä, että tuokioiden ohjaaminen vaati molemmilta hyvin intensiivistä ja heittäytyvää osallistumista jokaisella toimintakerralla. Tämä korostui entisestään lasten ollessa meille vieraita. Sen vuoksi havainnointi jakautui molemmille, mutta sen laajuus jäi selkeästi oletettua suppeammaksi. Olimme molemmat niin tiukasti kiinni itse toiminnassa ja sen ohjaamisessa jokaisella toimintakerralla, ettei huomiomme riittänyt enää havainnoimaan tilannetta järjestelmällisesti, niin kuin olisimme toivoneet. Tämän vuoksi työntekijöiltä saamamme palaute on ensiarvoisessa asemassa arvioinnin ja tulosten kannalta, sillä työntekijät enimmäkseen seurasivat toimintaa ulkopuolisina.

Meille oli siis hyvin arvokasta, että jokaisella ohjauskerralla ainakin yhdellä, tai parhaimmillaan kahdella työntekijällä oli mahdollisuus olla mukana toimintatuokioillamme. Tilanteen mukaan he joko osallistuivat toimintaan lasten kanssa, toimivat ylimääräisenä käsiparina ohjauksessa tai arvioivat tuokiota sivulta ulkopuolisen silmin. Kaikki nämä eri roolit olivat meille suureksi hyödyksi ja ne varmasti myös rikastuttivat saamaamme palautetta. Työntekijöillä oli mahdollisuus antaa palautetta eri näkökulmista käsin.

Alle olemme koonneet saamamme palautteen ensin erikseen kustakin toimintakerrasta ja tehneet sitten yhteenvetoa kokonaisuutta kartoittavasta loppupalautteesta. Toinen arviointimenetelmämme on oma havainnointimme, johon paneudumme palauteosioiden jälkeen. Saamamme palautteen ja omien havaintojemme pohjalta käsittelemme opinnäytetyön tuloksia ja johtopäätöksiä. Kappaleen lopusta löytyvät omat henkilökohtaiset itsearviointimme.

8.1 Palautteen purku

Keräsimme palautetta työntekijöiltä systemaattisesti jokaisen ohjauspäivän jälkeen laatimamme palautelomakkeen (liite 1) avulla. Lomakkeessa oli sekä numeerinen että kirjallinen arviointi. Työntekijät kirjoittivat palautteen kukin siitä ryhmätuokiosta, missä olivat itse mukana. Jokaisesta ohjauspäivästä saimme vähintään yksi tai enintään kaksi palautelomaketta sekä isojen että pienten ryhmän tuokiosta. Kaikkien neljän ohjauspäivän jälkeen keräsimme työntekijöiltä vielä kokonaisuutta kartoittavan loppupalautteen (liite 2).

Kaiken kaikkiaan saimme työntekijöiltä monipuolista ja erittäin arvokasta palautetta. He jakoivat kiitettävästi kirjoittaa meille kattavat vastaukset palautelomakkeisiimme kerta toisensa jälkeen ja vaikuttivat tekevän sen mielellään, vaikka joutuivat tekemään sen ajoittain kiireen ja muiden töiden keskellä. Olemme erittäin tyytyväisiä, että he uskalsivat arvioida toimintaamme myös kriittisesti ja antaa rakentavaa palautetta, josta meidän oli mahdollisuus oppia ja kehittyä. Olemme iloisia myös siitä, että palautteista näkyy, kuinka työntekijät ovat päässeet hyödyntämään havainnointi- ja arviointitehtäväänsä myös lapsiryhmää koskien ja peilaamaan sillä omaa toimintaansa.

Seuraavissa osioissa puramme ensin erillisistä toimintakerroista saamamme palautteen omin sanoin koostemaisesti ja esittelemme numeerisen arvioinnin keskiarvoja. Sen jälkeen avaamme tarkemmin kokonaisuudesta saamamme loppupalautteen omin sanoin. Tekstin joukkoon olemme lisänneet myös suoria lainauksia saamistamme kirjallisista palautteista.

8.1.1 Palaute ensimmäisestä toimintakerrasta

Pääpiirteittäin saamamme palaute oli positiivista, mutta saimme myös kritiikkiä. Työntekijät korostivat palautteessaan toiminnan, laulamisen ja loruttelun, mielekkyyttä lapsille. Herra Siili - käsinukke koettiin erittäin hyvänä ja ihanana ideana lähestyä lapsia. Isojen ryhmälle loruhetkeä pidettiin sopivana kokonaisuutena sekä kestopaikka että lorujen suhteen. Pienten ryhmän osalta toiminnan kesto olisi palautteen perusteella voinut olla lyhyempi ja lorut yksinkertaisempia. Palautteissa tuotiin esille, että toiminnan sisältöä voisi vielä tarkemmin kohdentaa osallistujien ikätasolle, eli että pienten ryhmälle olisi esimerkiksi voinut olla kokonaan oma lorupussi.

”Lapset tykkäävät laulaa ja lorutella, laulut ja lorut olivat lyhyitä ja yksinkertaisia, käsinukke oli hyvä idea, sillä sai pienimpienkin huomion. Isommille toimi hienosti, pienemmille tuokio voisi olla lyhyempi ja pelkistetympi.”

Ryhmänohjauksen osalta meitä pidettiin rauhallisina sekä puhettamme ja ohjeitamme selkeinä. Otteemme lapsiin oli palautteen mukaan luonteva ja hyvä. Palautteissa toivottiin kuitenkin, että jatkossa kiinnittäisimme enemmän huomiota muun muassa lasten osaamistasoon, toiminnan pituuteen lasten jaksamisen mukaan sekä tiloihin.

”Otatte hyvin ja luontevasti kontaktia lapsiin, rauhallisuus on tärkeää pienten kanssa, tuokio oli lapsille mieleinen, siili jäi monen mieleen.”

8.1.2 Palaute toisesta toimintakerrasta

Työntekijöiden antamasta palautteesta ilmeni, että suunnittelemamme toiminta (värikylymetodin soveltaminen) oli heille aivan uutta, sekä syötävien maalien, että lattialla työskentelyn osalta. Toiminta koettiin soveltuvan hyvin alle kolmevuotiaille, vaikkakin osalle pienimmistä olisimme voineet antaa enemmän ohjeita ja esimerkkejä toiminnasta. Toimintaa pidettiin monipuolisena, jossa lapset pääsivät käyttämään kaikkia eri aistejaan. Kestoltaan tuokiomme oli palautteiden perusteella sopivan pituinen, mutta yhdessä palautteessa mainittiin, että pienimmille ei välttämättä olisi tarvinnut olla niin selkeää rakennetta (alkua, toimintaa ja loppua), heidän paremman keskittymisen kannalta. Palautteista tuli yksimielisesti ilmi, että toimintamme innostaa heitä kokeilemaan rohkeasti jatkossakin uudenlaisia ja erilaisia pienryhmätoimintoja.

”Toiminta soveltui hyvin, pituus oli sopiva, lapset saivat käyttää monipuolisesti kaikkia eri aisteja”

”Idea oli upea ja luova, lapset nauttivat”

”Pienemmille voi olla lyhkäisempi, rakenteen ei tarvitse olla niin selkeä”

Palautteissa mainittiin, että ryhmänohjaajina olimme rauhallisia sekä luontevia, sekä huomioimme lapset hyvin yksilöinä. Saimme myös ohjaustaidoillamme lapset hyvin osallistumaan toimintaan. Erityisesti toiminnan hyvästä suunnittelusta ja toteutuksesta kokonaisuutena saimme hyvää palautetta. Eräässä palautteessa todettiin, että tuokiomallin voisi ottaa sellaisenaan heti käyttöön. Toimintatuokion luovuutta keuhuttiin myös ja todettiin, että lapset selvästi nauttivat ja kokemus oli heille ihana.

”Otteenne lapsiin on luonteva ja rohkea, lapset huomaavat, että nautitte tekemisestä heidän kanssaan”

”Olitte luontevia ja rauhallisia ohjaajia”

8.1.3 Palaute kolmannesta toimintakerrasta

Kolmannen toimintakerran sisältöä (lauluhetkeä) pidettiin hyvänä, sekä yksinkertaisena että monipuolisena ja lapsille erittäin mieleisenä ideana. Käyttämämme lelueläinhahmot ja sorminuket koettiin positiivisina.

””Muskari” oli onnistunut, ryhmälle sopiva, kivasti käsinukkeja ja rekvisiittaa mukana! Palikat kiva ja sopiva soitin! Kiitos kivasta ja onnistuneesta tuokiosta!”

Kritiikkiä palautteissa oli pienten ryhmän ryhmäkokoon (6 lasta) liittyen. Palautteissa tuli esille, että työntekijät itsekin huomasivat ryhmäkoon olevan liian iso. Eräässä palautteessa tuokion keston meidän toivottiin vielä kiinnittävän huomiota, mutta toisen palautteen mukaan huomasimme lasten mielenkiinnon herpaantumisen, jolloin lopetimme toiminnan nopeammin. Isojen ryhmän osalta tuokiota pidettiin erittäin sopivana ikätasoon nähden. Laulujen tuttuutta lapsille pidettiin myös hyvänä asiana. Rakenteen ja menetelmien osalta laulutuokiota pidettiin sellaisena, että sen voisi suoraan soveltaa pienryhmätoimintaan.

”Musiikkihetki oli rakennettu monipuolisesti. Lapset pääsivät välillä myös liikumaan ja soittamaan. 1-2-vuotiaitten pienryhmä olisi voinut olla pienempi (korkeintaan neljä lasta).”

”Toiminta oli selkeää, lasten kanssa oleminen oli rauhallista mutta määrätietoista. Huomasitte hienosti milloin lasten mielenkiinto herpaantui ja lopetitte hieman aikaisemmin.”

8.1.4 Palaute neljännestä toimintakerrasta

Palautteiden mukaan toiminta oli kestoltaan sopiva, sekä tarpeeksi monipuolista ja vaihtelevaa, että pienet jaksoivat keskittyä. Ainoastaan ryhmän pienimmille jumpparataa ja toimintaamme pidettiin hieman haastavana sekä monipuolisuuden, että lasten vireyden takia. Monessa palautteessa mainittiin, että he saivat toiminnasta hyviä ideoita omiin tuleviin jumppatuokioihin. Myös yleensä pienryhmätoimintaan liittyen työntekijät kokivat saaneensa vinkkejä,

muun muassa ryhmänjakoa koskien. Pienryhmätoimintaa ajatellen palautteista nousi esiin myös se, että lasten vaihtuvuudella ei tulisi olla merkitystä pieniryhmätoiminnan jatkuvuuden kannalta. Olimme palautteiden mukaan hyvin pitäneet toimintatuokioissa aina toistuvat alku- ja lopputoiminnot, jotka toivat lapsille varmasti turvallisuuden tunnetta.

”Kesto oli sopiva, toiminta oli monipuolista ja vaihtelevaa”

”Rata oli pienille sopiva”

”Liikaa hauskoja juttuja samassa tilassa”

”Pienimmille ehkä liian vaikea”

Eräässä palautteessa mainittiin, että pienten ryhmän pienimmille lapsille olisi kuitenkin voinut tehdä vieläkin yksinkertaisemman toimintakokonaisuuden. Palautteessa koettiin, että ryhmän pienemmille lapsille voisi olla kokonaan oma ja erillinen kokonaisuutensa. Työntekijöiden kokemukset olivat kuitenkin positiivisia kokonaisuudesta, sekä siitä, miten paljon he ovat oppineet ryhmänsä lapsista pelkästään seuraamalla heitä toiminnan aikana.

Ryhmänohjaajina olimme palautteen mukaan rauhallisia ja toimimme lasten kanssa heitä jatkuvasti kannustaen ja kuunnellen. Pienimpien lasten toimintatuokio koettiin hetkittäin jopa ”kaaosmaiseksi”, lasten vilkkauden takia, mutta palautteessa kiiteltiin sitä, että pysyimme ohjaajina rauhallisina ja kykenimme muuttamaan toimintaamme nopeastikin, kun huomasimme lasten levottomuuden.

”Kun lasten huomio alkoi herpaantua, olitte koko ajan kannustavia”

”Pysykää edelleen yhtä herkinä kuuntelemaan lapsia!”

”Kokemus ja lapsitunteisuus tuo lisää suunnitteluun ja toteutukseen onnistumisia”

8.1.5 Numeroarviointi

Kirjallisen palautteen ohella saamamme numeerinen palaute toiminnastamme osoittautui erittäin hyödylliseksi arviointimenetelmäksi. Kokosimme jokaiselta toimintakerralta saamamme palautteet yhteen omaksi taulukoksi (taulukko 3), josta ilmenee palautekyselyn numeerisen arvioinnin kysymykset ja siihen saatu keskiarvo kunkin toimintakerran palautteista. Vastusten keskiarvot ovat hyvin selkeitä vastauksia siihen, kuinka hyvin onnistuimme toiminnalli-

sessä osuudessamme, sekä kuinka tyytyväisiä päiväkodin työntekijät ovat toimintaamme. Numeroarviointi oli asteikolla 1-5.

Kysymys: Järjestämämme pienryhmätoiminnan...	Keskiarvot kaikkien toimintatuokioiden palautteista
Soveltuvuus alle 3-vuotiaille	4,3
Hyödyllisyys lapsiryhmällemme	4,8
Luovuus ja toiminnan sisältö	4,7
Ryhmänohjaustaidot	4,15
Kokonaisuus	4,4

Taulukko 3: Palautteiden numeroarvioiden keskiarvot

Palautteiden keskiarvot ovat jokaisessa kohdassa yli 4 arvosanan, mihin olemme todella tyytyväisiä toiminnallisesta osuudesta. Työntekijöiden antama palaute on meille erittäin tärkeää, sillä he itse ovat ammattilaisia ja osaavat arvioida toimintaamme oman kokemuksensa kautta. Numeerinen arviointi tukee hyvin kirjallista palautetta, koska se ei jätä samalla tavoin tulkinnan varaa, kuin kirjallinen arviointi.

Korkein tulos, 4,8, tuli toimintamme hyödyllisyydestä Tammenterhojen lapsiryhmälle. Myös luovuutta ja toiminnan sisältöä pidettiin todella hyvänä, keskiarvona 4,7. Soveltuvuus alle 3-vuotiaille koettiin keskiarvona 4,3. Nämä kaikki kohdat kertovat paljon siitä, kuinka kaksi ensimmäistä tavoitettamme ovat toteutuneet päiväkodin työntekijöiden kokemuksen perusteella.

Ryhmänohjaustaitomme arvioitiin keskiarvolla 4,15, ja tämä oli kaikista numeroarvioiden keskiarvoista heikoin. Arvosanana pidämme sitä kuitenkin hyvänä. Koemme, että ryhmänohjaustaitomme kehittyivät tuokioiden edetessä ja se näkyi myös palautteissa. Kokonaisuus sai keskiarvoksi 4,4, mikä kiteyttää mielestämme kaikki edellä mainitut arvosanat. Kaiken kaikkiaan, kun otetaan huomioon, että arvosteluasteikko oli 1-5, voimme pitää opinnäytetyötämme erittäin onnistuneena, kun kaikki keskiarvot yltävä yli neljän. Luotettavuutta lisää mielestämme se, ettei mistään kohdasta tullut keskiarvoksi täysi 5, mikä kertoo siitä, että työntekijät ovat arvioineet toimintaamme kriittisesti.

8.1.6 Loppupalaute kokonaisuudesta

Loppupalautteen saimme yhteensä kolmelta työntekijältä, joista kaksi oli ryhmän omia aikuisia ja yksi ulkopuolinen, joka oli kuitenkin mukana seuraamassa toimintaamme suurimmalla osalla toimintakerroista. Kaikki palautteet koskettavat kaikkia neljää toimintakertaa kokonaisuutena. Loppupalautteen kysymykset (liite 2) on suunniteltu niin, että ne pohjautuvat pää-

asiassa opinnäytetyömme kolmeen arviointikysymykseen. Palautekysymyksiä on kaikkiaan kuitenkin seitsemän ja osa kysymyksistä muistuttaa jonkin verran toisiaan. Tällä tavoin pyrimme saamaan arviointikysymyksiimme mahdollisimman monipuolisia vastauksia arvioinnin luotettavuuden ja monipuolisuuden lisäämiseksi.

Loppupalautelomakkeen ensimmäisessä kysymyksessä kysyimme opinnäytetyön vastaamista heidän odotuksiinsa. Työntekijöiden palautteen mukaan järjestämämme tuokiot ovat vastanneet heidän odotuksiaan ja ovat olleet monipuolisia sekä lapsilähtöisiä. Toteutuksen avulla työntekijät ovat saaneet uusia vinkkejä siihen, miten pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa alle 3-vuotiaiden ryhmässä.

Toisessa kysymyksessä kartoitimme ideoita, joita mahdollisesti annoimme heille toimintamme avulla tulevaisuutta varten. Työntekijät kokivat saaneensa paljon hyviä ideoita ja aineksia tulevaisuuden varalle. He mainitsevat myös huomanneensa lasten nauttivan pienryhmätoiminnasta ja kertovat, että aikovat käyttää pienryhmiä jatkossa aktiivisesti. He painottivat myös suunnitelmallisuuden ja toteutuksen tärkeyttä kun kyseessä on eri-ikäisiä ja -taitoisia lapsia. Työntekijät mainitsivat myös, että he saivat konkreettisen vinkkinä pienryhmätoimintaan myös sen, että lasten ryhmäkokoontalon ei aina tarvitse olla sama, vaan se voi vaihdella. Lasten turvallisuuden tunnetta ajatellen, työntekijöiden mielestä on myös hyvä että toiminnassa olisi aina esimerkiksi samanlainen aloitus ja lopetus.

”Olemme huomanneet että isompien ja pienempien lasten tuokiot kannattaa suunnitella erikseen ja toteuttaa erilailla! Olemme huomanneet lasten ilon ja aiomme käyttää pienryhmiä aktiivisesti!”

Kolmannessa kysymyksessä kysyimme, kokevatko työntekijät pienryhmätoiminnan toteuttamisen helpommaksi järjestämiemme toimintatuokioiden jälkeen. Palautteessa työntekijät painottivat sitä, että toimintamme ansiosta he pääsivät seuraamaan lapsiaan ja heidän käytöstä pienryhmätilanteissa. Sen myötä he kertovat saaneensa myös paljon ideoita sekä ryhmäjakoon että toiminnan sisältöön sen perusteella, mikä on lapsille mielekästä. Meidän toteutuksemme avulla työntekijät saivat uusia ideoita hyvin erityyppisiin toimintatuokioihin. Palautteissa mainittiin myös, että oli hienoa, kun erilaisia toimintoja kuitenkin yhdisti aina siilimaskotimme, joka seikkaili mukana jokaisella kerralla.

”Saimme teiltä hyviä vinkkejä, koska teitte hyvin eri tyyppisiä tuokioita ja kuitenkin niissä oli tietyt asiat samanlaisia. Esim siili, joka seikkaili mukana joka kerta.”

Neljäs kysymys pureutui ryhmäjaon toimivuuteen. Työntekijät olivat pääasiassa yhtä mieltä siitä, että isompien lasten ryhmäkoonpano toimi hyvin, mutta pienempien ryhmä olisi voinut olla pienempi tai jaettu vielä kahteen eri ryhmään. Ryhmäjako herätti heidän mukaansa paljon ajatuksia. Loppupalautteessa mainittiin, että tutustuimme toiminnan aikana hyvin lapsiin ja osasimme tehdä hyvin ryhmäjakoja. Välillä kun lapsiryhmästä tuli selkeästi liian suuri, tiedostimme sen ja muutimme toimintatapaamme ja ryhmäjakoa sopivammaksi seuraavalla kerralla. Siitä saimme työntekijöiltä kiitosta.

”Tutustuitte hyvin lapsiin ja osasitte tehdä sopivat ryhmät ja joskus tuli liian iso pienryhmä, muutitte toimintaanne.”

Viides kysymys tiedusteli mahdollista lapsilta kuultua palautetta toiminnastamme sen ulkopuolella. Työntekijät mainitsevat kuulleensa lapsilta kommentteja kuten *”oli kivaa”* ja *”oli kivaa laulamisen”*. Työntekijöiden mukaan toimintamme on jäänyt ryhmän lasten mieleen ja heidän puheissaan Siili on tullut useasti esille. Tiistaipäivä, jolloin kävimme päiväkodilla pitämässä toimintaa, oli kuulemma ollut odotettu päivä myös lasten vanhempien keskuudessa. Eräästä loppupalautteesta kävi myös ilmi, että Tammenterhojen ryhmään on hankittu oma siilikäsinukke, joka tulee jatkossakin esiintymään toiminnassa mukana.

Kuudennessa kysymyksessä tarkastelun alla oli ryhmänohjaustaitomme ja niiden kehittyminen. Palautteen mukaan ryhmänhallintamme tuokioiden aikana on kehittynyt esimerkiksi niin, että olemme tarvittaessa lyhentäneet toiminnan kestoa. Kiitosta saimme myös siitä, että pysyimme muuttamaan toimintatapojamme kesken toimintatuokion, jos tarve niin vaati. Palautteesta tuotiin esille, että toimintatapojen muuttaminen ei ole aina helppoa kokeneemmallekaan ohjaajalle. Loppupalautteessa mainittiin myös se, että soveltaisimme molemmat hyvin alle 3-vuotiaiden lasten ryhmään lastentarhanopettajiksi. Palautteissa mainitaan, että otteemme lapsiin on ollut luontevaa ja rauhallista, ja että itse selvästi nautimme ohjaamisesta. Suunnitelmallisuutemme ja toistuvat asiat tuokioissa on koettu hyvinä. Kritiikkinä on mainittu, että ikätason mukaista toiminnan sisältöä tulisi vielä miettiä tarkemmin sekä ympäristöä, missä toiminta toteutetaan, ettei se tarjoaisi liikaa muita virikkeitä.

”Ryhmän hallinta kehittynyt, huomasitte, että ryhmiä täytyy pienentää. Joka kerta otteenne lapsiin on ollut luontevampaa ja selvästi nautitte!”

Viimeisessä kohdassa kysymme tunnelmia opinnäytetyömme ohjausten kokonaisuudesta sekä yleisesti kommentteja ja ajatuksia. Työntekijät kertovat nauttineensa tuokioista ja pitäneensä niitä hyödyllisinä. Heidän mukaansa tiistaita on odotettu ja niin lapsilla kuin aikuisillakin on ollut hauskaa. He kokevat saaneensa ideoita ja ajatuksia mukavasti ja kiittelevät tuomistamme ideoista.

”Hauska ja mukava tunne. Lapset ja aikuiset ovat tykänneet kovasti! Ajatuksia ja ideoita on tullut aikuisille mukavasti. Kiitos kun olette olleet ja tuoneet omat ihanat ideanne ryhmiimme!”

8.2 Havainnointi

Palautteen keräämisen lisäksi arviointimenetelmämme toimi oma havainnointimme. Oman havainnointimme tukena käytimme vihkoa, joka oli mukana jokaisella toimintakerralla ja johon aina ennen ja jälkeen sekä tuokioiden välissä kirjassimme ylös ajatuksiamme, havaintojamme sekä yleisiä tuntemuksiamme. Tämän vuoksi tuokioiden aikataulu oli suunniteltu väljäksi niin, että meillä oli rauhassa aikaa pohtia ja kirjata ajatuksiamme toimintakertojen yhteydessä. Vihko toimi opinnäytetyöprosessin aikana muutenkin yhteisenä muistiinpanovälineenä, johon kirjattiin yleisiä ajatuksia ja ideoita opinnäytetyöhön liittyen.

Ensimmäisellä toimintakerralla olimme hieman jännittyneitä, minkä lisäksi valitsemamme tila osoittautui melko huonoksi pienryhmätoiminnalle. Lapset olivat kuitenkin reippaasti mukana loruhetkellä, vaikka olimme vieraita aikuisia. Loruttelu itsessään oli melko yksipuolista, eikä niinkään lapsia osallistavaa. Tästä johtuen tuokion edetessä etenkin pienten ryhmän lasten keskittyminen alkoi nopeasti herpaantua. Loruhetken avulla saimme kuitenkin hyvin tutustuttua lapsiin ja esiteltyä itsemme sekä siilihahmomme.

Maalautuokio oli toimintakerroista ehkä onnistunein ja pidetyin tekeminen. Erilaisuutensa vuoksi värikylpy-metodi oli uudenlainen toimintamuoto myös työntekijöille. Lasten riemu ja ihmetys maalauksen aikana oli aitoa ja mahtavaa palautetta myös meille. Useiden eri aistien samanaikainen käyttö vangitsi lasten huomion hyvin. Osaa lapsista sormien ja vaatteiden sotkeentuminen häiritsi, kun taas osa oli siitä riemuissaan. Lasten keskittyminen maalaukseen ja maalausaineksien tutkimiseen oli niin keskittyntä, että tuokio oli pisin kaikista toiminnoistamme. Oli hyvä, että jokainen lapsi maalasi omalle alustalleen, jolloin lasten on mahdollista saada omat työnsä kotiin vietäväksi. Päiväkodin toinen lapsiryhmä oli jatkanut maalausta toiminnastamme ylijäämillä aineksilla.

Lauluhetki oli pidetty toimintatuokio. Ryhmän isommat lapset jaksoivat paremmin kuin saman ryhmän pienimmät lapset, jotka olivat hieman levottomia. Tähän vaikutti varmasti myös se, että pidimme tuokion isompien ryhmälle ensin, jolloin pienempien ryhmä joutui odottamaan ryhmätilassa sen ajan. Pienten ryhmän osalta kuusi, ja viisikin lasta ryhmässä on liian iso. Lasten ollessa levottomia ohjaajan rauhallisuus ja määrätietoisuus auttaa pitämään tuokion kassassa. Lauloimme pääasiassa lapsille jo entuudestaan tuttuja lauluja, mikä näkyi lasten hyvinä osallistumisena. Lapset oppivat yllättävän nopeasti myös vieraammat laulut ja leikit.

Viimeinen toimintatuokio, tempurata ja tanssi, oli sisällöltään monipuolisin tuokiomme. Tempuradan suosituin paikka oli tunneli, jonka läpi lapset konttasivat. Samainen tunneli oli aluksi monelle jännittävä paikka, mutta lapset olivat niin riemukkaita kun ylittivät itsensä ja pelkonsa ja uskalsivat kannustuksen avulla mennä putken läpi. Myös pienimmät lapset osallistuivat taitojensa puitteissa toimintaamme rohkeasti ja innostuneesti. Virikkeiden määrä vaikutti kuitenkin etenkin pienimpien lasten keskittymiskykyyn negatiivisesti. Lasten luovuuden vahvistamista täytyy tietoisesti huomioida omassa ohjauksessa. Viimeiseen toimintakertaan mennessä oli käynyt hyvin ilmi, että lapset ovat odottaneet jokaviikkoista vierailuamme ja varsinkin Herra Siiliä.

8.3 Johtopäätökset

Tässä osiossa kuvaamme opinnäytetyömme johtopäätöksiä, jotka ovat yhteenvedoa saamamme palautteen ja omien havaintojemme pohjalta. Esittelemme opinnäytetyömme tulokset alla olevassa taulukossa (taulukko 4) vastaamalla kolmeen arviointikysymykseemme. Lisäksi pohdimme opinnäytetyömme toiminnallisen osion onnistumista ja toimivuutta yleisesti ja käsittelemme siitä heränneitä ajatuksia.

1. Arviointikysymys	Onko järjestämämme pienryhmätoiminta vastannut alle 3-vuotiaiden ryhmän tarpeita?
Tulos	<p>Palautteiden perusteella järjestämämme pienryhmätoiminta on pääasiassa vastannut hyvin alle 3-vuotiaiden ryhmän tarpeita. Numeroarviointien osalta saimme toiminnan soveltuvuudesta alle 3-vuotiaille keskiarvoksi 4,3 ja hyödyllisyys lapsiryhmälle koettiin keskiarvona 4,8. Palautteiden mukaan toimintamme oli monipuolista ja tarjosimme ryhmän työntekijöille myös uusia työskentelyideoita päiväkotiarkeen. Osa toiminnastamme olisi palautteen mukaan voinut olla kestoaltaan lyhyempää, tai sisällöltään yksinkertaisempaa, varsinkin ryhmän pienimmille lapsille. Kaiken kaikkiaan toimintamme sai kuitenkin positiivisen ja innostuneen vastaanoton, niin ryhmän lapsilta, kuin työntekijöiltäkin.</p> <p>Työntekijät innostuivat pienryhmätoiminnasta ja huomasivat toimintamme pohjalta, että myös pienempien lasten kanssa voi tehdä paljon asioita pienryhmissä. Koska Tammenterhojen ryhmässä on monia uusia lapsia, saivat työntekijät oivan tilaisuuden seurata ja havainnoida omia lapsiaan meidän toimintamme aikana. Tämä varsinkin on tarpeellista ryhmän tulevan pienryhmätoi-</p>

	minnan ja pienryhmiin jakamisen kannalta.
2. Arviointikysymys	Olemmeko edistäneet pienryhmätoiminnan toteutumista päiväkodin alle 3-vuotiaiden ryhmän päivittäisessä arjessa?
Tulos	<p>Työntekijöiltä saatu palaute ilahdutti meitä, sillä he kertoivat huomanneensa ja ymmärtäneensä, että lasten epäsäännöllisen läsnäolon ei tulisi vaikuttaa pienryhmätoiminnan toteutumiseen ja sen jatkuvuuteen arjessa. Tämä oli hyvin konkreettinen palaute, mikä osoittaa että toimintamme on edistänyt ja tulee edistämään pienryhmätoiminnan toteutusta Tammenterhojen ryhmässä. Palautteissa tuli esille, että tuokioiden monipuolisuus ja erilaisuus ovat olleet ryhmälle hyödyksi. Työntekijät kokivat myös saaneensa paljon lisää ideoita ja ajatuksia pienryhmätoiminnan toteuttamiseen, esimerkiksi ryhmäjakoon, ryhmäkokoon sekä toiminnan sisältöön ja rakenteeseen liittyen.</p> <p>Konkreettisenä ja positiivisena palautteena saimme myös sen, että maalaus-tuokiolla soveltamamme värikylpy-metodi jäi käyttöön vielä toisellekin päiväkotiryhmälle, meidän toimintatuokiomme jälkeen. Samaista toimintatuokiomallia tullaan työntekijöiden mukaan jatkossakin vielä käyttämään päiväkodin eri ryhmissä. Tammenterhojen ryhmään on myös tulossa toinen siilikäsinukke jäädäkseen, mikä oli meille mahtava uutinen. Antamamme malli pienryhmätoiminnasta koettiin ryhmässä niin toimivaksi, että sitä halutaan jatkaa siitä mihin meidän toimintamme jäi, ja kehittää omaa toimintaansa sen pohjalta tulevaisuudessakin.</p> <p>Palautteiden ja havainnointiemme pohjalta voidaan päätellä, että olemme edistäneet pienryhmätoiminnan toteutumista päiväkodin alle 3-vuotiaiden ryhmän päivittäisessä arjessa.</p>
3. Arviointikysymys	Olemmeko kehittyneet ammatillisesti alle 3-vuotiaiden luovan toiminnan ryhmänohjaajina?
Tulos	<p>Sekä oman pohdintamme, että työntekijöiltä saamamme palautteen mukaan ryhmänohjaustaitomme ovat selkeästi kehittyneet toimintakertojen aikana. Numeroarviointien osalta ryhmänohjaustaitomme sai keskiarvon 4,15. Olemme saaneet ohjausotteeseemme varmuutta ja järjestelmällisyyttä sekä vahvistusta siitä, että suunnitelmallisuus ja rauhallinen työote lasten kanssa vievät pitkälle. Ensimmäisen toimintakerran jännityksen jälkeen olemme olleet vapau-</p>

	<p>tuneimpia, varmempia ja rauhallisia ohjaajia lapsiryhmille. Luovuuden kehittäminen lapsissa ja siihen kannustaminen vaativat tietynlaista ohjaamista ja omalla tavallaan ohjaamisen vähentämistä, jossa meillä varmasti on vielä paljon kasvunvaraa. Pyrkiminen luovuuden vahvistamiseen ohjaajana herätti meissä kuitenkin paljon ajatuksia ja pohdintaa. Itse ryhmänohjauksen lisäksi opimme lisää toiminnan suunnittelusta ja siitä, miten toimintaa voi ja pitää muuttaa tuokion aikana, jos ja kun tilanne joskus niin vaatii.</p> <p>Ryhmissä oli hyvin erilaisia lapsia ja pyrimme huomioimaan heitä kaikkia tasapuolisesti, vaikka ajoittain se oli myös hyvin haasteellista. Palautteissa pyydettiin pysymään edelleen yhtä herkinä kuuntelemaan lapsia ja mainittiin, että pystyimme muuttamaan toimintaamme lasten vireystason mukaan.</p> <p>Yhteenvetona olemme mielestämme kehittyneet ryhmänohjaajina monesta eri näkökulmasta ja huomioimaan erilaisen temperamentin omaavia lapsia. Kyseessä on kuitenkin asia, joka vaatii mielestämme jatkuvaa reflektiivistä työtettä sekä kritiikin vastaanottookykyä. Koemme, että ryhmänohjaajuudessa ja luovan toiminnan ohjaamisessa on meillä molemmilla myös edelleen paljon kehitettävää.</p>
--	--

Taulukko 4: Arvioinnin tulokset

Useissa työntekijöiden antamissa palautteissa mainittiin positiivisena seikkana toiminnassamme oleva toistuvuus, joka pysyi samana jokaisella toimintakerralla. Olimme jo suunnitteluvaiheessa miettineet, että olisi hyvä luoda lapsille jokin pysyvä ja tuttu piirre, mikä yhdistäisi toimintoja. Huomasimme sen jo toisen ohjauskerran aikana, kun lapset muistivat alkulaulumme leikin, vaikka he eivät sanoja vielä osanneet. Lapset ymmärsivät myös aina loppulaulun jälkeen, että toimintamme olisi siltä kerralta ohi. Jo ensimmäisellä toimintakerralla, kun pidimme lapsille lorutuokion, otimme huomioon sen, että olisimme lapsille mahdollisimman helposti lähestyttäviä. Istuimme myös lattialla, lasten tasolla, sekä tarjosimme lapsille tarvittaessa syliä ja otimme lapsiin kontaktia epäröimättä.

Toiminnassamme mukana ollut Herra Siili vei tuokioitamme hyvin eteenpäin ja johdatteli alkuun aina uuden toiminnan alkaessa. Työntekijöiden palautteissa ilmeni myös se, että varsinkin pientenryhmässä käsinukke oli valloittava lisä toiminnassa. Työntekijöille oivalluksena syntyi myös se, että käsinukkea voi käyttää pienemmissäkin ja arkisissa toiminnoissa mukana, eikä se vaadi välttämättä sen kummempia valmisteluja. Toinen toimintakertamme, marjamaalaus, toi esille erilaisen toimintatavan käytön tutusta aiheesta. Itse maalaus oli lapsille jo aiemmin käytössä ollut toimintamuoto, mutta se, että toteutimme maalauksen lattialla ja syötävillä maaleilla oli aivan uutta sekä lapsille, että työntekijöille. Tämä toiminta korosti

luovuuden käyttöä arjessa ja sitä, että lasten toimintaa ja onnistumista tulee tukea ja innostaa, vaikka toimintatapa ei olisi ennalta suunniteltua tai tarkoituksenmukaista. Tämä tukee lapsen omaa luovuutta ja uskallusta lähteä mukaan uusiin ja ennalta vieraisiin toimintoihin.

Lauluhetken toimintakertamme herätti paljon mietteitä sekä meissä, että työntekijöissä. Työntekijät saivat toiminnan aikana hyvän mahdollisuuden havainnoida omia lapsiaan, ja se sytytti heissä kipinän toteuttaa myös jatkossa erilaisia pienryhmätuokioita. He myös saivat uusia ideoita toiminnan toteutustapoihin. Me itse koimme lauluhetken jälkeen, että onnistuimme lauluvalinnoissa hyvin, koska laulut olivat lapsille entuudestaan tuttuja ja he lähtivät niihin todella reippaasti ja innostuneesti mukaan. Vaikka osa lauluista olisi ollut vieraampia, lapsille ei kannata mielestämme ”opettaa” itse laulua, vaan yhdessä laulamisen ja leikin kautta laulu tulee ajan kanssa lapsille tutuksi. Tuokion jälkeen koimme tärkeäksi myös sen, että toiminta on parempi suunnitella etukäteen mahdollisimman hyvin ja tuokiota varten voisi miettiä jopa varasuunnitelman, jota voisi käyttää tilanteen sitä vaatiessa. Varsinkin pienten lasten kanssa toimiessa, tulee toiminnan aikana olla valmis muuttamaan toimintatapoja kesken tuokion, aina lasten kiinnostuksen mukaan ja heidän vireystasoaan seuraten.

Toiminnallisen osuuden tärkeimpinä johtopäätöksinä pidämme sitä, että myös pienten lasten kanssa voi tehdä ja toteuttaa monia erilaisia toimintatuokioita ja nimenomaan pienryhmätuokioina. Se vaatii työntekijältä itseltään toiminnan suunnittelua, mukaan menemistä, lasten innostamista sekä omaa kiinnostusta aihetta kohtaan. Toiminnallisia tuokioita varten työntekijän tulisi myös osata heittäytyä mukaan toimintaan ja täten tukea myös lasten luovuutta ja mielikuvituksellisuutta omalla esimerkillään. Huomasimme itsekkin toimintatuokioiden, etenkin laulutuokion leikkien ja tempuradan/tanssin aikana, että tuokioiden vetäminen voi hyvin olla raskasta myös fyysisesti, eli työntekijältä tarvitaan myös jaksamista ja fyysistä kuntoa, että voi toimia yhdessä lasten kanssa tuokioiden aikana. Varsinkin pienten ryhmän lapset tarvitsevat vielä fyysistä tukea, syyliä ja apua monessa toiminnassa. Ryhmänohjaajina huomasimme, että oma esimerkkimme ja sen myötä syntyvä yleinen tunnelma toiminnan aikana vaikuttaa lapseen paljon. Vaikka lapset olisivat jonkun toimintakerran aikana rauhattomampia kuin yleensä, ohjaajan oma rauhallisuus ja kärsivällisyys rauhoittavat paljon tilannetta ja auttaa kokonaisuutta pysymään kasassa.

8.4 Stinan itsearviointi

Opinnäytetyön alkumetreiltä asti aiheemme on tuntunut mielenkiintoiselta ja innostavalta. Itselleni on tuntunut tärkeältä, että opinnäytetyömme aihe on toivottu ja tarpeellinen yhteistyöpäiväkodille. Opinnäytetyön tekeminen on ollut erittäin opettavaista ja kehittäväää, myös ammatillisessa mielessä. Alussa teoriaosuuden kirjoittaminen ja kokoaminen tuntui erittäin haastavalta, oltuani aikaisemmin äitiyslomalla ja näin ollen teoriaosuuksien kirjoittaminen oli

ollut vähäistä viime aikoina. Toimintakertojen alkaessa ja edetessä teoriapuolikin tuntui muodostuvan selkeämmäksi kokonaisuudeksi myös itselleni. Sain eniten irti juuri toimintakertojen suunnittelusta ja toteutuksesta. Koska työskentelen tällä hetkellä päiväkodissa lastentarhanopettajana, halusinkin haastaa itseäni lapsiryhmän ohjaajana.

Opinnäytetyön teossa haasteena on ollut oman perheen, työn ja opinnäytetyön teon yhdistäminen ja aikatauluttaminen. Ja lisäksi oman haasteensa on tuonut Maijun ja minun välimatka, joka on hankaloittanut osaltaan fyysistä tapaamista. Yhdessä työskentely Maijun kanssa kuitenkin toi paljon iloa ja voimaa itse opinnäytetyön tekoon. Opinnäytetyöprosessi oli mieleenpainuva kokonaisuus, joka mahdollisti myös yhteistyöpäiväkotiin ja sen henkilökuntaan ja heidän toimintatapoihinsa tutustumisen. Uskon vahvasti, että pystyn käyttämään kaikkea kokeamani ja oppimaani hyödykseni tulevaisuudessa, työskennellessäni päiväkodissa tai muualla sosiaalialalla.

Suunnitellessamme ja toteuttaessamme toimintaa, koin useasti myös ahaa-elämyksiä ohjaajuuteen ja toimintatapoihin liittyen. Varsinkin luovuuden korostaminen toiminnassa ja erityisesti käsinuken käyttö toiminnan aikana oli minulle uutta. Opettavaista ja positiivista oli ehdottomasti myös se, miten hyvin saimme toiminnastamme palautetta, sekä suullisessa, että kirjallisessa muodossa. Positiivisen ja rakentavan palautteen saaminen motivoi kehittämään toimintatapojamme paremmiksi ja lapsiryhmälle sopivammiksi. Oma henkilökohtaisena kehittämistavoitteena pidin myös palautteen vastaanottamista ja sen käsittelyä. Olen aikaisemmin huomioinut sen, että usein otan rakentavan palautteen vastaan liian henkilökohtaisesti ja jään pohtimaan ja pyörittelemään sitä liiankin paljon. Ehkä parityöskentelymmekin on edesauttanut ja kehittänyt tätä piirrettä itsessäni sen verran, että ymmärrän ja pystyn käsittelemään palautetta enemmän ammatillisella, kuin henkilökohtaisella tasolla.

Toimintatuokiolla saamamme suora palaute lapsilta, lähinnä heidän reaktioidensa ja jopa sanojensa kautta, oli myös erittäin mieleenpainuvaa ja voimaannuttavaa. Näin opinnäytetyön loppupuolella voinkin jo sanoa, että olen erittäin tyytyväinen siihen, että päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä Maijun kanssa, sekä valitsimme juuri pienryhmätoiminnan edistämisen aiheeksemme.

8.5 Maijun itsearviointi

Opinnäytetyö on ollut itselleni kokonaisuudessaan monimutkainen ja rankka, mutta palkitseva prosessi. Koen, että työssäkäynti ja asumiseni eri paikkakunnalla kuin missä opiskelen, on mutkistanut ja viivästyttänyt koko opinnäytetyöprosessin käynnistämistä ja sopivan aiheen löytämistä. Kun 2012 vuoden loppupuolella törmäsimme sattumalta ja pitkästä aikaa alkupe räisen luokkakaverini Stinan kanssa samalla kurssilla, sai opinnäytetyö vihdoin alkusysäyksen

myös omalla kohdallani. Päätimme silloisten yhteisten kurssitehtävien ohella ryhtyä toistemme opinnäytetyöpariksi.

Yhteistyömme on mielestäni alusta asti toiminut erittäin hyvin. Olemme juuri sopivasti sekä tukeneet toisiamme että kannustaneet toisiamme eteenpäin silloin, kun toisella on ollut motivaatio hukassa tai muuten väsymystä ilmassa. Yhdessä on myös purettu turhautumista sekä jaettu iloja opinnäytetyöprosessin aikana. Olemme mielestäni kenneet myös joustamaan hyvin ajoittain monimutkaisia työskentelyolosuhteitamme huomioiden, ja molemmille on jäänyt tilaa myös hoitaa omia henkilökohtaisia asioitaan. Tässä on ehkä noussut myös hyödyksi se, että olemme joutuneet työskentelemään paljon etäällä toisistamme ja tietokoneen välityksellä, jolloin olemme joutuneet näkemään vaivaa yhteisen ajan eteen ja silloin myös arvostaneet sitä enemmän. Kokonaisuudessaan Stinan kanssa työskenteleminen on edistänyt omaa työskentelyäni huomasti ja koen pari- ja tiimityön ehdottomana vahvuutena sosiaalialalla. Silloin asioita pääsee puntaroimaan, peilaamaan ja jakamaan toisen kanssa, jolloin lopputulos on useimmiten paljon parempi kuin yksin työstettynä.

Opinnäytetyö on aiheena ollut minulle kiinnostava ja motivoiva, ja toiminnallisen osuuden myötä sen työstäminen on ollut mielekästä, vaikkakin työlästä. Koen kuitenkin oppineeni paljon ja kehittyneeni ammatillisesti monessa eri mielessä. Lapsiryhmän ohjaajana olen saanut paljon lisää varmuutta ja käytännön keinoja, kuin myös kattavaa teoretietoa käytännön tueksi. Uskon, että nämä eväät tulevat olemaan minulle hyödyksi vielä monia kertoja tulevassa työelämässä, oli kyse sitten varhaiskasvatuksesta tai lastensuojelusta, jonka parissa tällä hetkellä työskentelen.

Toiminnallista osuutta toteuttaessa oli jollain tavalla huojentavaa huomata niin oman kokemuksen kuin positiivisen palautteenkin osalta, että osaan ja pärjään pienten lasten ohjaajana. Ennen ensimmäistä ohjauskertaa oloni oli hyvin epävarma, enkä oikein tiennyt, miten tulen pärjäämään pikkulasten ohjaajana. Tämä tuntuu sikäli hullulta, että olen entuudestaan ollut alle 3-vuotiaiden lasten kanssa tekemisissä ja ohjaajana paljonkin, niin päiväkotimaailmassa kuin harrastuspiireissä. Nyt ensimmäistä kertaa kyse oli kuitenkin sosiaalialan koulutuksen myötä kehittyneestä ammattitaidosta, jota hyödynsin varsinaisesti ensimmäistä kertaa alle 3-vuotiaiden ohjaajana. Aikaisemmin toimiessani pienten lasten kanssa olen toiminut ainoastaan maalaisjärkeni ja aikaisemman kokemukseni pohjalta. Kehittynyt ammattitaito ja alan koulutustausta loi paineita, että minun pitäisi nyt olla aikaisempaan verrattuna jotenkin erityisen hyvä. Luulen, että siksi erityisesti opinnäytetyöohjauksia tehdessä koin näinkin suuren harppauksen eteenpäin ammatillisessa kehityksessä ja sen vahvistumisessa, vaikka loppupeleissä suurin harppaus tapahtui varmasti oman pääni sisällä.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön aihe on alusta asti ollut meille hyvin mieluinen sen toiminnallisuuden ja muokattavuuden vuoksi, sekä tietysti siksi, että saimme työskennellä lasten kanssa. Pystyimme muokkaamaan aiheesta sellaisen, että se palveli niin kyseisen päiväkodin tarvetta ja kuin meidän ammatillista kehittymistämme. Saimme luotua itsellemme kehityshaasteita ja yhtä lailla käyttämään hyödyksi omia olemassa olevia vahvuksiamme ja niiden avulla antaa uutta näkökulmaa päiväkodin työntekijöille.

Opinnäytetyöprosessin alussa meille oli ensin kuitenkin hieman epäselvää, mitä meiltä haluttiin. Meidän toivottiin edistävän pienryhmätoimintaa ja sen jatkuvuutta alle 3-vuotiaiden päiväkotiryhmässä, mutta emme aluksi ymmärtäneet miten voisimme sen tehdä. Opinnäytetyön edetessä ja syventyessämme aiheeseen entistä enemmän niin teorian kuin käytännönkin kautta, olemme kuitenkin kokoajan ymmärtäneet paremmin työmme tarpeellisuutta päiväkodin arjessa niin Tammenterhojen kohdalla, kuin yleisesti päiväkotimaailman arkea ajatellen. Periaatteessa kyse on yksinkertaisesta asiasta: lasten jakamisesta pienempiin ryhmiin jonkin tietyn toiminnan ajaksi. Taustalla vaikuttaa kuitenkin paljon erilaisia asioita, kuten ryhmäjaon perusteet, toiminnan suunnittelu, ryhmien pysyvyyden ylläpitäminen, lasten ryhmäytymisen, pienryhmätilojen saatavuus, ynnä muuta. Jotta pienryhmätoiminnasta saadaan tavoitteellista ja tarkoituksellista toimintaa, vaatii se siis paljon muutakin kuin vain lasten jakamista pienempiin ryhmiin.

Käsityksemme siitä, mitä pienryhmätoiminta oli Tammenterhoissa ennestään ollut, oli, että toiminta nimenomaan jäi monesti siihen, että lapsia jaettiin pienempiin leikkiryhmiin sen hetkisen lapsimäärän mukaan. Meille kerrottiin, että jos pienryhmille suunniteltiin jotain tiettyä toimintaa, sen toteutus helposti kärsi tai jäi kokonaan tekemättä, jos lapsia olikin sillä hetkellä poissa. Lapsiryhmässä ei myöskään käsittääksemme toiminut mitään tiettyjä pysyviä pienryhmiä, vaan jos pienryhmätoimintaa oli, lapset jaettiin sattumanvaraisesti.

Lähdimme liikkeelle siitä, että ryhmän vaihteleva lapsiluku ei saisi häiritä pienryhmätoiminnan toteuttamista. Tuokiot pidettäisiin, vaikka lapsia olisi paikalla vain vähän, tai vaikka osa lapsista sattuisi pääsemään vain osalle tuokioista, koska sitähan päiväkodin arki on. Meillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, milloin lapsilla on vapaapäivä tai milloin he ovat sairaana. Sen sijaan kohdistimme huomiomme siihen, ketä lapsia oli paikalla ja mitä heidän kanssaan päästäisiin tekemään, koska siihen meillä oli mahdollisuus vaikuttaa.

Olemme tyytyväisiä, että päätimme keskittyä toimintatuokioiden sisällössä nimenomaan luovuuden vahvistamiseen ja ohjaamaan toimintaa niin, että se tukisi lasten omaa luovuutta. Se on opettanut meille molemmille paljon itse ohjausotteesta ja toisaalta myös siitä, ettei kaik-

kea tarvitse olla itse kontrolloimassa. On ollut avartavaa huomata, että aivan pienistäkin lapsista todella kumpuaa omia luovia ratkaisuja tai toimintatapoja, kun heille siihen antaa mahdollisuuden. Esimerkiksi viimeisestä toimintakerrasta, tempuradasta ja tanssista, oli pienten ryhmän tuokio työntekijöiden palautteen mukaan ollut hieman kaaosmainen ja palautteessa ehdotettiin, että pienemmille lapsille voisi olla vielä yksinkertaisempaa toimintaa. Vaikka olimme työntekijöiden kanssa yhtä mieltä siitä, että pienille lapsille virikkeitä oli ehkä hieman liikaa ja toiminta olisi voinut olla vieläkin yksinkertaistettumpaa, emme kuitenkaan kokeneet kyseistä tuokiota kaaosmaiseksi, lasten vauhdikkuudesta huolimatta. Halusimme tietoisesti antaa lapsille vapautta toteuttaa rakentamaamme tempurataa siten, kuin he sen kokisivat, ja rajata heitä ainoastaan turvallisuusseikkojen tullessa vastaan.

Tässä asiassa meillä aikuisilla on varmasti moneltakin osin opettelemisen varaa. Lapset ovat lapsia ja pieni ”kaaosmaisuus” aikuisten mielestä voi olla lapsille täysin normaalia hauskanpitoa. Meidän pitäisi myös muistaa, että lapsella on luontainen tarve liikkua, tempuilla ja kokeilla erilaisia asioita, ja usein vasta epäonnistumisen kautta lapsi oppii säätämään itseään. Jokaiseen pieneen muksahdukseen, sotkuun tai riehaantumiseen ei siis aikuisen ole aina tarvetta puuttua, vaan antaa lapselle itselleen tilaa kokea asioita ja oppia sen kautta. Jos lasta rajataan liikaa ja kerrotaan suoraan, mikä on oikein ja miten kannattaa milloinkin toimia, etenkin kun kyseessä on vaikkapa kuvataiteellinen tai liikunnallinen asia, lapsen oma elämä jää kokonaan syntymättä, eikä luovuudella ole mahdollisuutta kehittyä. Tässä myös meillä, opinnäytetyön tekijöillä on miettimisen ja kehittämisen varaa, vaikka toiminnassamme siihen pyrimmekin.

Omaa ohjaajuuttaan on hyvä ja tuleekin tarkastella kriittisesti ja kehittää itseään paremmaksi. Pohdimme kuitenkin sitä, että aina ohjaajankaan ei tulisi olla liian kriittinen omia taitojaan kohtaan etenkin alle 3-vuotiaiden lasten ohjaamisessa, vaan antaa tilaa myös sille mahdollisuudelle, että ehkäpä tänään ei vain ollut lasten puolesta hyvä päivä tehdä kyseistä toimintaa. Se ei mielestämme kuitenkaan tarkoita sitä, että erilaisia toimintatuokioita kannattaisi jättää toteuttamatta tai ajatella että eivät lapset kuitenkaan osaa tai halua. On kyseessä asia, jota ei välttämättä voi aina ennakoita, vaikka tuntisikin lapset entuudestaan. Yrittämättä ei opi eikä kehity, ja on myös lasten etu, että he pääsevät kokeilemaan erilaisia asioita onnistuivatpa he niissä tai eivät. Hyvä ohjaaja uskaltaa myös kokeilla ja ottaa pieniä riskejä pelkäämättä epäonnistumista, sillä monesti epäonnistumisesta voi oppia jopa enemmän kuin onnistumisesta.

Toiminnallisen osuuden aikana oma ohjaajuutemme on kehittynyt mielestämme jokaisella kerralla eteenpäin. Olemme jokaisen tuokion jälkeen huomanneet joitakin asioita, jotka voisimme tehdä paremmin ja pyrkinneet korjaamaan ne seuraavalla tuokiolla. Esimerkkejä tällaisista asioista ovat esimerkiksi pienryhmätilan valinta, virikkeiden määrä ja toiminnan ja sen

keston sekä varasuunnitelmien valmistelemisen etukäteen huolellisesti. Tässä tilanteessa ohjaustaitojemme kehitystä on myös nopeuttanut ja helpottanut se, että olemme vähitellen oppineet tuntemaan lapsia kerta kerralta paremmin. Toimintatuokioiden suunnittelu ja toteutus pienille lapsille oli hyvin opettavaista meille. Koimme, että varasuunnitelman olomassaolo turvasi toiminnan jatkuvuuden, jos alkuperäiseen suunnitelmaan tuli jostain syystä muutoksia. Vaikka toiminnan aikana olisi ollut joku meidän mielestä kiva juttu tai tuokion loppuhuipennus, niin on sitä turha odottaa ja vetää jos lapset ovat esimerkiksi levottomia tai väsyneitä. Kokonaisuudessaan toimintatuokiomme onnistuivat mielestämme hyvin. Vaikka kaikki ei olisi mennyt alkuperäisen suunnitelman mukaan, niin opimme jokaiselta kerralta jotain uutta. Tähän vaikutti olennaisesti myös hyvä työnjako ja saumaton tiimityö.

Herra Siilistä kasvoi toiminnallisen osuuden myötä hyvin oleellinen hahmo opinnäytetyössämme niin meidän kuin lastenkin mielestä. Sen rooli muodostui niinkin merkittäväksi, että päätimme nimetä opinnäytetyömme sen mukaan. Käsinnuken käyttö oli meille entuudestaan melko uutta. Emme kumpikaan olleet aikaisemmin yhtä suunnitellusti käyttäneet käsinnukkeja missään toiminnassa lasten kanssa. Koimme käsinnuken käytön kuitenkin erittäin toimivaksi ja hyväksi keinoksi lähestyä lapsia ja ohjata tuokioita. Koko opinnäytetyöprosessin ajan olemme myös alusta asti saaneet paljon positiivista kannustusta ja palautetta käsinnuken käytöstä. Päiväkodin työntekijöiltä saimme useaan otteeseen kuulla, että lapset ovat toimintakertojen välillä ikävöineet siiliä ja kertoneet siitä myös vanhemmilleen. Käsinnuken käyttö tuntui toimintakertojen edetessä luontevammalta ja sujuvammalta, eikä sen käyttöä tai ”vuorosanoja” tarvinnut etukäteen harjoitella, ne tulivat luonnostaan.

Käsinnuken käyttö päiväkodissa ja muuallakin lasten kanssa toimiessa osoittautui mielestämme erittäin hyväksi keinoksi lähestyä lapsia. Ohjaajalta se vaatii toki heittäytymistä ja käsinnuken roolin ottamista, jotta se olisi lapsille uskottavaa, mutta loppujen lopuksi käsinnuken käyttö ei mielestämme vaadi kovin suurta valmistelua tai ennakkointia. Käsinnukke voisi hyvin olla mukana muissakin päiväkodin toiminnoissa, kuten vaikkapa ruokailussa, ja elää päiväkodin toiminnassa mukana vaikkapa ympäri vuoden. Käsinnuken kautta aikuinen voi saada lapsiin erilaisen yhteyden ja lasten voi olla luontevampaa kuunnella käsinnukkea tai vastaavasti kertoa sille asioita. Lasten ollessa levottomia käsinnukke voi myös vangita lasten huomioin ja rauhoittaa tilannetta huomattavasti. Haluamme siis rohkaista ja kannustaa kaikkia lasten parissa työskenteleviä kokeilemaan ja käyttämään rohkeasti erilaisia käsinnukkeja monissa eri tilanteissa.

Olemme huomioineet eettisyyttä koko opinnäytetyötaipaleemme aikana. Meidän tuli pohtia monia eettisiä seikkoja jo suunnitteluvaiheessa, koska opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa kyseessä on kuitenkin suuressa osassa pienet lapset. Otimme huomioon muun muassa salassapitovelvollisuuden ja anonymiteetin suojaamisen, sekä lasten, että työntekijöiden osalta. Toimintatuokioita suunnitellessa ja niitä toteuttaessa otimme huomioon myös lasten

fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden. Esimerkkejä siitä ovat muun muassa turvalliset tilat, kiusaamismahdollisuuden huomioiminen ja ennaltaehkäisy sekä lasten allergioiden selvittäminen etukäteen. Lisäksi turvallisuuden tunteen luominen lapsille esimerkiksi oman lelun tai muun tärkeän tavaran turvin sekä olemalla helposti lähestyttäviä aikuisia lasten tasolla olivat meille tärkeitä eettisiä seikkoja. Myös lasten vanhempien tiedottaminen ja lasten osallistumiseen liittyvät kysymykset tuli selvittää ja ottaa huomioon ennen toiminnallisia osuuksia.

Lasten aito kohtaaminen ja huomioon ottaminen on meidän mielestä myös tärkeä eettinen seikka. Tämän takia halusimme aina ennen toimintakertoja jokaiselle lapselle nimilapun paitaan kiinni, jotta voisimme kutsua heitä nimeltä, ja tällöin lapselle itsellekin tulisi huomioitu ja tärkeä olo. Toimintojen aikana koimme tärkeäksi myös lasten jatkuvan kannustamisen ja kehumisen. Pyrimme antamaan mahdollisimman tasapuolisesti ja taas toisaalta tarpeen ja tilanteen mukaan kaikille lapsille yksilöllistä huomiota niin ohjaajina kuin Herra Siilin kautta. Näin pyrimme vaikuttamaan positiivisesti lasten itsetuntoon ja sen kehitykseen. Työntekijöiden huomioiminen ja heidän kunnioitus oli myös suuressa roolissa koko opinnäytetyöprosessimme aikana. Työssämme esiintyy näiden mainintojen lisäksi monia muita eettisiä seikkoja, joita emme välttämättä erikseen aina perustele. Mielestämme eettisyys on ja on ollut työssämme mukana jatkuvasti ja on oleellinen osa alamme ammattitaitoa. Tämän vuoksi emme nähneet tarpeelliseksi ruveta erittelemään yksittäisiä asioita, sillä eettisyys kulkee väistämättä mukana kaikessa toiminnassamme.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö on ollut meille opettavainen, avartava ja toiminnallisen osuuden puolesta myös erittäin mieluinen kokemus. Koko prosessin kohokohtana ovat ehdottomasti olleet toimintatuokiot päiväkodissa lasten kanssa. Oma ammatti-identiteettimme on saanut varmuutta ja olemme saaneet myös lisävahvistusta siihen, että olemme oikealla alalla. Kun työtä tekee mielellään ja on motivoitunut siihen, myös osaaminen ja kehitys etenevät oikeaan suuntaan. Opinnäytetyö antoi meille hyviä eväitä tulevaan työelämään.

Prosessina opinnäytetyö on ollut pitkä ja rankka, mutta loppua kohden myös palkitseva. Konkreettisesti tämä näkyy siinä, että yhteistyöpäiväkotimme työntekijät vaikuttavat olevan aidosti ja oikeasti kiitollisia työstämme heidän kanssaan, ja saaneensa opinnäytetyömme myötä uusia keinoja viedä pienryhmätoimintaa eteenpäin ja rikastuttaa päiväkodin arkea pienten ryhmässä. Meille erityisen mieleistä palautetta oli, että muissakin päiväkodin ryhmissä oli innostuttu värikylpy-metodin käytöstä ja päiväkotiin jättämämme marjat ja soseet oli hyödynnetty ja hyväksi koettu vastaavanlaisessa toiminnassa. Suurimpana ja mieleenpainuvampana palautteena olemme kuitenkin kokeneet sen, että luomamme tarina Herra Siilistä toimi Tammenterhojen ryhmälle niin hyvin, että työntekijät haluavat jatkaa toimintaa ja sen aihekehystä päiväkodista löytyneellä omalla siilikäsinukella.

Lähteet

- Arajärvi, T. 2001. Äidin ja isän pallerot - kaksi ensimmäistä ikävuotta. Saarijärven Offset Oy. Saarijärvi.
- Einon, D. 1998. Kehittyvä ja onnellinen lapsi - Tietoa ja käytännön neuvoja vanhemmille 0-6-vuotiaan lapsen kehityksen tukemiseksi. WSOY-yhtymä/Weilin+Göös Oy.
- Finlex 2013. Laki lasten päivähoidosta. Viitattu 27.9.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Hakala, L. 1999. Liikunta ja oppiminen - Mitä merkitystä on kuperkeikalla? PS-KUSTANNUS. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.
- Hakala, T. 2006. Nettineuvo. 1-3-vuotiaan motorinen kehitys. Kotkan kaupunki. Viitattu 22.4.2013.
<http://www.nettineuvo.fi/index.asp>
- Helenius A., Karila K., Munter H., Mäntynen P., Siren-Tiusanen H. Pienet päivähoidossa - Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. 2002. WS Bookwell Oy. Juva.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua - Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Gaudeamus. Helsinki.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! - Turva ja tunteet lapsen silmin. PS-kustannus. Juva : Bookwell. Jyväskylä.
- Karppinen, S., Puurula A., Ruokonen, I. 2000. Elämysten alkupoluilla - lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Tampere-Paino Oy. Tampere.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Ws Bookwell Oy. Juva.
- Keskinen, S. & Virjonen, H. (Toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Tammi. Tammer- Paino. Tampere.
- Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä
- Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito - Työkaluja sujuvaan arkeen. WS Bookwell Oy. Juva.
- Kronqvist, E-L., Pulkkinen M-L. 2007. Kehityopsykologia, matkalla muutokseen. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti: 1-2-vuotias. Persoonallisuus ja tunne-elämä. Sosiaaliset taidot. Liikunnallinen kehitys. 2-3-vuotias. Persoonallisuus ja tunne-elämä. Sosiaaliset taidot. Liikunnallinen kehitys.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/1_2-vuotias/
- Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Bookwell Oy. Juva.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto.
- Ruokonen, I., Rusanen, S., Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Yliopistopaino Oy. Helsinki.
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Bookwell Oy. Porvoo.

Rödström M. 1993. Lapsen kehitys 0-3 vuotta. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset. Keuruu.

Setälä, P. (Toim.) 2011. Vauvojen värikylpy. Porin lastenkulttuurikeskus- Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Brand ID oy / Kehityksen kirjapaino. Pori.

Sinkkonen, J. (Toim.) 2003. Pesästä Lentoon. Dark Oy. Vantaa.

Solatie, J. 2009. Luova lapsi oivaltaa, oppii ja pärjää. Scandbook AB. Ruotsi.

Torén, B. 2000. Käsi nuken sydämellä - Käsinnukke pedagogisena välineenä. Tammi. Tammer-Paino Oy. Tampere

Zimmer, R. 2011. Psykomotoriikan käsikirja : teoriaa ja käytäntöä lasten psykomotoriseen tukemiseen. VK-kustannus. Lahti

Kuvat

Kuva 1: Kirpputorilta löytynyt siilikäsinukke sai nimen Herra Siili	10
Kuva 2: Herra Siili ja lorukortteja ensimmäisellä tuokiolla	40
Kuva 3: Tutustumista paperilla oleviin väreihin	43
Kuva 4: Maalaustouhua parhaimmillaan	43
Kuva 5: Käsien tahriintuminen oli jännittävää.....	45
Kuva 6: Molempien ryhmien valmiit tuokset kuivumassa	46
Kuva 7: Joen ylitys kiviä hypellen (värikkäät lätkät) sekä vuoren ylitys (kaksi tuolia)	53
Kuva 8: Tunneli, joka oli jännittävä, mutta siitä huolimatta lasten suosikki	54
Kuva 9: Tunnelin toisessa päässä odotti Herra Siilin pesäkolo	55
Kuva 10: Herra Siilin metsään levinneitä tavaroita (hernepussit) heiteltiin vihreään koriin	55

Taulukot

Taulukko 1: Isojen ryhmän laulut	47
Taulukko 2: Pienten ryhmän laulut	49
Taulukko 3: Palautteiden numeroarvioiden keskiarvot	66
Taulukko 4: Arvioinnin tulokset	72

Liitteet

Liite 1. Palautelomake työntekijöille	85
Liite 2. Loppupalautekysely työntekijöille	86
Liite 3: Tuokioiden aloitus- ja lopetuslaulut	87
Liite 4: Lorut Herra Siilistä	88
Liite 5. Tiedote vanhemmille	89
Liite 6. Lupakysely vanhemmille	90

Liite 1. Palautelomake työntekijöille

Pvm: ____/____/2013

Pienryhmätoiminta: _____

Arvioi onnistumistamme alle 3-vuotiaiden pienryhmätoiminnan toteuttamisessa tämän päivän perusteella ja ympyröi mielestäsi sopivin numero arvoasteikolla 1-5 (1=kehno, 2=kohtalainen, 3=tyydyttävä, 4=hyvä 5=erinomainen). Vastaa lisäksi alla oleviin avoimiin ja tarkentaviin kysymyksiin.

Järjestämämme pienryhmätoiminnan...	1	2	3	4	5
Soveltuvuus alle 3-vuotiaille					
Hyödyllisyys lapsiryhmällemme					
Luovuus ja toiminnan sisältö					
Ryhmänohjaustaidot					
Kokonaisuus					

1. Miten järjestämämme toiminta soveltui alle 3-vuotiaiden lasten kanssa toteutettavaksi?

---

2. Voisiko järjestämästämme toiminnasta olla hyötyä teille alle 3-vuotiaiden ryhmän pienryhmätoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen? Miten?

---

3. Miten pärjäsimme alle 3-vuotiaiden lasten ryhmänohjaajina?

---

4. Ryhmänohjaajuuden kannalta, millaisiin asioihin meidän tulisi jatkossa kiinnittää huomiota?

---

5. Kokonaisuutta ajatellen: risuja, ruusuja, ajatuksia, kommentteja...

Suuret kiitokset ajastasi ja vastauksistasi! ☺

Liite 2. Loppupalautekysely työntekijöille

LOPPUPALAUTE 1.10.2013

Arvioi opinnäytetyön kokonaisuutta sisältäen kaikki neljä ohjauksetta (loruhetki, marjamaalaus, lauluhetki, tempurata & tanssi)

1. Onko opinnäytetyömme toteutus vastannut odotuksianne siihen, miksi tilasitte tämän aiheen?

---

2. Millaisia ideoita olette saaneet pienryhmätoiminnan toteuttamiseen ja miten aiotte hyödyntää niitä tulevaisuudessa? _____

---

3. Onko tulevaisuudessa pienryhmätoimintaa helpompi toteuttaa ja miksi?

---

4. Miten koitte ryhmäjaon toiminnassamme?

---

5. Onko toimintamme näkynyt/kuulunut lapsissa ja lasten toiminnassa ohjaustuokioidemme ulkopuolella? Jos on, miten? Jos ei, mistä se voisi johtua?

---

6. Oletteko näiden neljän toimintakerran aikana havainneet kehitystä tai muutosta ryhmänohjaustaidoissamme? Millaisia ohjeita antaisitte meille ryhmänohjausta ajatellen?

---

7. Millainen tunnelma opinnäytetyön ohjausten kokonaisuudesta on jäänyt ryhmään? Yleisesti kommentteja, ajatuksia... _____

Suuret kiitokset ajastasi ja vastauksistasi! ☺

Liite 3: Tuokioiden aloitus- ja lopetuslaulut

Aloituslaulu: Tervehdyksiä

”Käsi oikea sanoo hyvää huomenta, hyvää hyvää huomenta. (heilutetaan oikeaa kättä)

Tässä vasen käsi toivoo päivää iloista, päivää päivää iloista. (heilutetaan vasenta kättä)

La la laulella saan, na na naurella saan, tere tere tere terve vaan!

La la laulella saan, na na naurella saan, tere tere tere terve vaan!” (taputetaan vuoroin käsiä yhteen ja polviin)

Soili Perkiö

Lopetuslaulu: Loppulaulu

”Suljen ihanan soittorasian, kierrän lauluni kippuraan. (suljetaan kämmenet yhteen, pyöritetään kämmeniä toistensa ympäri)

Muiston mukavan taskuun taputan, siihen saakka kun tavataan. (osoitetaan päätä, taputetaan housuntaskua)

Kiitän, kumarran, niian, vilkutan, pian taas yhdessä laulellaan. (kumarrus, niaaus, vilkutus)

La la lalalaa, la la lalalaa, la la lalalalalaa.”

Suomalainen kansansävelmä

Kaija Pispala

San. © Warner/Chappell Music Finland Oy

Liite 4: Lorut Herra Siilistä

1. Kerta

*"Pieni Herra Siili, silmät niin kuin hiili.
Aamulla kun heräsi, ystäviään tapasi.
Pieni Herra Siili."*

2. Kerta

*"Pieni Herra Siili, silmät niin kuin hiili.
Aamulla kun heräsi, mustikoita keräsi ja niillä taulun maalasi.
Pieni Herra Siili."*

3. Kerta

*"Pieni Herra Siili, silmät niin kuin hiili.
Aamulla kun heräsi, laulukirjan avasi.
Pieni Herra Siili."*

4. Kerta

*"Pieni Herra Siili, silmät niin kuin hiili.
Aamulla kun heräsi, metsäretkelle kipaisi.
Pieni Herra Siili."*

Runon alkuperäinen muoto on löydetty Internetistä, mutta tekijästä emme valitettavasti löytäneet tietoja. Muokkasimme alkuperäisen runon pohjalta omaan toimintaamme soveltuvat versiot.

Alkuperäinen runo:

*"Pienen pieni siili, silmät niin kuin hiili.
Aamulla kun heräsi, mansikoita keräsi.
Pienen pieni siili."*

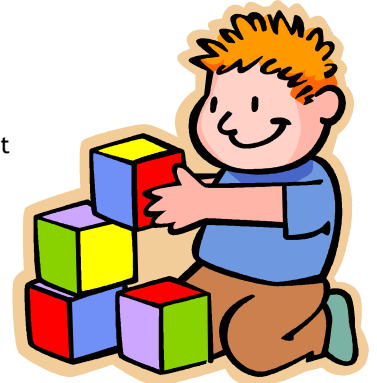
Liite 5. Tiedote vanhemmille

Hei Tammenterhojen vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulusta. Toteutamme syys-lokakuussa 2013 opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden Tammenterhojen päiväkotiryhmässä. Järjestämme lapsille luovuuteen painottuvaa pienryhmätoimintaa neljänä peräkkäisenä tiistaina päiväkodin tiloissa, normaalin päiväkotipäivän aikana.

Ohessa syksyn toimintakertojen päivät ja teemat:

- Ti 10.9. Tutustuminen ja loruleikkejä
- Ti 17.9. Maalausta syötävillä väreillä (Huom. lapselle maalausvaatteet mukaan)
- Ti 24.9. Musiikkia: laululeikkejä ja soittimia
- Ti 1.10. Liikunta/temppurata ja tanssia, lopetuskerta

Opinnäytetyömme raportointia ja esittelyä varten valokuvaisimme mielellämme toimintatuokioita. Tämän vuoksi tulemme pyytämään teiltä valokuvaukset (sivu 2), jotta voisimme opinnäytetyössämme käyttää kuvia, joissa lapsenne esiintyy. Kuvia käytetään ainoastaan opinnäytetyön kirjallisessa raportissa sekä sitä esittelevässä seminaarissa. Aikomuksenamme olisi käyttää ainoastaan kuvia, jossa lasten kasvot eivät näy tai ole tunnistettavissa. Valmis opinnäytetyö tulee olemaan julkisesti saatavissa internetissä olevassa Theseus-tietokannassa.

Vaikka ette antaisi suostumustanne lapsenne valokuvaamiseen, se ei ole este lapsenne pienryhmätoimintaan osallistumiseen.

Toisella toimintakerralla (17.9.) tarkoituksenaamme on maalata syötävillä sormiväreillä. Tätä varten voitte halutessanne varata lapsenne mukaan päiväkotiin maalaukseen ja sotkeentumiseen sopivat vaatteet. Maalaus onnistuu kuitenkin voi myös esimerkiksi vaippasiltan, jolloin ei ole pelkoa vaatteiden tahriintumisesta. Lähempänä ajankohtaa tiedotamme teitä asiasta vielä tarkemmin.

Mikäli haluatte lisätietoa opinnäytetyöhöemme tai toimintaamme liittyen, vastaamme mielellämme teitä askarruttaviin kysymyksiin!

Terveisin,

Sosionomiopiskelijat Maiju Mäntylä ja Stina Pekkanen

sähköposti:

xxxxxxxxxxxxx@laurea.fi tai xxxxxxxxxxxxxxxx@laurea.fi

Liite 6. Lupakysely vanhemmille

LUPA TOIMINTAAN OSALLISTUMISEEN JA ALLERGIAKYSELY

Pyydämme teitä ystävällisesti täyttämään alla olevan lomakkeen ja palauttamaan sen päiväkodille **ke 4.9. mennessä**. Täyttämällä ja allekirjoittamalla lomakkeen annatte lapsellenne luvan osallistua tai halutessanne kiellätte lapsenne osallistumisen opinnäytetyöhön liittyvään pienryhmätoimintaan.

Opinnäytetyötä varten valokuvaamme toimintatuokioiden aikana lapsia ja heidän toimintaa. Käytämme kuvia ainoastaan opinnäytetyön kirjallisessa raportissa sekä seminaarissa, työtä esiteltäessä. Aikomuksemme on käyttää ainoastaan kuvia, joissa lasten kasvot eivät näy tai ole tunnistettavissa. Kuvia ei käytetä mihinkään muuhun tarkoitukseen, eikä niitä säilytetä muualla, kuin lopullisessa kirjallisessa opinnäytetyöraportissa. Opinnäytetyö on julkisesti saatavilla internetissä olevassa Theseus-tietokannassa. Vaikka ette antaisi suostumustanne lapsenne valokuvaamiseen, se ei ole este lapsenne pienryhmätoimintaan osallistumiseen.

Toisella pienryhmätoiminta tuokiollamme ti 17.9. aiomme maalata lasten kanssa syötävillä sormiväreillä. Tätä varten haluamme tiedustella lastenne mahdollisia ruoka-aineallergioita. Pyydämme teitä rastittamaan, mikäli lapsenne on allerginen jollekin alla olevista marjoista ja/tai hedelmistä. Allergia voi estää lapsenne osallistumisen kyseiselle toimintakerralle.

Kiitos yhteistyöstänne!

----- Leikkaa tästä ja palauta alaosa, kiitos! -----

Lapseni nimi: _____

Lapseni

___ EI SAA

___ SAA osallistua opinnäytetyön tekijöiden järjestämään pienryhmätoimintaan päiväkotipäivien aikana.

ALLERGIAT:

Mustikka _____

Mango _____

Puolukka _____

Vadelma _____

Jokin muu, mikä? _____

VALOKUVAUSLUPA

Lastani **SAA** valokuvata opinnäytetyötä varten: _____

Lastani **EI SAA** valokuvata opinnäytetyötä varten: _____

Pvm, vanhemman allekirjoitus ja nimenselvennys:

___/___/2013 _____